চতুৰ্থ অধ্যায়

অসমৰ চাওঁতাল জনগোষ্ঠীৰ সামাজিক লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাস

কোনো এটা জনগোষ্ঠীৰ পৰম্পৰাগত জীৱনশৈলীক সামাজিক লোকাচাৰ আখ্যা দিব পাৰি। লোক সমাজ আৰু সেই সমাজৰ অন্তৰ্গত পৰিয়ালসমূহৰ মাজত উদ্‌যাপিত কৃষি, জন্ম, বিবাহ, মৃত্যু তথা ধৰ্মীয় বিশ্বাস, ৰীতি-নীতি আৰু আচাৰ-ব্যৱহাৰ সমূহক পৰম্পৰাগত জীৱনশৈলীৰ পৰিসীমাত ধৰিব পাৰি। লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাস জনসাধাৰণৰ মাজত পৰম্পৰাগত ভাৱে চলি অহা লোকবিজ্ঞান। লোক সমাজ পৰিচালিত হয় লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসৰ মাজেদি। সি সমূহ পৰম্পৰাগত, গতিশীল আৰু পৰিৱৰ্ত্তনশীল। মানৱ জাতিয়ে যুগ যুগ ধৰি আহৰণ কৰা অভিজ্ঞতাৰ ভেটিত গঢ়ি উঠা লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাস সমূহ চৰ্চা কৰিলে এক শুদ্ধ জীৱন শৈলীৰ আভাস পাব পাৰি। একোটা জাতি তথা জনগোষ্ঠীৰ ধাৰ্মিক, সামাজিক আৰু মনস্তাত্বিক বিষয়সমূহৰ উপলব্ধিত লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসে সক্ৰিয় ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। লোকাচাৰ সম্পৰ্কে ফুলকুমাৰী কলিতাই লিখিছে —

> *“ইংৰাজী ভাষাত এষাৰ কথা আছে — "Ancient custom has the force of law" পুৰণি ৰীতি-নীতিত আইনৰ শক্তি আছে। ভৌগলিক অৱস্থান, পাৰিপাৰ্শ্বিকতা, ৰাজনৈতিক, অৰ্থনৈতিক আদি বিভিন্ন কাৰণে লোকাচাৰসমূহ নিয়ন্ত্ৰণ কৰি থাকে। বাংলাত কোৱা হয় — ‘যস্মিন দেশে যদাচাৰ, গামলা চড়ে নদী পাৰ’। অসমীয়া ফকৰা-যোজনাইও কয় — ‘যি দেশৰ যি নীতি, অনাচাৰে অধোগতি’। এই নীতি সম্পৰ্কে দাৰ্শনিক হেগেলৰ ধাৰণা অতি উচ্চ। তেখেতৰ মত অনুসৰি জননীতি কেৱল মানৱ মনৰেই প্ৰকাশ নহয়, ই হ’ল*

ব্ৰহ্মাৰো প্ৰকাশ। এই জননীতি বা লোকাচাৰেই সমাজৰ বাঘজৰী ধৰি ৰাখে। আনকি বহুক্ষেত্ৰত যুক্তিপূৰ্ণ হ'লেও লোকাচাৰৰ পৰিপন্থী ব্যৱস্থাক সমাজে অনুমোদন নকৰে। এই ক্ষেত্ৰত সমাজ বিজ্ঞানীৰ ধাৰণা, "লোকাচাৰ, লোক বিশ্বাসেই প্ৰত্যেক সমাজ তথা এটি জাতিৰ লোক সংস্কৃতিৰ আধাৰশিলা নিৰ্মাণ কৰে। এই লোক সংস্কৃতি প্ৰত্যেক জাতিৰে জীৱন যাপন আদৰ্শৰ সোঁৱৰণী পত্ৰ স্বৰূপ।"[১]

মানুহে জন্মতে কেতবোৰ সহজাত প্ৰবৃত্তি লাভ কৰে আৰু সেই প্ৰবৃত্তি অনুসৰি কাম কৰে। লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাস যেন তাৰেই প্ৰতিফলন। জীৱনৰ তাড়নাত অথবা সহজাত প্ৰবৃত্তিৰ তাড়নাত মানুহে সময়ে সময়ে প্ৰায় অজ্ঞাতসাৰেই প্ৰাকৃতিক নিয়মৰ দৰে লোকাচাৰ পালন কৰে বা মানি চলে। সেইবোৰ প্ৰায়েই স্বতঃস্ফুৰ্ত হয়। লোকসমাজে ইয়াক জীৱনৰ সৈতে অংগাগীভাবে জড়িত কৰি লয় আৰু পালনীয় সংস্কাৰ বুলিয়েই বিবেচনা কৰে। যিহেতু সমগ্ৰ বিশ্বই বিৱৰ্ত্তনৰ অধীন, সেয়ে লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসমূহো বিৱৰ্তনৰ মাজেদি প্ৰচলিত হৈ আহিছে। বৰুণ চক্ৰৱৰ্তীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে সংহত এটি জনগোষ্ঠীয়ে যি বিশেষ বিশেষ আচাৰ আচৰণ ক্ৰিয়া আদিক কৰ্তব্য অকৰ্তব্য বুলি বিবেচনা কৰে, যিবোৰৰ সৈতে শুভা-শুভবোধ জড়িত হৈ থাকে, সেয়াই হ'ল লোকবিশ্বাস।[২]

প্ৰত্যয় লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসৰ উমৈহতীয়া বৈশিষ্ট্য। কোনো এক বিষয়ৰ ওপৰত প্ৰত্যয় জন্মিলেহে মানুহে তাৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হয় আৰু সেয়া মানি চলে। লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাসৰ মূল চালিকা শক্তি প্ৰাত্যাহিক জীৱনৰ শুভা-শুভবোধ যদিও দুয়োটাৰ মাজতে পাৰ্থক্য বিদ্যমান। লোকবিশ্বাস পৰম্পৰাগত ভাৱে অহা যদিও সাম্প্ৰতিক সময়তো ইয়াৰ সৃষ্টি হ'ব পাৰে। সেইহেতুকে লোকবিশ্বাস বহুক্ষেত্ৰত এটি মানসিক চিন্তনৰ সৃষ্ট আনহাতে লোকাচাৰ হৈছে বিভিন্ন আচাৰ ৰীতি জড়িত হোৱা প্ৰক্ৰিয়া। এই আচাৰ ৰীতি কেতিয়াবা ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ পৰাও সৃষ্টি হ'ব পাৰে। লোকবিশ্বাস সমূহ মানসিক চিন্তনৰ সৃষ্ট হোৱাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত এইবোৰ মানি চলা বা নচলাক লৈ কোনো বাধ্যবাধকতা নাই কিন্তু লোক সংস্কাৰ অবিহনে সমাজ বিশৃংখল হয় বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। এইখিনিতে এটা কথা উল্লেখ কৰিব পাৰি যে ব্যক্তি বিশেষৰ

বিশ্বাস আৰু লোকবিশ্বাসৰ মাজত পাৰ্থক্য বিদ্যমান। এই ক্ষেত্ৰত বৰুণ চক্ৰৱৰ্তীয়ে উল্লেখ কৰিছে যে প্ৰতিজন মানুহৰে ব্যক্তিগত শুভ অশুভ ৰং, দিন, ঠাই বা বস্তু থাকিব পাৰে।[৩] এই সন্দৰ্ভত ৰমেশ বৰাই মন্তব্য কৰিছে —

> *“এই ব্যক্তিগত আচাৰ-আচৰণ সমূহ যদি একে ভৌগলিক জনসমষ্টিয়ে গ্ৰহণ কৰিবলৈ সক্ষম হয়, তেতিয়াই ই লোকবিশ্বাস বা সংস্কাৰ নাম পায়। এবাৰ ই জনসমষ্টিৰ মাজত সৰ্বসন্মত ভাৱে চলিলে সকলোৰে তাক পুৰুষানুক্ৰমে বিনাদ্বিধাই মানি চলিবলৈ আৰম্ভ কৰে। ব্যক্তিগত বিশ্বাস বা সংস্কাৰ লুপ্ত হয় ব্যক্তিজনৰ মৃত্যুৰ লগে লগে, কিন্তু লোকবিশ্বাস বা লোকসংস্কাৰ লুপ্ত নহয় কিয়নো ইয়াৰ উদ্ভৱ হয় সমাজৰ পৰা। জন্মৰ দিনৰে পৰা মানৱ সমাজে এটা এটাকৈ এইবোৰ আহৰণ কৰে আৰু পাছৰ প্ৰজন্মলৈ তেওঁলোকে এইবোৰ ৰোঁৱাই লৈ যায়। গতিকে লোকবিশ্বাস আৰু লোকসংস্কাৰ ঐতিহ্যৰ ওচৰত সদায় ঋণী।”[৪]*

চাওঁতালসকলৰ উৎসৱ-পাৰ্বণ সমূহৰ ধাৰণাৰ পৰা এই কথা নিশ্চিত হয় যে তেওঁলোকৰ অৰ্থনৈতিক, সামাজিক আৰু বিধিগত প্ৰদৰ্শনবোৰ কৃষিকৰ্মৰ লগত ওতঃপ্ৰোত ভাৱে জড়িত। এক কথাত কবলৈ হলে বাৰ্ষিক কৃষি চক্ৰৰ সৈতে তেওঁলোকৰ জীৱনৰ সম্পৰ্ক নিবিড়। কৃষিকৰ্মই চাওঁতালসকলক বছৰটোৰ অধিক সময় ব্যস্ত কৰি ৰাখে। চাওঁতালসকলে অনুভৱ কৰে যে কৃষিকৰ্মত বিভিন্ন ধৰণৰ বাধা-বিঘিনি অন্তৰ্নিহিত হৈ থাকে। তেওঁলোকে এই কথা বাৰুকৈয়ে উপলব্ধি কৰে যে যি কোনো ধৰণৰ প্ৰাকৃতিক দুৰ্যোগে দেখা দিলে সকলোৰে দুৰ্ভিক্ষৰ সম্মুখীন হ’ব লাগিব। সেয়ে তেওঁলোকে যথাৰ্থ উৎসৱ-পাৰ্বণ আৰু বিধি পালন কৰি এই পাৰ্থিৱ জীৱনৰ সকলো দিশ সুৰক্ষিত ৰখাৰ কথাত বিশ্বাসী। বছৰটোৰ কৃষিকৰ্মৰ বিভিন্ন পৰ্য্যায়ক উপলক্ষ্য কৰি চাওঁতালসকলে বিভিন্ন তিথি আৰু উৎসৱ পালন কৰে। অসমৰ চাওঁতাল জনগোষ্ঠীৰ লগত সংপৃক্ত বিভিন্ন লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাস জড়িত উৎসৱ-পাৰ্বণ সম্পৰ্কে তলত আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ’ল।

কৃষিভিত্তিক ঋতুকালীন উৎসৱৰ সৈতে জড়িত লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাস ঃ

সহৰায় ঃ

পথাৰৰ পৰা ধান চপোৱাৰ পাছত ডিচেম্বৰ বা জানুৱাৰী মাহৰ আৰম্ভণিতে সহৰায় উৎসৱ পালন কৰা হয়। যদি জন্ম বা মৃত্যুই গাওঁখন অশুচি কৰে, তেন্তে এই উৎসৱৰ তাৰিখ সলনি কৰা হয়। এনেক্ষেত্ৰত ভোজৰ তাৰিখ স্থগিত ৰখাৰ বাবে চুবুৰীয়া গাওঁৰ গাওঁবুঢ়াৰ সৈতে আলোচনা কৰা হয়। এয়া একধৰণৰ শস্য ঘৰ চপোৱা উৎসৱ। ধান খেতি যিহেতু পথাৰ চহোৱাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰশীল, সেয়ে এই উৎসৱক গৰু-ম'হ আৰু উৰ্বৰতাৰ উৎসৱ বুলিও বিবেচনা কৰা হয়।

লোক বিশ্বাস অনুসৰি সহৰায় আছিল প্ৰথম চাওঁতাল দম্পত্তি পিলচু হাৰাম আৰু পিলচু বুঢ়ীৰ ডাঙৰ জীয়ৰী। তেওঁলোকৰ মুঠ আঠজনী জীয়ৰী আৰু সাতজন পুত্ৰ আছিল। এদিনাখন পিলচু হাৰামে পুত্ৰকেইজনক চিকাৰলৈ লৈ যায় আৰু পিলচু বুঢ়ীয়ে ঔষধি গছ-লতা বিচাৰি জীয়ৰীকেইজনীৰ লগত ওলাই যায়। গছ-লতা সংগ্ৰহ কৰাৰ পাছত এডাল বটগছৰ তলত তেওঁলোকে আশ্ৰয় লয় আৰু তাৰে ফল খাবলৈ লয়। ডাঙৰ জীয়ৰীজনীৰ পিছে পিছে আন কেইজনীও একাদিক্ৰমে গছত উঠিবলৈ লয়। তেওঁলোকে গোটেইকেইজনী গছত উঠাৰ সময়ত, আটাইকেইজনীৰ মাজৰ ডাঙৰজনী গছৰ ওপৰত আৰু আটাইতকৈ সৰুজনী একেবাৰে তলত আছিল। তেনেতে তাত সাতোজন ভায়েক উপস্থিত হয়। তাতে ছোৱালীকেইজনীক ফল খাই থকা অবস্থাত দেখি তেওঁলোকৰ মনত কামভাৱ জাগ্ৰত হয়। সেয়ে তেওঁলোকে কণিষ্ঠ ভাতৃজনক তেওঁলোকৰ বাবে ফল আনিবলৈ পঠায়। সৰুজনী ভগ্নীয়ে ফল তললৈ দলিয়াই দিয়াৰ কথা কয় যদিও গছৰ পৰা নামি আহি ফল দিয়াৰ বাবে সৰু ভাতৃজনে অনুৰোধ কৰে আৰু সৰুজনীয়ে গছৰ পৰা নামি অহাৰ পাছত সৰু ভাইজনে গছৰ তলত গৈ সৰু ভগ্নীকে তেওঁৰ পত্নি কৰি লয়। তাৰ পাছত সৰুজনৰ ওপৰৰ জন ফল আনিবলৈ গৈ একে কামৰে পুনৰাবৃত্তি কৰে। এনেদৰে শেষত আটাইকেইজন ভাতৃয়ে পত্নি বৰণ কৰি লোৱাৰ পাছত আটাইতকৈ ডাঙৰজনী কন্যাই স্বামী নাপাই অকলশৰীয়া হৈ উচুপিবলৈ ধৰে। তেতিয়া তেওঁক সান্ত্বনা দিবৰ বাবে বাকীসকলোৱে কয় যে তেওঁলোকে তেওঁক কেতিয়াও নাপাহৰে আৰু প্ৰত্যেক বছৰতে তেওঁৰ সোঁৱৰণিত এটাকৈ কুমাৰী অৰ্ঘ্য

আগবঢ়াব। তেতিয়াৰ পৰাই সহৰায় নামৰ ডাঙৰজনী ভনীয়েকৰ নামত পথাৰত এটাকৈ কণি অৰ্ঘ্য দিয়াটো পৰম্পৰাত পৰিণত হয়।[৫]

সহৰায় হৈছে চাওঁতালসকলৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ উৎসৱ। এই উৎসৱ একেলেথাৰিয়ে ছয় দিন চলে। আৰু প্ৰত্যেকটো দিনৰেই একোটা স্বকীয় নাম থাকে যিটোৰে স্বকীয় বৈশিষ্ট্য বহন কৰে। গাওঁৰ মাৈন্‌ঝিৰ সৈতে বহি গঞ্জা ৰাইজে উৎসৱৰ দিন থিৰাং কৰে। মৌন্‌ঝিয়ে সকলোকে মাতি মেল পাতে আৰু সহৰায়ৰ বাবে দিনবাৰ ঠিক কৰে।

এই উৎসৱ চাওঁতাল সকলৰ বাপতি-সাহোন আৰু তেওঁলোকৰ হাড়ে-হিমজুৰে লগা প্ৰধান উৎসৱ। 'সহৰায়' প্ৰকৃতাৰ্থত প্ৰধান শস্য চপোৱাৰ পাছত উদ্‌যাপিত ভোগ আৰু আনন্দ-উল্লাসৰ উৎসৱ। ইতিহাসে ঢুকি নোপোৱা সময়ৰ পৰাই চাওঁতাল সকলে এই উৎসৱ পৰম্পৰাগত ভাৱে উদ্‌যাপন কৰি আহিছে। এই উৎসৱৰ সময় ওচৰ চাপি অহাৰ লগে লগে সকলো বয়সৰ পুৰুষ-তিৰোতাৰ গাত তৎ নাইকিয়া হয়। বিশেষকৈ উঠি অহা চাওঁতাল ডেকা-গাভৰুৰ গা নাচি উঠিবলৈ আৰম্ভ কৰে। সহৰায় উৎসৱ উদ্‌যাপনৰ যোগেদি ইয়াত নিহিত হৈ থকা চাওঁতাল জনজাতীয় লোকসকলৰ সামাজিক ৰীতি-নীতি, ধৰ্মীয় পৰম্পৰা আৰু নৈতিকভাৱ ধাৰা প্ৰতিফলিত হয়।

চাওঁতাল সকলৰ লোক-গাঁথা অনুসৰি, অতীতত সহৰায় উৎসৱটি শৰৎ কালত অনুষ্ঠিত কালীপূজাৰ দিনৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ছদিন ব্যাপী বিভিন্ন কাৰ্য্যসূচীৰে পালন কৰি অহা হৈছিল। কিন্তু শৰৎ কালত (আহিন-কাতি মাহ) কৃষিজীৱি চাওঁতাল সকলৰ ভৰালত পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ খাদ্য-শস্য নাথাকে। দ্বিতীয়তে, যিহেতু এই উৎসৱটি তেওঁলোকৰ বছৰটোৰ একমাত্ৰ প্ৰধান উৎসৱ সেয়ে এই উৎসৱৰ সময়ত নিজৰ ওচৰত বা দূৰত থকা ভাই-ভনীৰ লগতে আত্মীয়-স্বজনক নিমন্ত্ৰণ কৰি আনি সামৰ্থ অনুযায়ী দুই-এপদ কাপোৰ-কানি দি খোৱা-লোৱা কৰাৰ নিয়ম। সেইবাবে সম্ভৱত আৱহমান কালৰ পৰাই পৰম্পৰাগত ভাৱে উদ্‌যাপন কৰি অহা এই উৎসৱটি দুৰ্দিনৰ সময়ত পালন নকৰি পাছৰ সময়ছোৱাত বছৰটোৰ আঘোণ মাহৰ শস্যাদি চপোৱাৰ পাছত মাঘ মাহত উদ্‌যাপন কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। মাঘ মাহত কৃষিজীৱি চাওঁতাল সকলৰ প্ৰতি ঘৰতে কম-বেছি পৰিমাণে খাদ্য শস্য মজুত থাকে বাবে খোৱা লোৱাৰ বিশেষ অভাৱ নহয়। এই সময়ছোৱাত খেতি-বাতিৰ কাম বা অন্যান্য কাম-কাজো বেছি নাথাকে।

সেইবাবে চাওঁতাল সকলে তেওঁলোকৰ অতি আদৰৰ 'সহৰায়' উৎসৱটি প্ৰতিবছৰে মাঘ মাহতে উদ্‌যাপন কৰি আহিছে। অৱশ্যে গোটেই ভাৰতবৰ্ষ তথা বহিৰাষ্ট্ৰত বসবাস কৰা চাওঁতাল জনজাতীয় লোকসকলে সমূহীয়া ভাৱে একেটা দিনতে এই উৎসৱ পালন কৰা দেখা নাযায়। সম্প্ৰতি 'আসাম চাওঁতালী সাওঁহেৎ বাইসি' (অসম চাওঁতালী সাহিত্য সভা) ই মাঘ মাহত উদ্‌যাপিত হোৱা অসমৰ মাঘ বিহুৰ লগত সংগতি ৰাখি 'সহৰায়' উৎসৱ উৎযাপনৰ নিৰ্দিষ্ট দিন বাৰ নিৰ্দ্ধাৰিণ কৰি দিছে আৰু সেইমৰ্মে প্ৰতিবছৰে ১৪ জানুৱাৰী পৰা আৰম্ভ কৰি ১৯ জানুৱালীৰৈ ছয় দিন ব্যাপি এই উৎসৱ পালন কৰা হয়।

'সহৰায়' উৎসৱৰ সময়ত চাওঁতাল সকলে পৰস্পৰৰ মাজত থকা ভেদ-ভাৱ পৰিহাৰ কৰি মিলা-প্ৰীতি আৰু সমন্বয়ৰ মাজেৰে এই উৎসৱ পালন কৰে। এই উৎসৱৰ সময়ত তেওঁলোকে ধৰ্মীয় আৰু মাংগলিক অনুষ্ঠানৰ যোগেদি 'মাৰাং বুড়ু', বিভিন্ন দেৱ-দেৱী আৰু পূৰ্বপুৰুষ সকলক স্মৰণ কৰি পূজা-অৰ্চনা কৰে। উৎসৱৰ সময়ত আত্মীয়-স্বজন আৰু মিতিৰ-কুটুম্বক আমন্ত্ৰণ কৰি খোৱা লোৱা কৰাৰ লগতে নৃত্য-গীতৰ জৰিয়তে সকলোৱে আনন্দ উপভোগ কৰে। গাওঁৰ প্ৰত্যেকে ইঘৰে-সিঘৰে যোৱা অহা কৰি সমন্বয়ৰ সেতু ৰচনা কৰে। মনকৰিবলগীয়া যে, এই উৎসৱৰ সময়ত বিয়া-বাৰু দিয়া নিজৰ নিজৰ জীয়েক বা ভনীয়েকক নিমন্ত্ৰণ কৰি তেওঁলোকৰ আগমণৰ বাবে অধীৰ আগ্ৰহেৰে অপেক্ষা কৰা হয়। জী-জোঁৱাই বা বায়েক-ভনীয়েক সকলেও মা-দেউতা বা ককাই-ভাইৰ নিমন্ত্ৰণ পোৱাৰ বাবে আশা পালি থাকে। আমন্ত্ৰিত সকলে পিতৃ-মাতৃ বা ভাই-ককাইৰ ঘৰলৈ আহোতে লগত চিৰা, মুড়ি, গুড় আৰু হাঁণ্ডি উপহাৰ হিচাপে লৈ আহে। এই উৎসৱত বিভিন্ন বঙ্গা আৰু পূৰ্বপুৰুষ সকলৰ আত্মাও উপস্থিত থাকে বুলি এটা জন বিশ্বাস চাওঁতাল সকলৰ মাজত প্ৰাচীন কালৰে পৰা চলি আহিছে।

চাওঁতাল সকলৰ সহৰায় পৰ্বৰ প্ৰথম দিনটো 'উম্ হিলৌক্' (স্নানপৰ্ব) বুলি কোৱা হয়। এই দিনটোত গাওঁৰ গদিৎ এ ৰাতিপুৱাই লগত কেইজনমান একেবাৰে কম বয়সীয়া ল'ৰা লৈ গাওঁৰ ঘৰে ঘৰে চাউল, নিমখ, জলকীয়া, হালধি আৰু এটাকৈ সৰু মূৰ্গী ৰাজহুৱা পূজাৰ বাবে সংগ্ৰহ কৰে। সংগ্ৰহ কৰা সামগ্ৰীবোৰ গাওঁৰ পুৰুষসকলে গাওঁৰ বাহিৰত থকা খেতি পথাৰলৈ লৈ গৈ তাত সমূহীয়া পূজা-পাঠ কৰি মূৰ্গীবোৰ বলি দিয়ে। সমূহীয়া পূজাত গাওঁৰ 'নাইকি'য়ে নেতৃত্ব দিয়ে। তাৰ পাছত বলি দিয়া মূৰ্গীৰে ছুড়ৌ (খিচিৰি) ৰান্ধি সকলোৱে ৰং-ধেমালি কৰি

একেলগে ভোজ ভাত খায়। তাৰ পাছত ঢাক-ঢোল বজাই বজাই সন্ধিয়াপৰত ঘৰলৈ ঘূৰি আহে। সন্ধিয়া 'জগমাঁন্‌ঝি'ৰ নেতৃত্বত চাৰি-পাঁচজনমান ডেকা ল'ৰা গাওঁৰ প্ৰত্যেক ঘৰৰ গোহালিৰ সন্মুখত গৰু -ম'হৰ মংগলৰ বাবে গীত গাই টামাক-তুম্‌দা বজাই গুণ-কীৰ্ত্তন কৰে। এইখিনি কাম সেই ৰাতিৰ ভিতৰতে শেষ কৰি গাওঁৰ 'পাৰাণিকে' দিয়া এক হাড়ী 'হাঁন্ডি' (মদ) খাই তেওঁৰ চোতালতে আয়োজন কৰা 'ডান্টা' (নৃত্য) ৰ জৰিয়তে প্ৰথম দিনাৰ কাৰ্য-ক্ৰমণিকা সমাপ্ত কৰে। ইফালে ঘৰৰ তিৰোতাবোৰে সেই দিনা ঘৰবোৰ গোবৰেৰে মচি পৰিষ্কাৰ কৰে আৰু পৰিয়ালৰ সকলোৱে কানি-কাপোৰ ধুই চাফা কৰে। গৰখীয়াবোৰে গৰু/ম'হবোৰক গা ধোৱায়, সন্ধিয়া শিঙত আৰু কপালত সৰিয়হৰ তেল সানে। ঘৰৰ গৃহিনীয়ে গোহালিত মাটিৰ বন্তি জ্বলায়। চাউল আৰু দূৰৰিৰে পূজা-অৰ্চনা কৰে।

উৎসৱৰ দ্বিতীয় দিনটোক 'দকাই হিলৌক্' অৰ্থ্যাৎ ভোজন দিৱস বুলি কোৱা হয়। এই দিনটোত পুৰুষ মানুহবোৰে ৰাতিপুৱা নাঙলৰ যুৱলিখন নদীলৈ লৈ গৈ পানীৰে ধুই চাফা কৰি নিজেও গা-পা ধুই ঘৰলৈ উভতে। কণী নিদিয়া তিনিটা মূৰ্গী আৰু জহা চাউল লৈ ঘৰৰ ভিতৰত চাওঁতাল সকলৰ মুখ্য উপাস্য দেৱতা 'মাৰাং বুড়ু' ৰ লগতে অন্যান্য আৰাধ্য দেৱ-দেৱীক পূজা-অৰ্চনা কৰি মূৰ্গী কেইটা বলি দিয়ে। তাৰ পাছত বলি দিয়া মূৰ্গী কেইটাৰ মাংসৰে ভাত ৰান্ধি আগৰ থানতে পূজা দিয়ে। এই ৰন্ধা ভাত-মাংসৰ লগতে পূজাৰ নামত বনোৱা 'হাঁণ্ডি' ঢালি দি উৎসৱৰ নামত বঙ্গা সকলক পূজা দি সকলোৱে থানত সেঁৱা জনায়। তাৰ পাছতহে সিদিনা ঘৰৰ সকলোৱে 'হাঁণ্ডি' আৰু ভাত, মাংস আদিৰে খোৱা লোৱা পৰ্ব সমাপন কৰি নৃত্য-গীত আৰম্ভ কৰে। নিমন্ত্ৰিত অতিথি ঘৰলৈ আহিলে প্ৰথমতে বহিবলৈ দি অতি আদৰেৰে ঘৰৰ তিৰোতাই তেওঁলোকৰ ভৰি পানীৰে ধুই দি মিঠাতেল সানে; তাৰ পাছত খোৱা বস্তুৰে আপ্যায়ন কৰে।

সহৰায় উৎসৱৰ তৃতীয় দিনটোক 'খুন্টাঁও হিলৌক' বুলি জনা যায়। অৰ্থাৎ এই দিনটো চাওঁতাল সকলে গৰু বিহু হিচাপে পালন কৰে। দিনটোৰ প্ৰথম ভাগত গাওঁবুঢ়াৰ ঘৰত গাওঁৰ প্ৰতি ঘৰৰ মুৰব্বীসকল গোট খায় আৰু গাওঁৰ যিসকল অতি ইচ্ছুক ব্যক্তিয়ে সুকীয়াকৈ গৰু-ম'হৰ উৎসৱ পালন কৰিব খোজে সেই বিষয়ে আলোচনা কৰে। কোনোৱে নিজাকৈ এই উৎসৱ পালন কৰিব বিচাৰিলে তেওঁ নিজৰ ঘৰৰ বলিষ্ঠ ষাঁড় গৰু বা ম'হ ঘৰৰ চোতালৰ

মুকলি ঠাইত এটা টান খুটাত তিনিডালমান নতুন পঘাৰে বান্ধি থয়। শিং দুটাত তেল, সেন্দুৰ সানি আগতে মজুত কৰি ৰখা ধানৰ লেচেৰিৰে সৈতে গা-গছৰ মালা, ফুল আৰু পিঠাৰ মালা আৰু নিজৰ ইচ্ছানুসাৰে নতুন গামোছা বা ধুতি এখনত কিছু টকা বা সোণ, ৰূপ বান্ধি উক্ত গৰু বা ম'হটোৰ ডিঙিত পিন্ধাই দিয়ে। ঘৰৰ গৰাকীজনে গোহালিত পূজা-পাঠ কৰি তাৰ অৱশিষ্ট 'হাঁণ্ডি' খিনি গৰু বা ম'হটোক খুৱাই খণ্ডাল কৰি তোলে। তাৰ পাছতহে গৰু-ম'হৰ নৃত্য আৰম্ভ হয়। টামাক আৰু তুম্‌দাৰ ধ্বনি আৰু নৃত্যৰ উদ্দামতাৰ মাজতে গৰু বা ম'হটোৰ ডিঙিত বান্ধি ৰখা ধুতিখন যিয়ে খুলি আনিব পাৰিব তেওঁৰেই সেই ধনখিনিৰ গৰাকী হ'ব। তাৰ বাহিৰেও সিদিনাখন গাওঁৰ প্ৰত্যেকে নিজ নিজ ঘৰৰ গোহালিত 'হাঁণ্ডি', দূৰৰি, চাউল, পিঠা আদিৰে পূজা পাঠ কৰি চাকি জ্বলায় আৰু গৰু-ম'হ আদিৰ শিঙত তেল আৰু সেন্দুৰ সানি দি ডিঙিত ধানৰ গা-গছৰ মালা, ফুলৰ মালা পিন্ধাই দি চৰিবলৈ এৰি দিয়ে। ধুই পৰিষ্কাৰ কৰা যুৱলিতো তেল আৰু সেন্দুৰ সানি দিয়ে। গাওঁৰ 'জগমৌন্‌ঝি' আৰু 'জগপাৰাণিক' দুজনে কেইজনমান যুৱকক লগত লৈ প্ৰত্যেক ঘৰৰ চোতালে চোতালে টামাক-তুম্‌দা বজাই গৰু-ম'হৰ গুণ-কীৰ্ত্তন কৰি এডালকৈ খুটি পুতি থৈ যায়।

চতুৰ্থ দিনটোক সহৰায় উৎসৱৰ 'জালি হিলৌক্' বুলি জনা যায়। 'জালি' অৰ্থাৎ ঘৰে ঘৰে গৈ নৃত্য-গীত পৰিবেশন কৰা আৰু 'হিলৌক' মানে দিন। গাওঁৰ জগমৌন্‌ঝিয়ে প্ৰথমতে প্ৰতিটো ঘৰৰ পুৰুষ-মহিলাক নিজৰ ঘৰলৈ মাতি আনি গোট খুৱায়। তেওঁলোকক তেল, ফণি আৰু আয়না দি সাজি-কাচি সাজু হ'বলৈ কয়। পাছত তেওঁলোকক 'গাদাই হাঁণ্ডি' (নৃত্য-গীতৰ নামত দিয়া মদ)ৰে আপ্যায়ন কৰে। তাৰ পাছত জগপাৰাণিকৰ নেতৃত্বত গাওঁৰ পুৰুষ-মহিলা সকলে টামাক-তুম্‌দা লৈ ঘৰে ঘৰে গৈ নৃত্য-গীত কৰে আৰু ঘৰৰ গৃহস্থইও বিনিময়ত সামৰ্থ্য অনুযায়ী চাহ-জলপান আৰু হাঁণ্ডি দি তেওঁলোকক বিদায় দিয়ে। আগদিনাখন ঘৰৰ চেতালত পুতি থৈ যোৱা খুটাবোৰ জগপাৰাণিকৰ নেতৃত্বত যোৱা লোকসকলে উঠাই আনি ঘৰৰ দুৱাৰে দুৱাৰে থৈ যায়হি আৰু গৃহস্থ সকলেও তেওঁলোকক চাহ-জলপান, মদ আদি খুৱাই যাবলৈ দিয়ে। ইফালে এই দিনটোত চাওঁতাল ডেকা-গাভৰুৱে একেলগে মুকলি মনেৰে গাওঁৰ আলিবাটত নৃত্য-গীত কৰি মচ্‌গুল হৈ পৰে। এই নৃত্য-গীতৰ মাজতে তেওঁলোকৰ মাজত

প্ৰেম, ভালপোৱা ভাৱ গঢ়ি উঠে। এক কথাত চাওঁতাল সকলৰ সহ্ৰায় উৎসৱৰ এই দিনটোক অসমীয়াৰ বাপতি সাহোন মুকলি বিহুৰ দিন হিচাপে আখ্যা দিব পাৰি।

উৎসৱৰ পঞ্চম দিনটো হ'ল 'হাকো কাট্‌কম হিলৌক্'। 'হাকো' মানে মাছ আৰু 'কাট্‌কম' মানে কেঁকোৰা। অৰ্থাৎ এই দিনটো মাছ, কেকোঁৰা মাৰি ৰান্ধি খোৱাৰ দিন। চাওঁতাল সকলৰ এটা বিশ্বাস আছে যে এই দিনটোত মাছ, কেকোঁৰা যিয়ে মাৰি খায় তেওঁ হেনো সদা কুশলে থাকে আৰু দীৰ্ঘজীৱি হয়। এই দিনটোত ঘৰৰ আলহী সকলক বিশেষ ভাৱে আদৰ অভ্যৰ্থনা কৰা হয়।

সহ্ৰায় উৎসৱৰ অন্তিম পৰ্বটো হৈছে 'সাকৰাত হিলৌক' বা বনৰীয়া জীৱ-জন্তু চিকাৰ কৰাৰ দিন। পুৰুষ মানুহবোৰে সিদিনা ৰাতিপুৱাই ভাত-পানী খাই জগমৌন্‌ঝিৰ 'টামাক' ৰ শব্দ ধ্বনি শুনাৰ লগে লগে চিকাৰ কৰিবলৈ ওলাই যায়। চিকাৰলৈ ওলাই যাওঁতে তেওঁলোকে বিভিন্ন ধৰণৰ চিকাৰ সম্পৰ্কীয় 'বীৰ সেৰেঞ' (বনগীত) গাই গাই যায়। হাতত শৰ-ধনু, যাঠি-জোং লৈ হাবিলৈ যোৱাৰ পথত হাবিৰ বঙ্গা সকলক সন্তুষ্ট কৰিবৰ বাবে চাউল, সেন্দুৰ আৰু সৰু ৰঙামতা মূৰ্গী পোৱালিৰে 'কুদুম নাইকি' য়ে পূজা এভাগ আগবঢ়ায় যাতে চিকাৰলৈ গৈ তেওঁলোকৰ কোনো অমঙ্গল নহয় আৰু চিকাৰ কৰিব পাৰে। উল্লেখ্য যে সিদিনা চিকাৰলৈ যাওঁতে লগত জগমৌন্‌ঝিয়ে এটা 'টামাক্' লৈ যায় আৰু চিকাৰ কৰি থকা সময়খিনিত টামাক্ বজাই থাকে। তেওঁলোকে চিকাৰ কৰি যি পায় তাক কাটি-কুটি লয় আৰু চিকাৰ কৰি ঘুৰি অহাৰ সময়ত মাংসবোৰ নিজৰ গাওঁখনৰ বাহিৰতে ভগাই লয়। তাৰ পাছত প্ৰত্যেকে ঘৰলৈ ঘূৰি আহি পদূলি মুখত ৰয়। তেওঁলোকক ঘৰৰ এজনী তিৰোতাই ভৰি ধুৱাই দি সেৱা জনোৱাৰ পাছতহে চোতালত প্ৰবেশ কৰিবলৈ দিয়ে। পৰিয়ালৰ মুৰব্বী জনে গা পা ধুই উঠি চিৰা, মুড়ি, দৈ আৰু পিঠা উপকৰণ হিচাপে আগবঢ়ায় আৰু উৎসৱৰ দ্বিতীয় দিনাৰ নিচিনাকৈ পূজা পাঠ কৰে। তাৰ পাছতহে ঘৰৰ সকলোকে খাবলৈ দিয়া হয়। ইপিনে গাওঁৰ জগমৌন্‌ঝি জনে সিদিনাখন আবেলিপৰত পথাৰত এডাল সৰু কলগছ (চাৰি ফুট মান দীঘল) ৰুই তাৰ ওপৰত এটা 'সুনুম পিঠা' (মিঠাতেলত ভজা পিঠা) থৈ দিয়ে। তাৰ পাছত লগত লৈ যোৱা সেন্দুৰ আৰু 'বৌটি হাঁণ্ডি'ৰে কলগছ ডালৰ গুৰিত পূজা কৰি উঠি প্ৰায় এশ ফুট্ আঁতৰৰ পৰা গাওঁখনৰ প্ৰতিযোগী সকলক কাঁড়েৰে কলগছত লক্ষ্যভেদ কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়ে। যিয়ে প্ৰথমে লক্ষ্যভেদ

কৰিবলৈ সক্ষম হয় সেইজনক সিদিনাৰ নায়ক হিচাপে গণ্য কৰা হয়। তাৰ পাছত জগমাঁন্‌ঝিয়ে লক্ষ্যভেদ কৰিবলৈ সমৰ্থ হোৱা ব্যক্তি জনক কান্ধত লৈ কলগছৰ গুৰিৰ পৰা লক্ষ্যভেদ কৰা স্থানলৈ তিনিবাৰ অহা যোৱা কৰে। শেষত জগমাঁন্‌ঝিয়ে সেই কলগছডাল তিনি ডোখৰকৈ সমানে কাটি টুকুৰা কৰি প্ৰতি টুকুৰা ক্ৰমে মাঁন্‌ঝি, নাইকি আৰু নিজৰ ঘৰৰ চালত থৈ দিয়ে। এই পৰ্বটো শেষ হোৱাৰ পাছত 'লাঁউড়িয়া' (লাঠিৰ খেল) খেল প্ৰতিযোগীসকলৰ মাজত অনুষ্ঠিত হয়। তাৰ পাছত সন্ধিয়াৰ পৰা ডেকা গাভৰুসকলে টামাক্-তুম্‌দা লৈ গাওঁৰ ৰাস্তাই ৰাস্তাই ওৰে নিশাটো নৃত্য-গীত আৰু হাই উৰুমি কৰি কটাই দিয়ে।

পিছদিনাখন প্ৰত্যেক পৰিয়ালৰ মানুহে অলপ হলেও পথাৰত বা বাৰীৰ আশে-পাশে হাল বায়।

বাঁহা ঃ

বাঁহা পৰব বা ফুলৰ উৎসৱ হৈছে চাওঁতালসকলৰ দ্বিতীয় বৃহৎ উৎসৱ। এয়া ফাগুন (ফেব্ৰুৱাৰী-মাৰ্চ) মাহৰ প্ৰথম শুক্লপক্ষৰ পাছতে শাল আৰু মহুৱা ফুলিবলৈ আৰম্ভ কৰাৰ সময়ত পালন কৰা হয়। এই উৎসৱ চাওঁতালসকলৰ বসন্ত উৎসৱ।

গাওঁ এখনৰ স্থাপন হোৱাৰ পূৰ্বেই স্থাপন কৰা পবিত্ৰ 'জাহেৰ থান'ত প্ৰতিখন চাওঁতাল গাওঁতে বংশানুক্ৰমিক ভাৱে প্ৰতিটো প্ৰজন্মই এই বাহা উৎসৱ উদযাপন কৰি আহিছে যদিও ২০০০ চন মানৰ পৰা বহুকেইখন গাওঁ সামৰি আঞ্চলিক পৰ্যায়ত 'দিসম বাহা' উদযাপন কৰা পৰিলক্ষিত হৈছে। চাওঁতালী ভাষাত 'দিসম' শব্দৰ অৰ্থ হৈছে 'দেশ' বা 'অঞ্চল'।

পৰম্পৰাগত 'বাহা পৰব'ৰ সৈতেই চাওঁতালি নৱবৰ্ষৰ শুভাৰম্ভ হয়। এই উৎসৱ প্ৰতিখন গাওঁতে তিনিদিনীয়াকৈ অনুষ্ঠিত হয়। মূল উৎসৱৰ আগদিন পবিত্ৰ 'জাহেৰ থান'ত 'বাহা পৰব'ৰ প্ৰস্তুতি সম্পন্ন কৰা হয়। এই দিনটোক 'জাহেৰ ডাব' বুলি কোৱা হয়। 'জাহেৰ থান'ত গাওঁৰ ডেকা সকলে বাহ আৰু খেৰেৰে দুখন চালি সাজে আৰু উলুবনেৰে দুই ধৰণৰ 'দুৰিঞ' বনোৱা হয়। এবিধ 'দুৰিঞ' ময়ুৰ চৰাইৰ আকৃতিৰ বনোৱা হয় আৰু আনবিধ পুৰুষ জননাংগ আৰু নাৰী জননাংগক সংগমৰত অৱস্থাত দেখুওৱা হয়। পাছত এই 'দুৰিঞ' বোৰ

উক্ত চালিদুখনৰ প্ৰৱেশদ্বাৰত ৰচিৰে ওলোমাই ৰখা হয়।

সন্ধিয়া সময়ত গাওঁৰ পুৰুষ মহিলাসকলোৱে 'নাইকি'ৰ চোতালত গোটখায় য'ত তেওঁলোকক 'হাঁণ্ডি' পৰিৱেশন কৰা হয়। তাৰ পাছত গাওঁবাসীয়ে 'নাইকি জাগৰণ'ৰ বাবে গীত পৰিৱেশন কৰি 'বঙ্গা'ৰ আৰধনা কৰে। উক্ত গাওঁবাসীৰ মাজৰ তিনিজনৰ গাত দেও উঠে আৰু 'মাৰাং বুডু', 'জাহেৰ বুঢ়ী' আৰু 'মোৰেইকো-টুৰেইকো' বঙ্গাই লম্ভে। নাইকিৰ চোতালত গাওঁৰ বয়োজেষ্ঠ্য কেইজনমানে উক্ত বঙ্গা লম্ভা মানুহ কেইজনক তেওঁলোকে ব্যৱহাৰ কৰা বুলি বিশ্বাস কৰা কেইপদমান সামগ্ৰী অৰ্পণ কৰে। যেনে — মোৰেইকো টুৰেইকোৰ হাতত ধনু-কাঁড়, জাহেৰ বুঢ়ীৰ হাতত ঝাড়ু আৰু খৰাহী আৰু মাৰাংবুডুৰ হাতত লাঠি অৰ্পণ কৰা হয়। উক্ত সামগ্ৰী কেইপদ লাভ কৰাৰ পাছত বঙ্গা লম্ভা মানুহকেইজন জাহেৰ থানলৈ দৌৰি যায় আৰু পিছদিনা হ'ব লগা অনুষ্ঠানৰ বাবে প্ৰস্তুতিৰ বুজ লয়। পাছত সকলোৱে মিলি ওচৰৰ হাবিৰ পৰা শাল আৰু মহুৱা ফুল সংগ্ৰহ কৰে।

মূল উৎসৱৰ দিনটোক 'বাহা সৰ্‌দি' বুলি কোৱা হয়। উক্ত দিনত আন আন গাঁওৰ মিতিৰ সকল আহি গাওঁত উপস্থিত হয় কিন্তু মাত্ৰ গাওঁৰ পুৰুষসকলেহে উক্ত দিনৰ ৰাতিপুৱাৰ ভাগত অনুষ্ঠিত হোৱা বলি বিধান পৰ্বত উপস্থিত থাকিব পাৰে। এই বলি বিধান জাহেৰ থানত থকা শালগছৰ তলত অনুষ্ঠিত হয়। এই বলি বিধান সম্পন্ন হোৱাৰ পাছত মাৰাংবুডুৰ চৰণত শালগছৰ ফুল আৰু জাহেৰ বুঢ়ীৰ চৰণত মহুৱা গছৰ ফুল অৰ্পণ কৰা হয়। বলি দিয়া মূৰ্গী আৰু ছাগলীৰ মাংস বনাই জ্ঞাতি সকলৰ (পিতৃমূলীয়) মাজত বিতৰণ কৰা হয় আৰু মূৰ্গী আৰু ছাগলীৰ মূৰবোৰ পৃথক কৈ বনাই 'নাইকি' আৰু 'কুদুম নাইকি'ৰ মাজত বিতৰণ কৰা হয়। বলি বিধানৰ সময়ত মহিলাৰ উপস্থিতি বাৰণ কৰা হয় যদিও উক্ত পৰবৰ বাবে মহিলাৰ উপস্থিতি বাধ্যতামূলক। এই উৎসৱতেই মহিলাসকলক 'জাহেৰ থানত' প্ৰৱেশৰ অনুমতি দিয়া হয়। বিশ্বাস অনুসৰি মহিলাসকলৰ গীত আৰু নৃত্য অবিহনে 'জাহেৰ থান'ৰ বঙ্গা সমূহ জাগ্ৰত নহয়। তেওঁলোকে গীত আৰু নৃত্যৰ জৰিয়তে বঙ্গা সকলক আৰাধনা কৰি থকাৰ সময়তে আগদিনা যি কেইগৰাকী ব্যক্তিৰ গাত বঙ্গা লম্ভিছিল সেই ব্যক্তিকেইগৰাকীৰ গাত পুনৰ একে বঙ্গাই লম্ভে আৰু তেওঁলোকে পুনৰ তেওঁলোকৰ হাতত আগদিনা লোৱা সামগ্ৰীসমূহ লৈ নাচিবলৈ লয়।

আবেলি সময়ত ডেকা-বুঢ়া সমন্বিতে গাওঁৰ সকলোৱে তেওঁলোকৰ মিতিৰ সমন্বিতে ‘জাহেৰ থান’লৈ আহে।

মহিলাসকলে জাহেৰ থানৰ বেদীৰ সম্মুখত হাতত হাত ধৰি থিয় হয়। গাওঁৰ নাইকিয়ে বেদীৰ পৰা শালগছৰ ফুল সকলোৰে হাতত দিয়ে আৰু তেওঁলোকে এই ফুল খোপাত গুজি লয়। তাৰ পাছতে সমবেত পুৰুষসকলক শালফুল প্ৰদান কৰে আৰু তেওঁলোকে এই ফুল কানত গুজি লয়। এই ফুলবোৰক পবিত্ৰ জ্ঞান কৰা হয় বাবে তেওঁলোকে বৰ যত্ন সহকাৰে এই ফুলখিনি ঘৰত যোৱাৰ পাছত দৰ্জাৰ ওপৰত ‘সগুন’ (শুভ প্ৰতীক) হিচাপে গুজি ৰাখে। যেতিয়া পুৰুষ মহিলা সমন্বিতে সকলোৱে ‘টামাক’ আৰু ‘তুম্‌দা’ৰ তালত নৃত্যত মতলীয়া হৈ থাকে পূৰ্বতে বঙ্গা লম্ভা লোককেইজনৰ গাত পুনৰ বঙ্গা লম্ভে আৰু সেই বঙ্গাৰ বেশত তেওঁলোকৰ নৃত্য আৰম্ভ হয়।

সন্ধিয়া হোৱাৰ লগে লগে তেওঁলোক গৃহাভিমুখী হয় আৰু হাঁণ্ডি পৰিবেশনেৰে খোৱা লোৱা সমাপ্ত কৰি ৰাতি বাল, বৃদ্ধ, মহিলা সমন্বিতে গাওঁৰ ‘আখাৰা’ত সমবেত হৈ নৃত্য -গীতত মত্ত হয়। গাওঁৰ আৰু অন্যান্য গাওঁৰ পৰা অহা মিতিৰ সমন্বিতে এই নৃত্য -গীতৰ পৰ্ব ৰাতিপুৱালৈকে চলি থাকে।

তৃতীয় দিনটোক ‘বাহা বাস্কে’ বুলি কোৱা হয়। উক্তদিনত ৰাতিপুৱাতেই মুখ্যত দুটা কাৰ্য্য সমাপন কৰা হয়। এটা হ’ল ‘সগুন সুপাৰি’ অৰ্থাৎ পবিত্ৰ মাটিৰ পাত্ৰ পৰীক্ষা আৰু আনটো হ’ল পানী খেলা। গাওঁৰ নাইকিৰ ঘৰত আগদিনাই প্ৰতিষ্ঠা কৰা এটা পানী ভৰ্ত্তি ম্যাটিৰ কলহত গাওঁৰ মহিলা সকলে পানীৰ পৰিমাণ জুমি জুমি চায়। লোকবিশ্বাস অনুসৰি এই মাটিৰ পাত্ৰ আৰু তাত থকা পানীৰ পৰিমাণে আহিবলগা খেতিৰ বতৰত হ’ব লগা বৰষুণৰ পৰিমাণৰ পূৰ্বানুমান কৰিব পাৰে। পানী যিমানেই কম হ’ব বৰষুণৰ পৰিমাণো সিমানেই কম হ’ব বুলি বিশ্বাস কৰা হয়।

তাৰ পাছত সমবেত সকলোৱে ‘নাইকি’ৰ ঘৰত গীত গায়। এই গীতসমূহত উক্ত দিনৰ ৰাতিপুৱাৰ কাৰ্যাবলী আৰু পৰবৰ্তী চিকাৰ কাৰ্যাবলীৰ বৰ্ণনা কৰা হয়। শেষবাৰৰ বাবে পুনৰ দুজন ব্যক্তিক ‘মোৰেকো টুৰুইকো’ বঙ্গাই লম্ভে আৰু ‘ভেন্টা কাথা’ (সাংস্কৃতিক কথা)ৰ জৰিয়তে উক্ত বঙ্গাই চিকাৰত যোৱাৰ সময়ত চিকাৰ ক’ত পোৱা যাব সেই সম্বন্ধে ইংগিত

দিয়ে। তাৰ পাছতে গাওঁবাসীয়ে পৰম্পৰাগত ধেনু, কাঁড়, কুঠাৰ আদিৰে বছৰটোৰ প্ৰথম চিকাৰৰ বাবে ৰাওনা হয়। চিকাৰ শেষ কৰি 'টামাক্' আৰু 'তুম্‌দা' আদি বজাই 'চিংগ্ৰাই সিৰিঞ' গাই চিঞৰি সুহুৰি আদিৰে গাওঁলৈ ঘূৰি আহে। গাওঁত 'নাইকি'ৰ ঘৈনীয়েকে তেওঁলোকক স্বাগতম জনায়। একেসময়তে গাওঁত পানী খেল আৰম্ভ হয়। এই উৎসৱ হিন্দুসকলৰ ৰঙৰ উৎসৱ 'হোলী'ৰ সময়তেই উদযাপিত হয় বাবে 'হোলী'ৰ সমকক্ষ বুলিও অভিহিত কৰিব পাৰি। পাৰ্থক্য মাথো এইয়েই যে তেওঁলোকে এই উৎসৱ পানী অথবা 'বাহা দা' অৰ্থাৎ পৱিত্ৰ ফুল মিহলি পানী তেওঁলোকৰ আত্মীয় সকলৰ সৈতে ছটিয়াই উদযাপন কৰে। আৰু যিবোৰ সম্পৰ্ক 'টেবু'ৰ ভিতৰত পৰে তেনে ব্যক্তিক এই পানী ছটিওৱা নহয়।

মন কৰিবলগীয়া যে বাহা উৎসৱ চাওঁতাল গাওঁসমূহত বসন্তকালৰ আৰম্ভণীতে উদযাপন কৰা হয়। সেয়েহে এই উৎসৱৰ সতে জড়িত উৰ্বৰতাৰ প্ৰতীক হিচাপে শাল আৰু মহুৱা গছৰ ফুল, বেদীত সংস্থাপিত 'দুৰিঞ' তথা পুৰুষ মহিলাৰ সমান অংশগ্ৰহণ অপৰিহাৰ্য্য। চাওঁতাল জনজীৱনৰ এইটোৱেই একমাত্ৰ উৎসৱ য'ত মহিলাক জাহেৰ থানত প্ৰবেশৰ অনুমতি দিয়া হয় তথা বঙ্গা আৰু গাওঁবাসীৰ মাজত শাল আৰু মহুৱা ফুল অৰ্পণ আৰু প্ৰদান তথা পুৰুষ মহিলাৰ উমৈহতীয়া নৃত্যৰ জৰিয়তে প্ৰকৃতিৰ সৈতে এক যোগসূত্ৰ স্থাপনৰ চেষ্টা কৰা হয়। উৰ্বৰতাৰ প্ৰতীক যেনে সংগমৰত অৱস্থাত থকা 'দুৰিঞ', হাঁণ্ডি, শাল আৰু মহুৱা ফুলৰ অপৰিহাৰ্য্যতা, পৰিবেশিত হোৱা মহিলা কেন্দ্ৰীক গীতসমূহে এই উৎসৱৰ অন্তৰালত নিহীত হৈ থকা প্ৰকৃতি তথা মানৱ সমাজৰ উৰ্বৰতা বঢ়োৱাৰ প্ৰৱনতাকে সূচায় বুলি অনুমান কৰাৰ থল আছে।

এড়ক চিম ঃ

চাওঁতাল ভাষাৰ এড়ক চিম শব্দৰ অৰ্থ হৈছে কৃষিকৰ্মৰ সৈতে জড়িত সকলো অপায় অমঙ্গল দূৰ কৰা। আৰু এই উৎসৱ শীতকালত খেতিৰ বীজ ছটিওৱাৰ পাছত উদযাপন কৰা দেখা যায়। মুৰ্গী আদি কৰি পূজাৰ অইন সামগ্ৰীসমূহ গদিতে গাওঁৰ গৃহস্থসমূহৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰে। উৎসৱৰ তাৰিখ গাওঁৰ ৰাইজে সভা পাতি থিৰাং কৰে। শুদ্ধি কৰণৰ বাবে গা ধোৱাৰ পাছত আবেলি নাইকি, কুদুম নাইকি আৰু গদিতে গাওঁবাসীৰ সৈতে জাহেৰথানলৈ যায় আৰু

নাইকিয়ে মাৰাং বুডু, মোৰেকো টুৰুইকো, জাহেৰ এৰা, গোসাঁই এৰা আৰু মৌন্‌ঝি হাৰাম বঙ্গাৰ নামত মূৰ্গী বলি দি প্ৰাৰ্থনা কৰে যাতে পৰ্যাপ্ত বৰষুণ হয় আৰু মাটি উৰ্বৰা হৈ খেতি ভাল হয়। জাহেৰ বঙ্গাকো স্তুতি কৰা হয় যাতে কোনো ধৰণৰ বেমাৰ-আজাৰ আৰু অপায়-অমংগল নহয় আৰু গৰু-ম'হৰ সংখ্যা বৃদ্ধি পায়। কুদুম নাইকিয়ে এটাকৈ ক'লা মূৰ্গী সীমা বঙ্গা আৰু বাহ্‌ৰে বঙ্গাৰ নামত আগবঢ়াই তেওঁৰ ভাগৰ পূজা কৰে আৰু তেওঁৰ উৰুৰ তেজ উছৰ্গা কৰে। ইয়াক 'বুল মায়াম' পৰ্ব কোৱা হয়। পূজা সম্পন্ন হোৱাৰ পাছত উছৰ্গা কৰা মূৰ্গীবোৰ আৰৈ চাউলৰ সৈতে ৰন্ধা হয় আৰু 'চিউৰ ডাকা' হিচাপে উপস্থিত ৰাইজক পৰিবেশন কৰা হয়। মোৰেকো টুৰুইকো আৰু জাহেৰ এৰাৰ নামত উছৰ্গীত মূৰ্গী নাইকিৰ বাবে আছুটীয়াকৈ ৰন্ধা হয়। সেইদিনাই বা তাৰ পৰৱৰ্তী দিনা প্ৰতিটো পৰিয়ালৰ মুৰব্বীয়ে আবগে বঙ্গা, মাৰাং বুডু আৰু প্ৰয়াত পুৰ্বপুৰুষৰৰ সন্মানাৰ্থে বলি দিয়ে। ইয়াৰ পাছত পৰিয়ালৰ সকলোৱে গাওঁৰ কুলহিৰ মাজেৰে নাচি-বাগী এই উৎসৱৰ পৰিসমাপ্তি ঘটায়। প্ৰচলিত বিশ্বাস অনুসৰি এই অনুষ্ঠান পালন নকৰা পৰ্যন্ত গাওঁৰ কোনো ব্যক্তিয়ে ধান সিঁচিব নোৱাৰে।

হৌৰিয়াড়চিম ঃ

শাওন (জুলাই-আগষ্ট) মাহত যেতিয়া কঠিয়াতলিত ধানৰ গঁজালি ওলায়, সেই সময়ত উদ্‌যাপন কৰা উৎসৱ হৈছে হৌৰিয়াড়চিম। এই উৎসৱত খেতি পথাৰত পৰ্যাপ্ত পৰিমাণৰ শস্যৰে নদন-বদন হোৱাৰ উদ্দেশ্যেৰে গাওঁৰ বঙ্গাৰ নামত বলি দি উছৰ্গা কৰা হয়। বলি উছৰ্গাৰ আগদিনা ৰাতি নাইকিয়ে শুদ্ধিকৰণৰ বাবে গা ধোৱে, উপবাসে থাকি মজিয়াত শোৱে আৰু সহবাসৰ পৰা বিৰত থাকে। পৰৱৰ্তী দিনা গা ধোৱাৰ পাছত নাইকি, কুদুম নাইকি আৰু গদিতে গাওঁবাসীৰ সৈতে জাহেৰথানলৈ যায়। নাইকিয়ে কুলা এখনত সেন্দুৰ, আৰৈ চাউল, চাউলৰ গুড়ি আৰু কঠিয়া লৈ যায়। জাহেৰথানত মাৰাং বুডুং, মোৰেকো টুৰুইকো, জাহেৰ এৰা, গোসাঁই এৰা আৰু পৰগণা বঙ্গাৰ নামত মূৰ্গী বলি দিয়া হয় আৰু উপস্থিত সকলোকে হাঁণ্ডি পৰিবেশন কৰা হয়। বলি দিয়া মূৰ্গীসমূহ আৰৈ চাউলৰ সৈতে ৰান্ধি সমজুৱাৰ মাজত ভোগ হিচাপে পৰিবেশন কৰা হয়। বাহ্‌ৰে বঙ্গা আৰু সীমা বঙ্গাকো কুদুম নাইকিয়ে শ্ৰদ্ধাৰ্ঘ্য যাচে আৰু হাঁণ্ডি আগবঢ়ায়। তাৰে এভাগ বঙ্গাসকলৰ বাবে আছুতীয়াকৈ ৰখা হয়। ঘৰলৈ

উভতি অহাৰ পাছত নাইকিয়ে তেওঁৰ ঘৰত গোট খোৱা সকলোকে হাঁণ্ডি পৰিবেশন কৰে। এই পৰ্ব অনুষ্ঠিত নকৰাকৈ কোনেও কঠিয়া তুলিব নোৱাৰে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়।

জান্থাৰ বা অগাৰ হোড়ো নাৱাই ঃ

সাধাৰণতে খেতিৰ প্ৰথম শস্য পৱিত্ৰ বুলি গণ্য কৰা হয় আৰু সেয়ে নাইকিৰ হতুৱাই গাওঁৰ ৰাইজে মিলি জাহেৰ বঙ্গালৈ পূজা এভাগ আগবঢ়াই বিধিগত নিয়ম পালন নকৰালৈকে এই নতুন শস্য গ্ৰহণ কৰা নহয়। উৎসৱৰ দিনা গা ধুই উঠি গাওঁবাসীয়ে খেতিপথাৰলৈ যায় আৰু এমুঠি শস্য কাটি আনে আৰু তেওঁলোকৰ 'ওড়াক বঙ্গা' (গৃহদেৱতা) লৈ শস্য মুঠি আগবঢ়াই পানী চতিয়াই প্ৰাৰ্থনা কৰে। এই আচাৰ প্ৰতিটো পৰিয়ালৰে পবিত্ৰ ভিতৌৰ অথবা গোহালীত অনুষ্ঠিত কৰা হয়।

কাৰাম উৎসৱ ঃ

চাওঁতাল সকলৰ কাৰাম কোনো বাৰ্ষিক উৎসৱৰ শাৰীত নপৰে আৰু নিয়মীয়াকৈ উদযাপন কৰাও দেখা নাযায়। কাৰাম পূজা মুলতঃ দুই ধৰণৰ-জিবেত কাৰাম (জীয়াই থকাৰ বাবে কাৰাম) আৰু মৰা কাৰাম (মৃতজনৰ বাবে কাৰাম)। জিবেত কাৰাম পাঁচটা ভিন্ন উপলক্ষত পতা হয়। নতুন গাওঁবুঢ়াই দায়িত্বভাৰ লোৱাৰ সময়ত তথা গাওঁৰ ল'ৰা-ছোৱালী বিয়াৰ বাবে উপযুক্ত হ'লে বিয়াৰ আগত, ওঝাবিদ্যা অনুশীলন আৰম্ভ কৰাৰ প্ৰাক্‌মুহূৰ্তত, এজন ছাত্ৰৰ শিক্ষা সমাপ্ত হোৱাৰ পাছত তেওঁলোকৰ কামৰ আৰম্ভণি কৰাৰ সময়ত আৰু ৰোগৰ পৰা মুক্তি দিয়াৰ বাবে ধন্যবাদ যাঁচি কাৰাম পৰ্ব পতা হয়। জনম কাৰাম এজন ব্যক্তিৰ নিজা মাটিত কাৰাম গছৰ (চিকামৰলীয়া) অংকুৰণ হলে পালন কৰা হয়। কাৰাম পৰ্ব শাওণ (জুলাইৰ মাজভাগৰ পৰা আগষ্টৰ মাজভাগলৈ) মাহত পালন কৰা হয়। কাৰাম গছৰ আলৌকিক শক্তিৰ ওপৰত থকা বিশ্বাসৰ ভিত্তিতে এই উৎসৱ পালন কৰা হয়। ঘৰ, শস্য আৰু সতি-সন্ততিৰে নদন-বদন হোৱাৰ বাবে প্ৰাৰ্থনা জনাই কাৰাম গছক পূজা কৰা হয়। পূজাৰ আগদিনা জগমৌন্‌ঝিৰ নেতৃত্বত সূৰ্য্য অস্ত যোৱাৰ পাছতেই এই পৰ্ব আৰম্ভ হয়। জগমৌন্‌ঝিয়ে দুজন অবিবাহিত ল'ৰা আৰু তিনিগৰাকী ছোৱালীৰ সৈতে পূজাৰ বিভিন্ন সামগ্ৰী যেনে — কুলা, যুদ্ধৰ কুঠাৰ, সেন্দুৰ,

তেল, দূৰৰি বন, কপাহ, আৰৈ চাউল, গাখীৰ আৰু হীগুি আদি এখন কুলাতলৈ কাৰাম গছৰ ওচৰলৈ গৈ গছ জোপাৰ তলত চাকি জ্বলাই পূজা অৰ্চনা কৰি দুটা ঠেঙুনী থকা এটা ডাল বাচিলৈ প্ৰতিটোতে এৰাঁ সূতা মেৰিয়াই তেল লগাই তিনিটাকৈ সেন্দুৰৰ ফোট দি গাঁওলৈ উভতি আহে। পূজাৰ দিনা সকলোৱে নাচি-বাগি গৈ কাৰাম গছডালৰ ওচৰ পায় আৰু কাৰাম গছডাল সকলোৱে আগুৰি লয়। জগমৌন্‌ঝিয়ে চাকি এটা জলাই গছডালৰ চাৰিওফালে পানী চটিয়াই দিয়ে। তাৰ পাছত গছডালৰ চাৰিওফালে এখন হালধীয়া কাপোৰেৰে তিনিপাক মেৰিয়াই গাঠি দিয়ে। গাওঁৰ সকলোকে স্বাস্থ্যবান কৰি ৰখাৰ বাবে মিনতি কৰি মাৰাং বুড়ুৰ পৰা আশীৰ্বাদ বিচাৰি কেতবোৰ বিধি পালন কৰা হয়। এই ৰীতি শেষ হোৱাৰ পাছতেই সকলোয়ে গছডালৰ চাৰিওফালে বৃত্তাকাৰে ঘেৰি ধৰি গীত গাই গাই নাচিবলৈ লয়। তেওঁলোকে গছডালক কেন্দ্ৰ কৰি দুটা ঐককেন্দ্ৰীয় বৃত্ত তৈয়াৰ কৰি নাচে। ইয়াৰে ভিতৰৰ বৃত্তটোত মহিলা আৰু বাহিৰৰ বৃত্তটোত পুৰুষসকলে নাচে। ইয়াৰ পাছত অবিবাহিত ডেকা দুজনৰ সহযোগত কাৰাম গছৰ ডাল দুটাৰ পৰা এৰাঁ সূতা আতৰাই ডাল দুটা কটা হয় আৰু উক্ত ডেকা দুজনৰ হাতত সেই ডাল দুটা তুলি দিয়া হয়। ডাল কঢ়িওৱা ডেকা দুজনক সমুখত লৈ সকলোৱে ‘ধুৰুমজাক’ কৰি আগবাঢ়ে আৰু গাওঁৰ আখৰাঘৰ নোপোৱালৈকে এই নৃত্য-গীত অব্যাহত থাকে। তিনিগৰাকী অবিবাহিত ছোৱালীৰ লগত ডেকা দুজনে আখৰাৰ মাটিত ডাল দুটা পোতে। ছোৱালীকেইজনীয়ে আখৰা গৰুৰ গোবৰেৰে মচি শুদ্ধি কৰে। ডাল দুটা জগমৌন্‌ঝিয়ে পুনৰ এৰাঁ সূতাৰে মেৰিয়াই দিয়ে। তাৰ পাছত বিন্‌তিগুৰুৱে বিভিন্ন বিন্‌তি আওৰায়। এই বিন্‌তি শেষ হোৱাৰ পাছত গাওঁৰ আখৰা গৃহত ‘ৰিঞ্জা’ নৃত্য নচা হয়। কিছুমানে গাভৰুবোৰক উদ্দেশ্যি ঢোল বজায় আৰু একে সময়তে পুৰুষসকলে এটা পৃথকে বৃত্তাকাৰে নাচে। গাভৰুবিলাকে হাত চাপৰি বজাই সমৰ্থন দিয়ে, আনহাতে আদহীয়া আৰু ডেকাবোৰে কেতবোৰ দ্ৰুত আৰু সাৱলীল ছন্দত নাচে। গোটেই ৰাতি নৃত্য-গীত চলি থাকে। ৰাতি পুৱাবৰ সময়ত নৃত্য-গীত মন্থৰ হৈ যায় আৰু ‘ভিনসাৰ’ বা কাহিলি পুৱাৰ গীত গাবলৈ ধৰে। এসময়ত কাহিলি পুৱাৰ গীত শেষ হয় আৰু মহিলাসকল ঘৰলৈ উভতে। ইয়াৰ পাছতে পুৰুষৰ নৃত্যৰ তাল খৰ হৈ পৰে আৰু নৃত্য-গীতৰ অন্ত পৰে। এনেদৰে উৎসৱত ক্ষন্তেক সময়ৰ বাবে যতি পৰে যদিও সূৰ্য্য উদয় হোৱাৰ পাছতে উৎসৱৰ অন্তিম বিধি পালন কৰা হয়। গাওঁবাসীয়ে

ডালদুটাৰ ওচৰত একগোট হয়। পূৰ্বোক্ত ডেকা দুজনে মাটিৰ পৰা সেই ডালদুটা উভালি গাওঁবাসীৰ সৈতে ডালদুটা পানীত উটুৱাই দিয়ে। ডালদুটা ভাহি গৈ থকা সময়ত ডেকাবোৰে গীত গায় আৰু বিসৰ্জন দিয়া কাৰ্য সম্পূৰ্ণ হোৱাৰ পাছত ডেকাবোৰ উভতি আহে আৰু সকলো আখৰাত একগোট হয় আৰু সমবেতসকলে লাগ্ৰে নৃত্য-নাচে। তাৰ পাছতে এই উৎসৱৰ অন্ত পৰে। উৎসৱৰ সৈতে জড়িত হৈ থকা বিন্‌তিবোৰ ভিন্ন ভিন্ন প্ৰকৃতিৰ হয়। ইয়াৰে কেতবোৰ বিশ্বজগতৰ সৃষ্টি, কেতবোৰ যৌনতা আৰু ব্যাভিচাৰ আৰু কেতবোৰ কাৰামৰ উৎপত্তিৰ বিষয় লৈ ৰচিত। এই কাৰাম বিধি কেনেদৰে সৃষ্টি হ'ল সেইবিষয়ে বৰ্ণনা কৰা কেতবোৰ মনোগ্ৰাহী ধৰ্মোপদেশমূলক বাণীও এই বিন্‌তিসমূহত দেখা যায়।চাওঁতালসকলৰ জীৱনত নৃত্য-গীতৰ তাৎপৰ্য্য কিমান তাৰেই সাক্ষ্য এই কাৰাম পূজাই বহন কৰে।

লোকবিশ্বাস অনুসৰি ধাৰ্মু আৰু কাৰ্মু নামে দুজন ভাই-ককাই আছিল। ধাৰ্মু আছিল ডাঙৰ। দুয়োজনেই স্থানীয় জমিদাৰ এজনৰ তলত কাম কৰিছিল যিজনে তেওঁলোকক গৰখীয়া হিচাপে ৰাখিছিল। তেওঁলোকে প্ৰতিদিনে গৰু আৰু ছাগলীবোৰক চৰাবলৈ লৈ গৈছিল। দুয়োজনে নৃত্য কৰি খুব ভাল পাইছিল আৰু প্ৰায়ে গৰু-ছাগলীৰ জাকটোক অৱহেলা কৰি নিজে ৰোৱা কাৰাম গছৰ ডাল এটাৰ চাৰিও ফালে নৃত্য কৰি থাকিছিল। সেয়ে গৰু-ছাগলীৰ জাকটো চৰাবলৈ তেওঁলোকৰ সময়ৰ নাটনি হৈছিল। আনহাতে গৰু-ছাগলীৰ জাকটোৱে ভাই-ককাইহালৰ নৃত্য চাই ভাল আমোদ পাইছিল আৰু গোটেই দিনটো নৃত্য চায়েই কটাইছিল।ফলত দিনে দিনে গৰু-ছাগলীৰ জাকটো শুকাই-ক্ষীণাই ৰুগীয়া হৈ পৰিছিল। জমিদাৰ জনে এই কথাটো শুনিবলৈ পাই খঙৰ ভমকত গৈ তেওঁলোকে ৰোৱা কাৰাম গছৰ ডালটো উভালি নদীত পেলাই দিয়ে। কাৰাম গোসাঁই (কাৰাম গছডালত থকা বঙ্গা) বিতুষ্ট হৈ জমীদাৰক পূৰ্বতে দিয়া সকলো প্ৰাচুৰ্য্য কাঢ়ি লৈ যায়। নিজৰ সকলো সা-সম্পত্তি, গৰু-ছাগলী হেৰুওৱাৰ পাছত জমিদাৰ গৰাকী দুখীয়া হৈ পৰে।

এদিনাখন, কাৰাম বঙ্গা জমিদাৰজনৰ সপোনত আহি কয় যে তেওঁ গছৰ ডালটো দলিয়াই পেলাই গোসাঁইক অপমান কৰিছে। এই কথা জানিবলৈ পাই জমিদাৰজনে ভাই-ককাই দুজনক গোসাঁইৰ আগত নৃত্য কৰি গীত গাই সন্তুষ্ট কৰাৰ বাবে অনুৰোধ কৰে। তেওঁলোকে তেনেদৰে গোসাঁইক সন্তুষ্ট কৰাত জমিদাৰজনৰ বিষয়ে বিধান দিয়ে যে গাওঁৰ

আখৰাত প্ৰত্যেক বছৰে দুডাল কাৰামৰ ডাল পুতি তাৰ চাৰিওফালে গোটেই নিশা নৃত্য কৰি কাৰাম গোসাঁইৰ উপাসনা কৰিলে পূৰ্বৰ প্ৰাচুৰ্য্য ঘুৰাই পাব। ভাই-ককাই দুয়োয়ে জমিদাৰৰ ঘৰলৈ আহি গোসাঁই কোৰাৰ দৰে কৰিবলৈ কয়।[৬] এনেদৰে কাৰাম পূজাৰ আৰম্ভণি হয়।

মৰা কাৰাম যিকোনো তিনিটা কাৰণ উপলক্ষে উদ্‌যাপন কৰা হয়- (ক) যদি মৃতক কাৰাম গুৰু আছিল, (খ) যদি তেওঁৰ চোতালত বা তেওঁৰ শেষকৃত্য কৰা স্থানত কাৰামৰ গুটিৰ পৰা গঁজালি মেলিছে আৰু (গ) তেওঁ যদি নিজৰ বিভূতি-বৈভৱৰ বাবে জনাজাত আছিল। এই কাৰাম পূজাৰো নিয়ম-নীতি প্ৰায় একেই, মাত্ৰ ইয়াত কাৰ্মু-ধাৰ্মুৰ প্ৰবাদৰ সৈতে সম্পৰ্ক নাই। শেষকৃত্য সম্পন্ন কৰা স্থানত কাৰাম গছে গজালি মেলিলে গাওঁবাসীয়ে কাৰাম গুৰুৰ সৈতে শেষকৃত্য সম্পন্ন হোৱা স্থানলৈ গৈ উক্ত কাৰাম গছৰ পুলিটো উভালি আনি গাওঁৰ সোমাজত পুতি সমবেত সকলোৰে সম্মুখত কাৰাম গুৰুৱে মৰা কাৰামৰ বাণী শুনায়। পোনতে চাওঁতাল সকলৰ পূৰ্ব বাসস্থানৰ মৌখিক ইতিহাস বিন্‌তি আকাৰে বাখ্যা কৰে। তাৰ পাছত সেই মৃত ব্যক্তিজনে কেনেদৰে মৃত্যুৰ মুখত পৰিছিল সেয়া বাখ্যা কৰা হয়। সদৌ শেষত তেওঁ মৰা কাৰাম পালনৰ তাৎপৰ্য বাখ্যা কৰে।[৭] এই ধৰ্মোপদেশ শেষ হোৱাৰ পাছত সমবেত সকলোৱে বৃত্তাকাৰে নৃত্য-গীত কৰি ৰাতিপুৱা মৃতকলৈ তেল, পানী আৰু গাখীৰ আগবঢ়ায় আৰু উক্ত স্থানৰ পৰা কাৰাম গছৰ পুলিটো উভালি শোকাৰ্ত পৰিয়ালক অৰ্পণ কৰে। উক্ত পৰিয়ালে যদি সেইয়া ৰোপণ কৰে আৰু যদি গছডাল জীয়াই থাকে তেন্তে সেই পৰিয়ালৰ কোনো সদস্যৰ বিবাহ উদযাপন কৰাৰ আগত মৌন্‌ঝি কাৰাম অনুষ্ঠিত কৰিব লাগে। এই কাৰামত এটা ক'লা ছাগলী বলি দিয়া হয় আৰু নতুনকৈ গজালি মেলা গছ ডালৰ এটা ঠেঙুলি কাটি আনি পানীত উটুৱাই দিয়া হয়। যদি পৰিয়ালটোৱে উক্ত গছ ডাল ৰোপণ কৰিব নিবিচাৰে তেন্তে এখন দলঙৰ ওপৰৰ পৰা সেই গছডাল তলৰ পানীত পেলাই দিয়া হয়। তাৰ পাছত সমবেত সকলোৱে গাওঁলৈ উভতি আহি হাঁণ্ডি পান কৰি ৰিঞ্জা নৃত্য কৰি এই উৎসৱৰ সামৰণি পেলায়।

দাঁশাই উৎসৱ ঃ

আহিণ মাহ (ইংৰাজী কেলেণ্ডাৰ অনুযায়ী ছেপ্তেম্বৰৰ মাজভাগৰ পৰা অক্টোবৰৰ মাজভাগলৈ)ত চাওঁতালসকলে পালন কৰা আন এটা উৎসৱ হৈছে দাঁশাই। এই উৎসৱটোত

কেতবোৰ বিশেষ ৰীতি-নীতি আৰু এক বিশেষ ধৰণৰ নৃত্য জড়িত থাকে যাক 'বুয়াং এনেঞ' বুলি কোৱা হয়। এই বুয়াং ৰঙালাউৰ খোলৰ দ্বাৰা নির্মিত। 'দাঁশাই দাড়ান'ৰ সময়ত বুয়াং এনেঞ প্রচলনক লৈ এটা প্রবাদ আছে। বহুবছৰৰ আগতে যেতিয়া চাওঁতালসকলে একলগ হৈ এটা অঞ্চলত বাস কৰিছিল তেতিয়া এগৰাকী মুছলমান সম্রাট চাওঁতাল ছোৱালীৰ প্ৰতি আগ্ৰহী হৈ পৰিছিল। পানীৰ নাটনিৰ সময়ত ছোৱালীবোৰে বহু দূৰত থকা নদীৰ পৰা পানী আনিবলৈ যাবলগা হৈছিল। এদিনাখন যেতিয়া আইণু আৰু কাজল নামৰ ছোৱালী দুজনীয়ে পানী আনিবৰ বাবে দূৰৈৰ নদীলৈ যায়, সম্রাট আৰু তেওঁৰ সহযোগীসকলে ছোৱালী দুজনীৰ ওপৰত আতিশায্য চলাই তেওঁলোকক অপহৰণ কৰি লৈ যায়। বহুদেৰি হোৱাৰ পিছতো যেতিয়া ছোৱালী দুজনী ঘূৰি নাহিল, দিবি আৰু দুৰ্গা নামৰ ল'ৰা দুজনে তেওঁলোকক বিচাৰি ওলাই যায়। কিন্তু সেই আতিশায্য চলোৱাকেইজনৰ অপৰাধৰ বাবে আকাশৰ পৰা অগ্নিবৃষ্টি হোৱাৰ ফলত ল'ৰা দুজনে দিক-বিদিক হেৰুৱাই নিৰুদ্দেশ হয়। তেতিয়া গাওঁবাসী একগোট হয় আৰু নিৰুদ্দেশ হোৱাকেইজনক বিচাৰি উলিওৱা আৰু সেই লোককেইজনক শাস্তি দিয়াৰ পণ লয়। তেওঁলোকে বাঁহ আৰু ৰঙালাউৰ খোলেৰে ধেনুৰ দৰে অস্ত্র তৈয়াৰ কৰে যি দেখিবলৈ ধেনু যেন নালাগে আৰু তাৰ কাঁড়বোৰ ৰঙালাউৰ খোলৰ ভিতৰত লুকাই লয়। আকৌ তেওঁলোকক বিচাৰি ওলাই যোৱা ডেকাকেইজনে মহিলাৰ ছদ্মবেশ ধাৰণ কৰি লয়। এনেদৰেই সেই ল'ৰা-ছোৱালী দুহালৰ সন্ধানৰ প্রতীক স্বৰূপেই বুয়াং নির্মাণ কৰা পৰম্পৰা চলি আহিছে।[৮] সেয়ে এই উৎসৱত পুৰুষে শাৰী আৰু কালগা (মূৰত পিন্ধা ময়ুৰৰ পাখিযুক্ত টুপি) পিন্ধি লয়। কেতিয়াবা তেওঁলোকে নিজকে চৰাই আৰু জন্তুৰ বেশো ধাৰণ কৰে।

দাঁশাই উৎসৱ সাধাৰণতে হিন্দুসকলে পালন কৰা দুৰ্গা পূজাৰ সময়ত অনুস্থিত হয়। দুৰ্গা পূজাৰ বেলবৰণৰ এদিন পূৰ্বে আৰম্ভ হোৱা ওঝা বেলবৰণৰ দিনা ওঝা আৰু তেওঁৰ 'চেলা' অৰ্থাৎ শিষ্যসকলে গাওঁৰ পৰা নিলগত কোনো ডাঠ হাবিৰ সমীপবৰ্তি স্থানত একগোট হয়। সেইদিনা তেওঁলোক উপবাসে থাকে। তেওঁলোকে লগত পূজাৰ সামগ্ৰী হিচাপে — সেন্দুৰ, কাজল, আৰৈ চাউল, পিঠাগুড়ি, খাদ্য বনোৱা পাত্ৰ, জুই, ময়ুৰৰ পাখি আৰু উছৰ্গা কৰাৰ বাবে সৰু মুৰ্গী লৈ যায়। ডাঠ হাবিত এডাল ডাঙৰ গছৰ তলত মাটিৰে এটা ডাঙৰ

বেদী প্রস্তুত কৰি গোবৰ পানীৰে মচি তাৰ ওপৰত কেইমুঠিমান চাউল ৰখা হয় আৰু প্ৰতিমুঠি চাউলত বঙ্গা আৰু গুৰুৰ নামত পাঁচটাকৈ সেন্দুৰৰ ফোট আৰু কাজলৰ ফোট লগাই দিয়ে। শিষ্য সকল শাৰী পাতি বহে আৰু গুৰুই উছৰ্গা কৰাৰ বাবে অনা মূৰ্গীসমূহক বেদী ওপৰত থকা চাউল খাবলৈ দি এটা এটাকৈ বলি দিয়ে। বলি দিয়াৰ সময়ত ওঝাই বেদীৰ সম্মুখত এনেদৰে স্তুতি কৰে। যথা —

"জোহাৰ ট'বে, কামৰু গুৰু,
টাহেন দ'লে বেলবৰণক' কানা ঃ
ওনা এঞতুমতেল এমাপে কানা।
দিসমলে, দাড়ানা এঞ্জা এঞ্ত
টাটকা বিড়কি আলো হয়ক' মা;
চালাওখান, আলো লাগাও বাজুওৱালে মা;
আপে দোহায়টে দিসমলে ভাড়া আগুই মা।
হড়কো অকালে জাএঙগে অকালে টাহেনপে।"[৭]

অৰ্থ ঃ হে কামৰূ গুৰু তোমাক স্বাগতম জনাইছো। আজি আমি বেলবৰণ অনুষ্ঠিত কৰিছো। আমি দেশৰ বেলবৰণৰ সৈতে সংগতি ৰাখি এই বেলবৰণ অনুষ্ঠিত কৰিছো আৰু এই বেলবৰণৰ নামত এইবোৰ তোমাক উছৰ্গা কৰিছো। আমি ৰাতি অন্ধকাৰত এই দেশত ঘূৰি ফুৰিম। ভয় পাব লগা যাতে একোৰে সম্মুখীন নহও। যদি কোনোবাই আমাৰ ওপৰত ক'লা যাদু কৰে তাৰ যাতে কোনো প্ৰভাব আমাৰ ওপৰত নপৰে। তোমাৰ আশীৰ্বাদত যাতে আমি দেশ ভ্ৰমি সুকলমে ঘূৰি আহিব পাৰো। তুমি আমাৰ ওপৰত কৰুণা ৰাখিবা আৰু আমাক নিৰাপত্তা প্ৰদান কৰিবা।

তাৰ পাছত শিষ্যসকলে লগত লৈ যোৱা ময়ুৰৰ পাখিবোৰত সেন্দুৰৰ ফোট লগায়। এই ময়ুৰৰ পাখিবোৰ তেওঁলোকে 'দাঁশাই দাড়াণ' (দাঁশাই উপলক্ষে ভিক্ষা মাগিবলৈ যোৱা)ৰ সময়ত লগত লৈ যায়। তাৰ পাছত বিধিমতে পূজা-পাঠ কৰি ওঝা আৰু চেলা সকলোৰে 'ৰানজাগাও' অৰ্থাৎ বনৌষধিৰ আশীষ বিচৰা পৰ্বৰ বাবে সাজু হয়। চেলাসকলে হাতত এখন খন্তা আৰু ওঝাই এটা 'ফুৰুক' (গছৰ পাতেৰে বনোৱা বাটি) ত পানীৰে মিহলী আৰৈ চাউলৰ

গুড়ি লৈ ঘন হাবিলৈ যায়। লোকবিশ্বাস অনুসৰি কোনো বনৌষধি গছ বিচাৰি পালে ওঝাই ফুৰুকৰ পৰা চাউলৰ গুড়িৰ মিশ্ৰনটো গছৰ গুৰিত ছতিয়াই দি সেইয়া কি ৰোগৰ ঔষধ চেলা সকলৰ আগত বিশ্লেষণ কৰে আৰু চেলা সকলে সেই গছৰ শিপা বা ছাল খন্তাখনৰে কাটি সংগ্ৰহ কৰে। আৰেলি পৰত সকলোৱে ঘৰলৈ ঘূৰি আহে আৰু ওঝাই চেলাসমূহে সংগ্ৰহ কৰা বনৌষধি গছৰ শিপা সমূহ বা ছাল সমূহ পানী আৰু আৰৈ চাউলৰ গুড়িৰে মিহলাই এটা মিশ্ৰণ তৈয়াৰ কৰে। তাৰ পাছত উক্ত মিশ্ৰণটো ছটিয়াই ওঝাৰ চোতালৰ পৰা দাঁশাই দাড়ান পৰ্বৰ শুভাৰম্ভণী ঘটায়। দাঁশাই দাড়ানৰ বাবে গাওঁৰ পথেৰে অগ্ৰসৰ হোৱাৰ সময়ত চেলাসবে এইদৰে গায় —

"জাগাও গুৰু হো,
জাগাও চেলা,
আথাৰো গণ্ডা মনতাৰ জাগাও;
যোল গণ্ডা বিৰু, জাগাও জাগাও হো,
ঠাকিন ঠাকৰান; জাগাও জাগাও হো,
সাৰা দেশ জাগাও"[১০]

অৰ্থ ঃ জাগা গুৰু হে, জাগা শিষ্য, বাসত্তৰ ধৰণৰ মন্ত্ৰ জাগা। চৌষষ্ঠি প্ৰকাৰ গছৰ শিপা জাগা; হে ঠাকুৰ ঠাকুৰানী জাগা; জাগা সমস্ত দেশ।

ওঝাগৃহৰ পৰা পোনতে তেওঁলোকে মৌন্‌ঝিৰ ঘৰৰ চোতালত দাঁশাই সংগীত পৰিবেশন কৰি দাঁশাই নৃত্য প্ৰদৰ্শন কৰে। ওঝাই দাড়ানৰ বাবে বাহিৰ হোৱাৰ আগতে প্ৰস্তুত কৰা উল্লিখিত মিশ্ৰণটো গৃহস্থৰ ঘৰৰ দৰ্জাৰ গুৰিত ছতিয়াই দিয়ে। দাঁশাই দাড়ান নৃত্যৰ শেষত ঘৰৰ গৃহিণীয়ে সাধ্যানুসাৰে চাউল, মাকৈ, টকা ইত্যাদি প্ৰদান কৰে। এইদৰে গাওঁৰ চাওঁতাল তথা অনাচাওঁতাল সকলো লোকৰ গৃহত নৃত্য-গীত পৰিবেশন কৰাৰ অন্তত প্ৰথম দিনৰ সামৰণি পৰে। তাৰ পাছৰ দিনা ৰাতিপুৱা পুনৰ গুৰুগৃহত সমবেত হৈ ৰীতি অনুযায়ী কাপোৰ পৰিধান কৰি আন আন গাওঁত 'দাঁশাই দাড়ান'ৰ বাবে প্ৰস্থান কৰে। এনেদৰে তিনিদিন বিভিন্ন গাওঁত নৃত্য-গীত আদিৰে আনন্দ কৰি খুজি-মাগি দুৰ্গা বিসৰ্জনৰ দিনা ওঝা সহিত চেলা সকলে দুৰ্গা পূজা অনুষ্ঠিত হোৱা মণ্ডপলৈ যায় আৰু বাদ্য যন্ত্ৰ

সহিতে গীত গাই নৃত্য আৰম্ভ কৰে। তেওঁলোকৰ মাজত এজন এজনকৈ বিভিন্ন বঙ্গাই লম্ভে আৰু সেই বঙ্গা অনুসৰি বিভিন্ন ক্ৰিয়া পৰিবেশন কৰে। উল্লিখিত সকলোবোৰৰ অন্তত তেওঁলোক পুনৰ গুৰু গৃহলৈ উভতি আহি পুনৰাই নৃত্য-গীত কৰি নিজ নিজ গৃহলৈ উভতি যায়।

এই মূল অনুস্থান শেষ হোৱাৰ পাছতো প্ৰতি সন্ধিয়া চেলাসকল ওঝা গৃহলৈ আহে সংগ্ৰহিত ধান-চাউলবোৰ জাৰি পৰিস্কাৰ কৰাৰ বাবে। এনেদৰে পৰিস্কাৰ কৰা ধান, চাউল, মাকৈ আদি ভালদৰে শুকুৱাৰ পাছত সেইবোৰ বিক্ৰী কৰি এটি খাহি ছাগলী অথবা খাহি গাহৰী ক্ৰয় কৰা হয় আৰু সেই খাহি ছাগলী বা গাহৰিটো মাৰি গাওঁৰ প্ৰতিঘৰ মানুহৰ বাবে সমান পৰিমাণৰ মাংসৰ টোপোলা বান্ধি প্ৰেৰণ কৰে।

চাওঁতালসকলৰ উৎসৱ-পাৰ্বণত পালন কৰা ৰীতি-নীতিৰ ক্ষেত্ৰত মন কৰিবলগীয়া কথা যে প্ৰতিটো উৎসৱ বা পৰ্বই চাওঁতাল লোকসকলক প্ৰচুৰ আনন্দ আৰু সন্তুষ্টি দিয়ে। চাওঁতালসকল নীতি-নিয়মৰ মাজত জীৱন নিৰ্বাহ কৰা লোক। যদি প্ৰত্যাশিত ফলাফল লাভ কৰিব পৰা নাই, তেন্তে তাৰ অন্তৰালত কোনো অপশক্তিৰ প্ৰভাৱ থকা বুলি বা বিধিসমূহ যথোচিত ভাৱে পালন কৰা হোৱা নাই বুলি তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰে। সেয়ে এটা নিৰ্দিষ্ট বিধি পালন কৰাৰ সময়ত স্থান, কাল, পাত্ৰ আৰু নিৰ্দেশাৱলীসমূহক লৈ তেওঁলোকে যথেষ্ট সাৱধানতা অৱলম্বন কৰে। তদুপৰি বিভিন্ন বিধি-বিধান আৰু উৎসৱ আদিয়ে চাওঁতালসকলৰ মনত ধৰ্মীয় চেতনা জাগ্ৰত কৰি ৰখাৰ লগতে চাওঁতালসকলক তেওঁলোকৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ দুখ-কষ্ট পাহৰাই এক চাপমুক্ত জীৱন কটোৱাতো লক্ষণীয়ভাৱে সহায় কৰে। একেদৰে সামুহিক জীৱনৰ বান্ধোনো এই উৎসৱ-পাৰ্বণ সমূহে সৱল ৰূপত প্ৰতিষ্ঠা কৰে বুলি ক'ব পাৰি।

সংস্কাৰমূলক অনুষ্ঠানৰ সৈতে জড়িত লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাস ঃ

চাওঁতালসকলৰ জীৱন পৰিক্ৰমা ভালেমান ৰীতি-নীতি আৰু আচাৰ-অনুষ্ঠানৰ সৈতে ওতপ্ৰোতঃ ভাৱে জড়িত হৈ থাকে। এই ৰীতি-নীতিসমূহ উপকাৰী বঙ্গা আৰু অপকাৰি বঙ্গা প্ৰতি থকা লোকবিশ্বাসৰ সৈতে সম্পৰ্কিত। জীৱনৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ত চাওঁতালসকলৰ পৰিয়ালৰ

জীৱনৰ নিৰাপত্তা, কুশল কামনাৰ্থে আৰু প্ৰাচুৰ্য্যতাৰ বাবে মংগলকাৰী বঙ্গাসকলৰ সক্ৰিয় সহায় সহযোগিতা নিশ্চিত কৰাৰ বাবে আৰু অপকাৰী-বঙ্গাৰ কু-দৃষ্টিৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পোৱাৰ উদ্দেশ্যে চাওঁতাল জীৱনৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ত বিভিন্ন আচাৰ-অনুষ্ঠান পালন কৰা হয়। এজন চাওঁতালৰ জীৱনচক্ৰত চাৰিটা প্ৰমুখ পৰ্যায় দেখা যায়। সেই চাৰিটা পৰ্যায় হৈছে — জন্ম (জনম চীতিয়াঁৰ অথবা নিম ডা মাণ্ডি), দীক্ষা (চাচো চীতিয়াঁৰ), বিবাহ (বাপলা) আৰু মৃত্যু (মৰণ)।

গৰ্ভস্থ হোৱাৰ পৰা সন্তান জন্ম হেৱা, জন্মৰ পৰা দীক্ষা, দীক্ষাৰ পৰা বিবাহ, বিবাহৰ পৰা মৃত্যুলৈকে ব্যক্তি জীৱনৰ বিভিন্ন পৰ্যায়ত বিভিন্ন সংকট আহিব পাৰে। উক্ত সংকট সমূহ দূৰ কৰি নিজৰ লগতে পৰিয়ালৰ আন আন সদস্য সমূহক যাতে নিৰাপদ কৰি ৰাখিব পাৰে তাৰ কাৰণে চাওঁতাল সমাজে বিভিন্ন লোকাচাৰ পালন কৰে। তলত জন্ম, দীক্ষা, বিবাহ আৰু মৃত্যুৰ লগত জড়িত বিভিন্ন লোকাচাৰ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ'ল।

জনম চীতিয়াঁৰ (জন্ম) ঃ

চাওঁতালসকলৰ বাবে শিশুৰ জন্ম এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। শিশুৰ জন্মৰ লগে লগে পৰিয়ালবৰ্গই এলানি নতুন অধিকাৰ আৰু কৰ্ত্তব্য মূৰ পাতি লয়। শিশুটি হৈ পৰে পৰিয়ালৰ সম্পত্তিৰ নতুন দাবীদাৰ।[১১] শিশুৰ জন্মৰ সময়ত পৰিয়ালৰ লগতে সমগ্ৰ গাওঁখনকে অশুচি হোৱা বুলি বিবেচনা কৰা হয়। সেয়েহে শিশুৰ জন্মৰ পাছতে জনম চীতিয়াঁৰ নামৰ এক শুদ্ধিকৰণ পৰ্ব অনুষ্ঠিত কৰা হয়। অৱশ্যে এই অনুষ্ঠানত কোনো বলি-বিধান দিয়া নহয় অথবা কোনো ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান পতা নহয়। 'জনম' শব্দৰ অৰ্থ হৈছে জন্ম আৰু 'চৌতিয়াঁ'ৰ শব্দটো আহিছে হিন্দী শব্দ 'চুট'ৰ পৰা যাৰ অৰ্থ হৈছে কলুষিত কৰা। [১২] এই অনুষ্ঠান নপতালৈকে, পৰিয়ালৰ কোনো লোকৰ সৈতে গাওঁৰ কোনো ব্যক্তিয়ে খোৱা-বোৱা নকৰে, আনকি পানী এটুপিও মুখত নিদিয়ে। পৰিয়ালবৰ্গ তথা আত্মীয়-কুটুমৰ লগতে গাওঁৰ সকলোৱেই অংশ গ্ৰহণ কৰা এই শুদ্ধিকৰণৰ অনুষ্ঠান ল'ৰা সন্তান জন্মৰ পাঁচ দিনৰ পাছত আৰু কন্যা সন্তান জন্মৰ তিনিদিন পাছত পতা হয়। শুদ্ধিকৰণ অনুষ্ঠানতে, শিশুটোৰ নামকৰণ কৰা হয়।[১৩] নামকৰণ হৈছে জনম চীতিয়াঁৰ অনুষ্ঠানৰ এক তাৎপৰ্যপূৰ্ণ অংশ। কিয়নো শিশুটিক নাম দিয়াৰ লগে লগে পিতৃয়ে

শিশুটিক নিজৰ বুলি স্বীকৃতি প্ৰদান কৰে আৰু শিশুটিয়ে গাওঁখনত আৰু আত্মীয়-স্বজনৰ মাজত এক নিৰ্দিষ্ট স্থান লাভ কৰে।

উত্তৰাধিকাৰী নোপোৱাৰ ভয় প্ৰতিটো চাওঁতাল পৰিয়ালতে থাকে। সন্তান নোহোৱাৰ বাবে এজন পুৰুষে তেওঁৰ পত্নীক ত্যাগ কৰিব পাৰে, তেনেদৰে পত্নীয়েও স্বামীক ত্যাগ কৰিব পাৰে। আকৌ পূৰ্বৰ পত্নীৰ সন্মতিমৰ্মে তেওঁ দ্বিতীয় এগৰাকীও বিয়া কৰিব পাৰে। সন্তান লাভ কৰাত অসমৰ্থ হোৱা দম্পতিয়ে 'ৰাৱাণিক' অৰ্থাৎ দৰৰ দিওতাৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰিবও পাৰে। সেই প্ৰক্ৰিয়া যদি অসফল হয়, তেতিয়া বিকল্প হিচাপে বঙ্গাৰ সহায় লোৱা দেখা যায়। বঙ্গা ব্যৱস্থাত মহিলাগৰাকীয়ে ওঝাৰ কাষ চাপে আৰু ওঝাই অনুসন্ধান কৰি কোন বঙ্গাই অৱৰোধৰ সৃষ্টি কৰিছে সেইটো অনুসন্ধান কৰে। সেই কথাটো প্ৰমাণ হলে দায়ী বঙ্গাৰ নামত এটা মূৰ্গী বলি দিয়ে। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে মাতৃগৰ্ভত থকা সময়ছোৱাত আৰু জন্মৰ সময়ছোৱাত শিশুৰ প্ৰতি অপকাৰী বঙ্গাৰ কু-প্ৰভাৱ অতি কাৰ্যকৰী হৈ থাকে। আৰু সেইহেতুকে মাতৃয়ে তেওঁৰ গৰ্ভৰ সুৰক্ষাৰ বাবে বিভিন্ন সাৱধানতা অৱলম্বন কৰিব লাগে। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে সকলো সাৱধানতা অৱলম্বন কৰি চলিলে শিশুটিৰ জন্ম সুকলমে হৈ যায়। শিশুৰ জন্মৰ পাছত নাড়ী লোৰে তৈয়াৰী এডাল চোকা শৰেৰে ধাত্ৰীৰ দ্বাৰা কটা হয়। সন্তান প্ৰসৱৰ সময়ত গাওঁৰ বুঢ়া-মেথা সকলো গোট খায় যদিও কোনো পুৰুষকে উক্ত স্থানত উপস্থিত থাকিবলৈ দিয়া নহয়। সন্তান জন্ম হোৱা গৃহৰ মূল দৰ্জাৰ তলতে গৰ্ভফুলপুতি থোৱা হয়। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে এই গৰ্ভফুল পুতি নথৈ পেলাই দিলে কুকুৰ বা আন জন্তুয়ে যদি ভক্ষণ কৰে, তেন্তে মাতৃগৰাকী বেমাৰত ভুগিবলগা হ'ব পাৰে। অৱশিষ্টখিনি গভীৰকৈ পুতিলে পৰবৰ্তী শিশুটিৰ জন্ম বিলম্বিত হ'ব আৰু অগভীৰকৈ পুতিলে পৰবৰ্তী শিশু সোনকালেই জন্ম পাব বুলি বিশ্বাস কৰে। সন্তান জন্ম হোৱাৰ লগে লগে উক্ত স্থানত উপস্থিত থকা মহিলাসকলে সন্তানৰ পিতৃক অৱগত কৰে। খবৰ পোৱাৰ পিছমূহুৰ্ততে পিতৃয়ে এডাল ডাঙৰ মাৰিৰে ঘৰৰ চালত কোবায় যাতে অশুভ শক্তিবোৰ আঁতৰি যায়।

চাওঁতাল সমাজত জন্মৰ দিনাই 'মেত হালাম' নামৰ এক অনুষ্ঠান পতা হয়। মাতৃ আৰু ধাত্ৰী দুয়োগৰাকীয়েই মুখামুখিকৈ মজিয়াত বহে। মাকে কঠাল বা শাল গছৰ পাতৰ পিয়লা এটাত হাঁণ্ডি ভৰাই ধাত্ৰীগৰাকীলৈ আগবঢ়ায় তেওঁ সেই পিয়লাতো বাওঁ হাতেৰে গ্ৰহণ কৰি

মাটিত পেলাই দিয়ে। এই প্ৰক্ৰিয়া তিনিবাৰকৈ পুনৰাবৃত্তি কৰা হয়। জনবিশ্বাস মতে এনে কৰাৰ ফলত শিশু আৰু মাতৃ দুয়ো আসন্ন বিপদৰ পৰা মুক্ত হয়। মৃত সন্তান প্ৰসৱ কৰিলে নৱজাতকৰ মৃতদেহ সৎকাৰ কৰাৰ বিপৰীতে গৰুৰ জাক অহা যোৱাৰ কৰাৰ পথত সমাধিস্থ কৰা হয়। আনহাতে গৰ্ভৱস্থাৰ কালছোৱাত অথবা শিশুৰ জন্মৰ সময়ত যদি মাতৃৰ মৃত্যু ঘটে তেতিয়া বিশ্বাস অনুযায়ী তেওঁৰ আত্মা ভূতলৈ পৰিবৰ্তিত হয়। সেয়ে ভৰিৰ তলুৱাত গজাল মাৰি দকৈ গাত খান্দি এনে মৃতব্যক্তিক পুতি থয়। লোকবিশ্বাস অনুসৰি এনেধৰণৰ ব্যৱস্থাৰ ফলত মৃত ব্যক্তি জন 'চুৰিণ' অৰ্থাৎ ভূতলৈ ৰূপান্তৰিত হ'ব নোৱাৰে।

কেতিয়াবা আকৌ কেতবোৰ বিশেষ পৰিস্থিতিত জন্মৰ পৰা পাঁচ বা তিনিদিনত পাতিব লগা এই নিয়ম কঠোৰ ভাৱে নামানি স্থগিত ৰখাও দেখা যায়। যদিহে উক্ত দিনত কিবা উৎসৱ আহি পৰে, যদি কোনো আত্মীয়ৰ বিয়া অথবা পূৰ্ণিমা বা অমাৱশ্যা হয় তেনে অৱস্থাত উল্লিখিত অনুষ্ঠান স্থগিত ৰখা হয়।

জনম চৌতিয়ীৰ অনুষ্ঠানৰ বাবে সমগ্ৰ গাওঁবাসী তথা আত্মীয়জনক আমন্ত্ৰণ জনোৱা হয়। সেই নিৰ্ধাৰিত দিনত তেওঁলোক উপহাৰৰ সৈতে নৱজাতকৰ ঘৰৰ উপস্থিত হয়। সমাগত পুৰুষসকলে নাপিতৰ হতুৱাই দাড়ি কাটে। এই কাম আৰম্ভ হয় নাইকিৰ পৰা আৰু পিতৃয়ে শেষত দাড়ি কটায়। ধাত্ৰীগৰাকীয়ে চোতাললৈ নৱজাতকক উলিয়াই আনে য'ত নাপিতজনে শিশুটিৰ চুলি কাটি পাতৰ পিয়লা এটাত ৰাখে, তাৰ সৈতে তেল, হালধী মিহলি কৰি ধাত্ৰীগৰাকীয়ে শিশুটিৰ মূৰত ঘহি দিয়ে। তাৰ পাছত সমৱেত পুৰুষসকলে ওচৰৰ নদী, জান-জুৰি অথবা পুখুৰীলৈ গৈ গা ধোৱে। তাৰ পাছত পুৰুষসকলৰ অনুপস্থিতিত নাড়ী কাটিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা কাঁড় ডাল দুডাল এৰাঁ সূতাৰে বন্ধা হয় আৰু এটা টোপোলাত শিশুটিৰ চুলি খিনি বন্ধা হয়। পুৰুষসকল উভতি অহাৰ পাছত, শিশুটিক লৈ থকা ধাত্ৰীগৰাকীৰ সৈতে মহিলাসকল তথা নৱজাতকৰ মাতৃ গা ধুবলৈ যায়। উক্ত স্থান পোৱাৰ পাছত, কাঁড় ডালত মেৰিয়াই থোৱা এডাল এৰাঁ সূতা আঁতৰাই সেই ডালেৰে চুলিৰ টোপোলাটো বান্ধি মাৰাং বুডু আৰু পিতৃৰ ফালৰ পূৰ্বপুৰুষৰ বঙ্গাবোৰক আহ্বান জনাই চুলিৰ টোপোলাটো পানীত উটুৱাই দিয়া হয়।

ঘৰলৈ ওভতাৰ পাছত শিশুটিৰ সৈতে মাকক ঘৰৰ মজিয়াত বহিবলৈ দিয়ে। ধাত্ৰীগৰাকীয়ে কাঁড় ডালৰ পৰা আন ডাল এৰাঁ সূতা তেল-হালধিৰ মিশ্ৰণত ডুবাই শিশুটিৰ

কঁকালত বান্ধি দিয়ে। ধাত্ৰীগৰাকীয়ে পানীৰ সৈতে অলপ চাউলৰ গুড়ি মিহলি কৰি শিশুটিৰ মাকৰ হাতৰ তলুৱাত দিয়ে আৰু মাকে সেইখিনিৰ অকণ মান খাই বাকিখিনি তেওঁৰ কপালত ঘঁহি লয়। তাৰ পাছত ধাত্ৰীগৰাকীয়ে শিশুটিক জন্ম পোৱা পাৰকম (শয্যা)ত শুৱাই দিয়ে। তেওঁ আৰৈ চাউলৰ গুড়ি পানীৰ সৈতে মিহলি কৰি উক্ত শয্যাৰ চাৰিটা খুঁটিৰ লগতে শিশুটিৰ গাত ছটিয়াই দিয়ে। তাৰ পাছত সেই মিশ্ৰণ শিশুৰ মাতৃ আৰু সমাগত লোকসকলৰ গাতো ছটিয়াই দিয়া হয়। এই পৰ্ব সমাপন হোৱাৰ পাছত ধাত্ৰীগৰাকীয়ে শিশুটিক চোতাললৈ লৈ আহে আৰু শিশুটিৰ নাম ঘোষণা কৰে। চাওঁতাল সমাজত নামকৰণ পৰ্ব খুবেই তাৎপৰ্যপূৰ্ণ কিয়নো এই নামকৰণে শিশুটিক তেওঁৰ পিতৃৰ গোত্ৰ আৰু উপগোত্ৰৰ সৈতে আনুষ্ঠানিক ভাৱে পৰিচয় কৰাই দিয়ে আৰু পিতৃ পুৰুষৰ বঙ্গাৰ দ্বাৰা শিশুটিক সুৰক্ষা প্ৰদান কৰা হয়। লগতে পিতৃয়ে সন্তানটিক নিজৰ বুলি পৰিচয় দি সকলো প্ৰকাৰৰ অবৈধতা দূৰ কৰে।

নৱজাতকৰ নামকৰণৰ পদ্ধতি চাওঁতালসকলৰ মাজত পৰম্পৰাগত ভাৱে চলি আহিছে। প্ৰথমটো সন্তানৰ নাম পিতৃ ফালৰ ককাকৰ নামৰ আধাৰত কৰা হয়; দ্বিতীয়টো সন্তান মাকৰ ফালৰ ককাকৰ নামৰ আধাৰত কৰা হয়, তৃতীয়টো পিতৃৰ ফালৰ ককাকৰ জেষ্ঠ্য ভ্ৰাতৃজনৰ নামত আৰু চতুৰ্থটো মাকৰ ফালৰ ককাকৰ জেষ্ঠ্য ভ্ৰাতৃজনৰ নামৰ আধাৰত কৰা হয়। কন্যা সন্তান হ'লে মাকৰ ফালৰ একেটা ক্ৰমতে নামকৰণ কৰা হয়। পিতৃ 'ঘৰ দি জাঁৱাই' হ'লে মাতৃৰ ফালৰ ক্ৰমটো প্ৰথমে বিবেচনা কৰা হয়। যঁজা সন্তানৰ জন্ম হ'লে হিন্দু পৌৰাণিক আখ্যানৰ আধাৰত নামকৰণ কৰা হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে দুয়োটা সন্তান ল'ৰা হ'লে নাম ৰাম-লক্ষ্মণ ৰখা হয়। আকৌ দুয়োটা সন্তান কন্যা হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত নাম সীতা আৰু খাপ্ৰা ৰখা হয়। আকৌ সন্তান দুটাৰ এটা ল'ৰা আৰু আনটো কন্যা সন্তান হ'লে নাম ৰাম আৰু সীতা ৰখা দেখা যায়।

সন্তানটোৰ দুটা নাম ৰখা হয়, এটা 'চেতান নুতুম' (বাহিৰা নাম) আৰু আনটো 'ভিতৰি নুতুম' (গুপ্ত নাম)। গুপ্ত নামটোৱে পূৰ্বপুৰুষৰ পৰিচয় বহন কৰে আৰু সেই নামটোৰে সন্তানটোক মতা নহয়। চেতান নুতুম প্ৰয়োজন সাপেক্ষে সলাবও পৰা যায়। জনম চীতিয়ীৰ পৰ্বত নিমপাতৰ সৈতে আৰৈ চাউলৰ ভাত বনাই সকলোকে পৰিৱেশন কৰা হয়। আৰু তাৰ

পাছতে এই অনুষ্ঠানৰ সামৰণি পৰে। সেয়েহে জনম চৌতিয়ৌৰক 'নিম ডাক মৌণ্ডি' অনুষ্ঠান বুলিও অভিহিত কৰা হয়।

কোনো অবিবাহিত চাওঁতাল ছোৱালী এগৰাকীয়ে সন্তান জন্ম দিলে, সেই সন্তানৰ পিতৃৰ নাম বিচাৰি নোপোৱালৈকে ছোৱালীৰ ঘৰখনক এঘৰীয়া (পান্তে বেগাৰ) কৰি থোৱা হয়। আৰু দুইধৰণে পিতৃৰ সন্ধান কৰা হয়। প্ৰথমতে যদি কোনো এজন ব্যক্তি পিতৃ বুলি সামাজিক ভাৱে প্ৰমাণিত হয় তেন্তে তেওঁ পিতৃত্ব স্বীকাৰ কৰি লওক বা নলওক, সেই ছোৱালীজনীৰ সৈতে বিবাহপাশত আবদ্ধ হ'বই লাগিব অথবা আন এজনক স্বামী হিচাপে বিচাৰি আনি সমস্ত ব্যয় বহন কৰিবলৈ সাজু হ'ব লাগিব। দ্বিতীয়তে, যদিহে গাওঁবাসীয়ে পিতৃৰ সন্ধান উলিওৱাত অসমৰ্থ হয়, তেনেহলে এজন সু-যোগ্য ব্যক্তিক পিতৃ হিচাপে যোগাৰ কৰা হয়। দুয়োটা পৰিস্থিতিতে 'নিম ডাক মৌণ্ডি' অনুষ্ঠানে অবৈধতাৰ সকলো চিন-মোকাম দূৰ কৰে আৰু সন্তানটোৱে তেওঁৰ পিতৃৰ পৰিচয় লাভ কৰে।

চাচো চৌতিয়ৌৰ (দীক্ষা) ঃ

চাওঁতাল জীৱনৰ দ্বিতীয়টো গুৰুত্বপূৰ্ণ পৰ্যায় হৈছে 'চাচো চৌতিয়ৌৰ'। যদিওবা 'চাচো' শব্দৰ অৰ্থ হৈছে শিশু, তথাপি শিশুটি কৈশোৰ অথবা যৌৱন প্ৰাপ্ত নোহোৱালৈকে এই পৰ্ব উদযাপন কৰা নহয়। চাচো চৌতিয়ৌৰ উদযাপনৰ বাবে কোনো নিৰ্দিষ্ট সময় নিৰ্ধাৰিত কৰি থোৱা নহয় যদিও বিবাহৰ পূৰ্বে যিকোনো প্ৰকাৰে অনুষ্ঠিত কৰে। কিয়নো চাচো চৌতিয়ৌৰ উদযাপন নকৰাকৈ কোনো চাওঁতাল ল'ৰা-ছোৱালীয়ে বিয়াত বহিব নোৱাৰে, আনকি তেওঁৰ মৃত্যু হ'লেও তেওঁক বিধিগত ভাৱে সৎকাৰো কৰা নহয়। চাচো চৌতিয়ৌৰ পৰ্বৰ যোগেদি সন্তানটোৱে জনগোষ্ঠীটোৰ সদস্য হিচাপে থকা সকলো দায়িত্ব মূৰ পাতি লয়। এই অনুষ্ঠানত গাওঁৰ সকলোকে নিমন্ত্ৰণ জনাই এসাঁজ খুৱাব লগা হেঁতুকে যথেষ্ট অৰ্থব্যয় হয়। এই অৰ্থব্যয়ৰ কথা বিবেচনা কৰিয়ে হয়তো চাচো চৌতিয়ৌৰ প্ৰথাৰ লক্ষণীয় ভাৱে পৰিবৰ্তন ঘটা পৰিলক্ষিত হৈছে। সেয়ে একেটা খৰচতে সকলো ককাই-ভাই অথবা বাই-ভনীৰ এই পৰ্ব পতাৰ বাবে অপেক্ষা কৰি থকা হয় আৰু ডাঙৰ ল'ৰাৰ বা ডাঙৰ ছোৱালীৰ বিবাহৰ আগমুহূৰ্তলৈ এই অনুষ্ঠান পতা দেখা নাযায়।

উক্ত অনুষ্ঠানৰ দিনটোত গাওঁৰ সকলোকে গদিৎৰ দ্বাৰা অনুষ্ঠান পতাজনৰ ঘৰলৈ নিমন্ত্রণ জনোৱা হয়। জন্মৰ সময়ত নাড়ী কটা ধাত্রী গৰাকীয়ে বা তেওঁৰ অনুপস্থিতিত গাওঁৰ আন এগৰাকী বয়োজ্যেষ্ঠ মহিলাই সকলোৰে উপস্থিতিত ল'ৰা বা ছোৱালীজনীক গা ধুৱাই দিয়ে। তাৰ পাছত গাওঁৰ তিনিগৰাকী কিশোৰীয়ে নাইকি আৰু তেওঁৰ পত্নিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সকলোকে তেল-হালধী সানে। সেই বিশেষ উৎসৱ উপলক্ষে তৈয়াৰ কৰা হাঁণ্ডি উপস্থিত সকলোকে পৰিবেশন কৰা হয়। সকলোৱে হাঁণ্ডি গ্রহণ কৰাৰ পাছত, জগমান্‌ঝিজনে উক্ত যুৱক বা যুৱতীগৰাকীক সম্পূৰ্ণৰূপে চাওঁতাল জনগোষ্ঠীৰ অন্তৰ্ভুক্ত হোৱা বুলি ঘোষণা কৰে। তাৰ পাছত গৃহস্থৰ সন্মানাৰ্থে সকলোৱে নৃত্য-গীত পৰিৱেশন কৰে। ইয়াৰ পৰিসমাপ্তিৰ পাছত বিন্‌তি গুৰুৱে সৃষ্টিতত্ত্ব, গোত্ৰসমূহৰ সৃষ্টি, পূৰ্বপুৰুষসকলৰ প্ৰব্ৰজনৰ আখ্যান আদি ব্যাখ্যা কৰে।

তাৰ পাছত যদিহে পৰিয়ালে বহন কৰিব পাৰে, তেন্তে উপস্থিত সকলোকে দুপৰীয়া আহাৰ পৰিৱেশন কৰা হয়। তেনে কৰাত অপাৰগ হ'লে আত্মীয়-কুটুম্ব আৰু গাওঁ সভাৰ বিষয়-ববীয়াসকলৰ বাবে দুপৰীয়া আহাৰৰ আয়োজন কৰা হয়। এই অনুষ্ঠানৰ যোগেদি অভিষেক ঘটা ব্যক্তিজনে সমাজত পুনৰ্জনম লোৱাৰ দৰে হয় আৰু ধাত্ৰীগৰাকীৰ উপস্থিতিয়ে ইয়াৰেই তাৎপৰ্য্য বহন কৰে। এই অনুষ্ঠানত কোনোধৰণৰ বলি-বিধান দিয়া নহয়।

এই অনুষ্ঠানৰ পাছত ডেকা গাভৰুসকলে গাত 'টাটু' বা পোৰা চিহ্ন খোদিত কৰাৰ প্ৰথা প্ৰচলন আছিল যদিও অতি সম্প্ৰতি সি সমূহৰ প্ৰচলন দেখা নাযায়। ল'ৰাবোৰে তেওঁলোকৰ বাহুত নিজহাতে দাগ দিয়ে। এই চিহ্ন আজীৱন থাকি যায়। এই কাৰ্য্যক্ৰমত সাধাৰণতে পাঁচটাকৈ ঘূৰণীয়া দাগ দিয়া হয়। দাগ তাতোকৈ অধিকো হ'ব পাৰে। মাত্ৰ এই সংখ্যা অযুগ্ম সংখ্যা হ'ব লাগে। বিশ্বাস অনুসৰি অযুগ্ম সংখ্যাই জীৱনৰ অৰ্থ বহন কৰাৰ বিপৰীতে যুগ্ম সংখ্যাই মৃত্যুৰ ইংগিত বহন কৰে। অৱশ্যে এই বিধিৰ বাবে কোনোধৰণৰ উৎসৱ পতা নহয়। গাওঁৰ গৰু-ম'হ চৰাবলৈ পথাৰলৈ ওলাই যোৱাৰ সময়তহে এয়া কৰা হয়। একুৰা জুই জ্বলাই লৈ তাত এটুকুৰা কাপোৰ জ্বলোৱা হয়। ইয়াৰ পাছত প্ৰতিজন ডেকাই জ্বলি থকা কাপোৰ বাওঁ হাতত হেঁচি ধৰে। এই প্ৰক্ৰিয়া 'চিকা' বুলি কোৱা হয়। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে তেওঁলোকে যদি এই পোৰা চিহ্ন নলয়, মৃত্যুৰ পাছত অইন এখন পৃথিৱীত

বিশাল পোকে তেওঁলোকক যাতনা দিব। এই একেখিনি বিধিয়ে গাভৰুসকলৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য। তেওঁলোকে অৱশ্যে গাত পোৰা চিহ্ন ল'ব নালাগে। কিন্তু তাৰ বিকল্প হিচাপে তেওঁলোকে দেহত 'টাটু' কৰিব লাগে। 'টাটু' কৰা কামটোক 'খোডা' বুলি জনা যায় আৰু বিবাহৰ পূৰ্বে উক্ত কাৰ্য কৰাতো বাঞ্ছনীয়। ডেকাসকলৰ লগতে গাভৰুসকলৰ বাবেও 'টাটু' কৰাৰ কোনো নিৰ্দিষ্ট সময় নাথাকে। এই পৰ্ব শীতৰ দিনত কৰা হয়। তদুপৰি 'টাটু'ৰ কোনো নিৰ্দিষ্ট আকাৰ-আকৃতিও ধৰা বন্ধা নাথাকে। প্ৰথা অনুযায়ী গাভৰুসকলে তেওঁলোকৰ বুকুত 'টাটু' কৰিব লাগে যদিও তাৰ পৰিবৰ্তে তেওঁলোকৰ বাওঁ বাহুত 'টাটু' কৰাত বাধা নাই।

বাপ্‌লা (বিবাহ) ঃ

চাওঁতালসকলৰ জীৱনৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ পৰ্যায়টোয়ে হৈছে বিবাহ। বিবাহৰ তাৎপৰ্য্য চাওঁতালসকলৰ মাজত ইমানেই বেছি যে প্ৰবাদ আছে "যধামূৰ্খৰ বাদে আন কোনোৱে অবিবাহিত হৈ নাথাকে" [১৪] আৰু অবিবাহিত হৈ ৰৈ যোৱা জনক পুৰুষ-মহিলা সকলোৱে তিৰস্কাৰ কৰে, আৰু সেইজনক "চোৰ বা ডাইনীৰ শাৰীতহে গণ্য কৰা হয়; এই দুৰ্ভগীয়াজনক মানুহ বুলিয়ে গণ্য কৰা নহয়"। [১৫] চাওঁতালসকলৰ মাজত বাল্য বিবাহৰ প্ৰচলন অতি বিৰল। প্ৰথম পত্নী বাঁজী হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত আগৰ গৰাকীৰ সন্মতি মৰ্মে দ্বিতীয় এগৰাকী বিয়া কৰাব পৰা প্ৰথা প্ৰচলিত। চাওঁতালসকলৰ মতে এজন মূৰ্খইহে এজনীতকৈ বেছি পত্নীৰে জীৱন নিৰ্বাহ কৰিব পাৰে। কিয়নো প্ৰবাদ আছে যে সহপত্নীয়ে কাইটিয়া ঘাঁহৰ দৰে বিন্ধে।[১৬] যদিও বিবাহ পিতৃ-মাতৃৰদ্বাৰা আয়োজিত কৰা হয়, জীৱনসংগী বাচনি কৰা বিষয়টোত দুয়োপক্ষকে সমানেই স্বাধীনতা দিয়া হয়। কইনাগৰাকী দৰাতকৈ বয়সত সৰু হোৱাতো বাঞ্ছনীয়।

জনজাতীয় সংহতি আৰু ঐক্য অটুট ৰখাৰ বাবে চাওঁতালসকলৰ মাজত সগোত্ৰীয় আৰু জাতি বহিৰ্ভূত বিবাহৰ নিয়ম অতি কঠোৰ। জাতি বহিৰ্ভূত বিবাহক জনগোষ্ঠীটোৰ সংহতিৰ প্ৰতি ভাবুকি বুলি বিবেচনা কৰা হয়। লোকবিশ্বাস মতে, পূৰ্বতে জনগোষ্ঠীটোৰ সগোত্ৰীয় বিবাহৰ ৰীতি অটুট ৰখাৰ বাবে তেওঁলোকে নিজ ভূমিৰ পৰা দুবাৰকৈ পলায়ন কৰিছিল। সাধাৰণ নিয়ম অনুযায়ী, পত্নীৰ মৃত্যুৰ পাছত পত্নীৰ জেষ্ঠ্যা গৰাকীক বিয়া পতা

নিষেধ যদিও কনিষ্ঠা গৰাকীক বিয়া পতাত বাধা নাই। একেদৰে মহিলা এগৰাকীয়ে পতিৰ মৃত্যুৰ পাছত তেওঁৰ ভাতৃৰ সৈতেহে বিয়াত বহিব পাৰে, ককায়েকৰ সৈতে বিবাহ সম্পন্ন কৰা নিষেধ।

অসমৰ চাওঁতাল জনগোষ্ঠীটোৰ মাজত বিবাহ-বিচ্ছেদৰ ঘটনাও অতি বিৰল। কেতবোৰ এৰাব নোৱৰা অথবা আচহুৱা পৰিস্থিতিত, পুৰুষৰ ফালৰ পৰা বিবাহ বিচ্ছেদৰ বাবে তিনিটা নায্য কাৰণ দৰ্শাব লাগে। সি সমূহ হৈছে — (১) ব্যভিচাৰ (২) ডাইনী বিদ্যা অনুশীলন আৰু (৩) বন্ধাত্য। অইন কেতবোৰ কাৰণতো এজন পুৰুষে বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিব পাৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে যদিহে পত্নীগৰাকী অত্যন্ত খৰচী হয় আৰু পৰিয়ালৰ সম্পদৰ অপব্যয় কৰে অথবা পত্নী স্থায়ীৰূপে ৰুগীয়া হয় বা খুব এলেহুৱা হ'লেও বিবাহ বিচ্ছেদৰ কাৰণ নায্য বিবেচিত হয়। একেদৰে, মহিলা এগৰাকীৰো বিবাহ বিচ্ছেদ কৰাৰ সম অধিকাৰ থাকে। জীৱনৰ অপৰিহাৰ্য্য প্ৰয়োজনখিনি স্বামীয়ে পত্নীৰ হাতত তুলি দিব নোৱাৰাৰ বাবেও পত্নীয়ে বিবাহ বিচ্ছেদ বিচাৰিব পাৰে অথবা স্বামীয়ে প্ৰথমা পত্নীৰ অনুমতি নোহোৱাকৈ দ্বিতীয় এগৰাকীৰ সৈতে বিয়াৰ বাবে ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে প্ৰথমা পত্নীয়ে বিবাহ বিচ্ছেদ বিচাৰিব পাৰে। চাওঁতালসকলৰ মাজত সাধাৰণতে বাৰ প্ৰকাৰৰ বিবাহৰ প্ৰচলন দেখা যায়। তলত সেই বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ল—

ডাংগুৱী বাপ্‌লা ঃ

এইধৰণৰ বিবাহত নিজৰ ল'ৰাৰ বাবে পিতৃয়ে কইনাৰ বাবে উপযুক্ত মূল্য প্ৰদান কৰি কইনা আনে। ডাংগুৱী বাপ্‌লা চাওঁতালসকলৰ মাজত স্বাভাৱিক বিয়া হিচাপে গণ্য কৰা হয়।

কিৰিঞ জাৱে বাপ্‌লা ঃ

একে গোত্ৰ হোৱাৰ বাবে অথবা অইন কোনো কাৰণত যদি এজন ব্যক্তিয়ে এজনী ছোৱালীক কইনাৰ মূল্য দিয়াৰ পাছতো বিবাহ কৰিব নোৱাৰে অথবা ইচ্ছা প্ৰকাশ নকৰে, তেতিয়া এনে ধৰণৰ বিবাহ অনুষ্ঠিত কৰা হয়। উল্লিখিত পৰিস্থিতিত সমাজে এজন উপযুক্ত ল'ৰা বিচাৰি

ছোৱালীজনীৰ বিয়া পাতি দিয়ে আৰু এই ক্ষেত্ৰত হ'ব পৰা এই বিয়াৰ সম্ভাব্য সকলো খৰচ বিয়া কৰিবলৈ অপাৰগ জনে অথবা তেওঁৰ পৰিয়ালে বহন কৰিব লাগে।

টুংকি দিপিল বাপ্‌লা ঃ

দৰা অথবা দৰাৰ ঘৰে কইনাৰ মূল্য আদায় দিব নোৱাৰিলে তথা সামাজিক ৰীতি-নীতি অনুসৰি বিয়া পতাৰ সামৰ্থ নাথাকিলে এই বিবাহ সম্পন্ন কৰা হয়। ইয়াত কইনাজনীয়ে তেওঁৰ লাগতিয়াল সা-সামগ্ৰী বাহৰ এটা সৰু বাকচত ভৰাই লয় যাক চাওঁতালী ভাষাত 'টুংকি' বুলি কোৱা হয় আৰু সেই টুংকিটো মূৰত লৈ ছোৱালীজনীয়ে দৰাৰ ঘৰত প্ৰৱেশ কৰে।

চৌডৰী বাপ্‌লা ঃ

এই ধৰণৰ বিবাহ সাধাৰণতে বিচ্ছেদিত হোৱা অথবা বিধবা মহিলাৰ আৰু বৰলা পুৰুষৰ মাজত হোৱা বিবাহ। যদি বিপত্নীক গৰাকীয়ে কোনো অবিবাহিত মহিলাৰ সৈতে বিয়াত বহিব খোজে, তেন্তে তেওঁ সম্পূৰ্ণ কইনাৰ মূল্য আদায় দিব লাগিব। তদুপৰি বিপত্নীক গৰাকীয়ে অবিবাহিত মহিলাক বিয়া পাতিলে ব্যক্তিগত ভাৱে সেন্দুৰদান পৰ্ব সমাপন কৰিব লাগিব। আনহাতে এগৰাকী বিধবাক বিয়া পাতিলে বিপত্নীক গৰাকীয়ে সেন্দুৰদান বিধি পালন কৰিব নালাগে। তাৰ পৰিবৰ্তে ফুলত সেন্দুৰ লগাই কাণত সেই ফুল পিন্ধাই দিব লাগে।

ঘৌৰদি জাঁৱাই বাপ্‌লা ঃ

পৰিয়ালত দুই বা ততোধিক ছোৱালী আৰু একমাত্ৰ নাবালক ল'ৰা সন্তান থাকিলে পৰিয়ালৰ মূৰব্বীয়ে ডাঙৰ ছোৱালীজনীৰ বিয়া উল্লিখিত প্ৰক্ৰিয়াৰে সমাপন কৰিব পাৰে। ইয়াত কইনাৰ অভিভাৱকে বিয়াৰ সকলো ব্যয় বহন কৰিব লগা হয়। উল্লেখযোগ্য যে এই ধৰণৰ বিয়াত দৰাজনে কইনাৰ মূল্য দিব নালাগে। তাৰ পৰিবৰ্তে তেওঁ কোনো পাৰিশ্ৰমিক অবিহনে কেৱল খাদ্য আৰু পিন্ধা কাপোৰৰ বাবদ শহুৰেকৰ ঘৰত অতি কমেও পাঁচ বছৰৰ বাবে কাম কৰি দিব লাগে। বিয়াৰ সময়ত, তাৰ বাবদ পৰিয়ালৰ মূৰব্বী জনে ঘৌৰদি জাঁৱাইজনক এটা

দমৰা অথবা বলদ গৰু অথবা এটুকুৰা মাটি আগবঢ়ায়। পাঁচ বছৰ সম্পুৰ্ণ হোৱাৰ পাছত জাঁৱাইজনে ঘৰ ত্যাগ কৰাৰ সিদ্ধান্ত ল'লে তেওঁ সেই উপহাৰ লগত লৈ যাব পাৰে। ছোৱালীৰ পিতৃয়ে গাওঁৰ মানুহৰ লগত দৰাৰ ঘৰলৈ গৈ দৰাজনক ছোৱালীৰ ঘৰলৈ লৈ আহে য'ত বিবাহকাৰ্য সম্পন্ন কৰা হয়।

লক্ষ্যনীয় যে, ঘৌৰদি জাঁৱাই বাপলাত পুত্ৰৰ নামকৰণ মাতৃৰ ফালৰ ককাদেউতাকৰ ফালৰ পৰা কৰা হয়। তেনেদৰে দ্বিতীয়জনৰ নামকৰণ পিতৃৰ ফালৰ ককাদেউতাক, তৃতীয়জনৰ মাতৃৰ ফালৰ ককাকৰ জেষ্ঠ্য ভাতৃৰ নামৰ আধাৰত কৰা হয় আৰু এই অনুক্ৰম চলি থাকে। কন্যা সন্তানৰ ক্ষেত্ৰত, তেওঁলোকৰ সমতূল্য মহিলাকুটুমৰ নামেৰে নামকৰণ কৰা হয়।

ঘৌৰ জাঁৱাই বাপ্‌লা ঃ

ঘৌৰ জাঁৱাই বাপ্‌লা হৈছে একধৰণৰ বিবাহ য'ত দৰাই স্থায়ীভাৱে তেওঁৰ শহুৰেকৰ ঘৰত থাকিব লাগে। এই ধৰণৰ বিয়া এনেকুৱা পৰিয়ালত হয় যাৰ ঘৰত ছোৱালীৰ বাদে আন কোনো উত্তৰাধিকাৰী নাথাকে। তেতিয়া ছোৱালীৰ পিতৃয়ে এই কথা নিশ্চিত কৰে যে তেওঁৰ সম্পদ আৰু মাটি-বাৰী তেওঁৰ ছোৱালীয়ে জন্ম দিবলগা নাতিয়েকে উত্তৰাধিকাৰী সূত্ৰে লাভ কৰিব। এনে ঘৌৰ জাঁৱাই বাচনি কৰাৰ ক্ষেত্ৰত ঘৰৰ পৰিয়ালৰ সদস্য তথা আত্মীয়-স্বজনৰ মতামত আৰু গাওঁবাসীৰ সন্মতিৰ প্ৰয়োজন হয়। মনকৰিবলগীয়া যে এই বিবাহ কাৰ্য ঘৌৰদি জাঁৱাই বাপ্‌লাৰ দৰে সম্পন্ন হয়।

বিয়াৰ দ্বিতীয় দিনা ছোৱালীৰ পিতৃয়ে গাওঁৰ বিষয়-ববীয়াসকলৰ সৈতে দৰাক স্থাৱৰ সম্পত্তি দেখুৱায়। উল্লেখযোগ্য যে দৰাজনে শহুৰেকৰ ঘৰৰ বঙ্গাঁলৈ আহুতি আগবঢ়াব নোৱাৰে যদিও তেওঁৰ নিজৰ পিতৃ পুৰুষৰ বঙ্গাৰ ক্ষেত্ৰত সেই কাম কৰিব পাৰে। তেওঁৰ সন্তানেও তেওঁৰ শহুৰেকৰ ফালৰ গোত্ৰ আৰু উপগোত্ৰ গ্ৰহণ কৰে। তেওঁৰ পত্নীৰ মৃত্যু ঘটিলে তেওঁক মাটি আৰু সা-সম্পত্তি ব্যৱহাৰ কৰাৰ অনুমতি দিয়া হয় যদিহে তেওঁ দ্বিতীয় বিয়া নাপাতে। কিন্তু যদি দ্বিতীয় বিয়া পাতে, তেন্তে তেওঁ এই অধিকাৰ হেৰুৱাবলগা হয়। আনহাতে, পিতৃ গৃহত থকা পৰ্য্যন্ত অভিভাৱকৰ সম্পত্তিৰ ওপৰত ছোৱালী গৰাকীৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ বাহাল থাকে।

ইপটুট বাপ্‌লা ঃ

এই বিবাহ হ'ল জোৰ-জোবৰদস্তি কৰি কোনো ছোৱালীৰ কপালত সেন্দুৰ পিন্ধাই দি পত্নীবৰণ কৰা বিবাহ। যেতিয়া ছোৱালী এজনীয়ে ল'ৰাজনক ভাল পায় নে নাপায় আৰু ল'ৰাজনক স্বামী হিচাপে মানি ল'ব নে নাই সেই বিষয়ে ল'ৰাজন নিশ্চত নহয়, অথবা অভিভাৱকে বিয়াৰ সন্মতি দিব নে নাই সেইয়া নিশ্চিত নহয়, তেতিয়া ল'ৰাজনে বলপূৰ্বক ভাৱে ছোৱালীজনীৰ শিৰত সেন্দুৰ পিন্ধাই দিয়ে আৰু ছোৱালীজনীক পত্নী বুলি দাবী কৰে। এনেধৰণৰ বিয়া সাধাৰণ প্ৰথাৰেই পৰিচালিত হয় য'ত ল'ৰা ঘৰৰ পিতৃ-মাতৃয়ে ছোৱালীৰ পিতৃ-মাতৃক এক নিৰ্দিষ্ট পৰিমাণৰ ধনৰাশি আদায় দিব লগা হয় যাক 'জব্ৰানি' বুলি কোৱা হয়। ইয়াৰ লগতে মৌন্‌ঝি আৰু গাওঁবাসীকো অতিৰিক্ত ভাৱে টকা-পইচা আদায় দিব লগা হয় যাক 'বহক বানচাও' কোৱা হয়। উল্লেখযোগ্য যে বিয়াখনক লৈ কিবা ওজৰ-আপত্তি থাকিলে ছোৱালীজনীয়ে বিবাহ বিচ্ছেদ কৰিব পাৰে।

এই ধৰণৰ বিবাহক 'অৰ আদেৰ বাপ্‌লা' বুলিও কোৱা হয়।

ঞিৰ বলক' বাপ্‌লা ঃ

ঞিৰ বলক' বাপ্‌লাৰ ক্ষেত্ৰত, ছোৱালী জনীয়েহে সকলো দায়িত্ব মূৰ পাতি ল'ব লগা হয়। শাৰিৰীক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰাৰ পাছত যদি ল'ৰাজনে ছোৱালীজনীক বিয়া পতাত সৈমান নহয় তেতিয়া ছোৱালীজনীয়ে ল'ৰাৰ ঘৰত বলপূৰ্বক প্ৰৱেশ কৰি তেওঁক বিয়া কৰাৰ বাবে হেঁচা প্ৰয়োগ কৰে। এইধৰণৰ বিয়াৰ বিধিও সাধাৰণ বিয়াৰ সৈতে একেই।

গোলাইটি বাপ্‌লা ঃ

একেটা পৰিয়ালৰ দুজন ব্যক্তিয়ে আন এটা ছোৱালীৰ পৰিয়ালৰ দুজনী বাই-ভনীয়েকক একেখন চোতালতে একেবহাতে বিয়া কৰালে, তেনেকুৱা বিবাহক গোলাইটি বাপ্‌লা বুলি কোৱা হয়।

আপাংগিৰ বাপ্‌লা ঃ

যদি ল'ৰা-ছোৱালী দুয়োজনে বিয়াৰ বাবে সাজু হৈছে কিন্তু দুয়োপক্ষই পিতৃ-মাতৃৰ পৰা সন্মতি ল'ব পৰা নাই, তেতিয়া তেওঁলোকে পলাই গৈ কোনো আত্মীয়ৰ ঘৰত আশ্ৰয় লয় আৰু পৰিস্থিতি শাম কাটিলে ল'ৰাই কইনা লৈ নিজৰ ঘৰ সোমায়। এই প্ৰকৃতিৰ বিবাহক আপাংগিৰ বাপ্‌লা বুলি কোৱা হয়। এই বিবাহৰো নিয়ম আন বিবাহৰ সৈতে একে ধৰণৰ হয় আৰু জৰিমনা ভৰিবলগাও হয়।

কুণ্ডল এঞাপাম বাপ্‌লা ঃ

অবৈধ কাৰ্য্যকলাপত জড়িত হোৱা পুৰুষ মহিলাক গাওঁৰ মানুহে হাতে-লোতে ধৰা পেলালে তেওঁলোকক জোৰ-জবৰদস্তি বিয়া পাতি দিয়া হয়। এই ধৰণৰ বিয়াক কুণ্ডল এঞাপাম বাপ্‌লা বুলি কোৱা হয়।

হিৰৌম চেতান বাপ্‌লা ঃ

যেতিয়া কোনো এজন অবিবাহিত যুৱকে এগৰাকী বিবাহিত মহিলাক বিয়া কৰায় বা কোনো অবিবাহিত যুৱতীয়ে কোনো বিবাহিত পুৰুষক বিয়া কৰায়, তেনে ধৰণৰ বিয়াক হিৰৌম চেতান বাপ্‌লা বুলি কোৱা হয়।

বিবাহৰ বিধি ঃ

বিবাহযোগ্য যুৱকৰ অভিভাৱকে 'ৰাইবাৰ' অৰ্থাৎ ঘটকৰ জৰিয়তে উপযুক্ত ছোৱালী বিচৰাৰ কাম আৰম্ভ কৰে। জোৱা মিলিলে, এখন মুকলি ঠাই বা বজাৰৰ মুকলি স্থানত 'নেপেল' অৰ্থাৎ বৈঠকৰ আয়োজন কৰে আৰু উক্ত স্থানত দুয়োটা পক্ষ লগ লাগি দুয়োটা পক্ষৰ সুবিধা তথা অসুবিধা সমূহ চালি-জাৰি চায়। দুয়োটা পক্ষই সন্মত হ'লে ল'ৰাৰ ঘৰ-বাৰী চোৱাৰ বাবে এক আনুষ্ঠানিক পৰিদৰ্শনৰ দিন-বাৰ ঠিক কৰা হয় যি প্ৰথাক 'অড়াক দুওৰ এেঞল' বুলি কোৱা হয়।

নিৰ্ধাৰিত দিনটোত, আত্মীয়ৰ সৈতে কইণাৰ পিতৃ, মৌন্‌ঝি আৰু জগমৌন্‌ঝি দৰাৰ ঘৰ অভিমুখে যাত্ৰা কৰে। যাত্ৰাকালত অশুভ লক্ষণ যাতে দেখা পোৱা নাযায় তাৰ বাবে কড়া নজৰ ৰাখে। কুঠাৰ হাতত লৈ গৈ থকা মানুহ দেখিলে, সাপ অথবা শিয়ালে বাওঁফালৰ পৰা সোঁফাললৈ ৰাস্তাৰ পাৰ হৈ গ'লে, অথবা মহিলাই মূৰত খৰি বোজাই কৰি লৈ গৈ থকা দৃষ্টিগোচৰ হ'লে সেয়া অশুভ ইংগিত বুলি গণ্য কৰি যাত্ৰা বাতিল কৰা হয়। আনহাতে মাটিৰ পাত্ৰ, গাইগৰু, ম'হৰ জাক অথবা সোঁফালৰ পৰা বাওঁফাললৈ ৰাস্তা পাৰ হোৱা শিয়াল দেখা কাৰ্যবোৰ শুভ ইংগিত বুলি বিশ্বাস কৰে। তেওঁলোক ল'ৰাৰ গাওঁত উপস্থিত হোৱাৰ পাছত ল'ৰাৰ গাওঁৰ মৌন্‌ঝি আৰু জগমৌন্‌ঝিয়ে তেওঁলোকক আদৰিণ জনাই ল'ৰাৰ ঘৰলৈ লৈ যায়। ল'ৰাৰ ঘৰত আলহীসকলক 'ডবক জহাৰ' প্ৰথাৰে আদৰণি জনোৱা হয়। উক্ত প্ৰথা অনুযায়ী অভ্যাগতসকলক ভৰি ধুৱাই দি তেল সানি সম্ভাষণ জনোৱা হয় আৰু হাঁড়িৰে আপ্যায়ন কৰা হয়। দুয়োপক্ষৰ মৌন্‌ঝিয়ে তেওঁলোকৰ পূৰ্বপুৰুষসকললৈ হাঁড়ি উছৰ্গা কৰি আশীৰ্বাদ বিচাৰে আৰু তাৰ পাছত সমজুৱাক হাঁড়ি পৰিৱেশন কৰে। তাৰ পাছত ল'ৰাৰ ঘৰ কোনো সামাজিক অপৰাধত দোষী সাব্যস্ত হৈছিল নেকি সেইটো নিশ্চিত কৰা হয়। সকলো থিকে-থাকে থাকিলে আলহীক আহাৰ গ্ৰহণ কৰিবলৈ দিয়া হয় আৰু তেওঁলোকৰ বিশ্ৰামৰ সু-ব্যৱস্থা কৰি দিয়া হয়।

পাছৰ দিনা ৰাতিপুৱা ছোৱালীৰ পক্ষক দৰা পক্ষৰ ঘৰ-বাৰী আৰু খেতিপথাৰ আদি দেখুৱাবলৈ লৈ যায় আৰু 'গণংপণ' ধাৰ্য্য কৰা হয়। 'গণংপণ'ৰ অৰ্থ হ'ল ছোৱালী এজনীক বিবাহ কৰিবৰ বাবে দৰাৰ ঘৰৰ পৰা ছোৱালীৰ অভিভাৱকক আদায় দিব লগীয়া মূল্য। 'গণং টাকা' হিচাপে স্থিৰ হোৱা ৰাশি দৰাৰ পিতৃয়ে বহন কৰিব লাগে। কেতিয়াবা আকৌ 'অড়াক দুওৰ এঞলৰ' দাবী ছোৱালী পক্ষৰ ফালৰ পৰাও কৰা হয় তেনে ক্ষেত্ৰত ছোৱালীৰ ঘৰটো একেই আনুষ্ঠানিকতা পালন কৰা হয় যদিও খেতি পথাৰৰ পৰিদৰ্শনৰ আদি কৰি স্থাৱৰ সম্পত্তিৰ পৰিদৰ্শন কৰোৱা নহয় আৰু ছোৱালীক আঙুঠি পিন্ধোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। উক্ত অনুষ্ঠানৰ পাছত দুয়ো পক্ষৰ আলোচনা মৰ্মে এটা দিন থিৰাং কৰা হয় যাক 'হৰক চিখনী' পৰ্ব বুলি কোৱা হয়। এই পৰ্ব প্ৰথমে ল'ৰা ঘৰত পতা হয় যাক 'জাৱাই ধূতি' বোলা হয় আৰু তাৰ পাছত দৰা ঘৰে বিচাৰিলে কইনা ঘৰতো পতা হয় যাক 'বহু বাণ্ডি' বোলা হয়।

'জাৱাই ধূতি'ৰ বাবে কইনাৰ পিতৃ, তেওঁৰ নিকট সম্পৰ্কীয়, ৰেইবাৰ, মৌন্‌ঝি আৰু জগমৌন্‌ঝিৰ সৈতে দৰাৰ গাঁও অভিমুখে ৰাওনা হয়। দৰাপক্ষৰ গাওঁত উপস্থিত হোৱাৰ পাছত সেই গাওঁৰ মৌন্‌ঝি আৰু জগমৌন্‌ঝিয়ে কইনা পক্ষৰ দলটোক দৰাৰ ঘৰলৈ আগবঢ়াই লৈ যায়। সম্ভাষণৰ আনুষ্ঠানিক বিধি পালনৰ পাছত দৰাজনে 'লোটা দা' অৰ্থাৎ এটি তামৰ লোটাত এক লোটা পানী লৈ মোমায়েক অথবা ভনীজোঁৱাইৰ লগত কইনাৰ পিতৃৰ কোলাত বহে। তাৰ পাছত কইনাৰ পিতৃক হাঁণ্ডি পৰিৱেশন কৰি তেওঁৰ মুখ পানীৰে ধুই দিয়ে। তাৰ পাছত কইনাৰ পিতৃয়ে ল'ৰা জনক এখন নতুন ধূতি আৰু কিছু নগদ ধন দি চুমা খায়। লগত যোৱা আন আন অভ্যাগত সকলেও একেই নিয়মকে পালন কৰে। উপহাৰখিনি কইনাপক্ষৰ হৈ জগমৌন্‌ঝিয়ে গণনা কৰি দৰাৰ পৰিয়ালৰ হাতত অৰ্পণ কৰে। তাৰ পাছত পৰিয়ালৰ পূৰ্বপুৰুষৰ বঙ্গা আৰু জাহেৰ বঙ্গাৰ আশীৰ্বাদ বিচাৰি দৰাৰ গাওঁৰ জগমৌন্‌ঝিয়ে এটা ছাগলী উছৰ্গা কৰি তেওঁলোকৰ পৰা আশীৰ্বাদ বিচাৰে।

অনুৰূপ ধৰণে কইনাৰ ঘৰত 'বহু বাণ্ডি' পৰ্বও পালন কৰা হয়। দুয়োটা পৰিয়ালে আগবঢ়োৱা উপহাৰসমূহ গ্ৰহণ কৰিলে পৰিয়াল দুয়োটাৰ মাজত বিয়াখনৰ চুক্তি মানি লোৱা বুলি বিবেচনা কৰা হয়।

পৰৱৰ্তী পৰ্ব হিচাপে 'হৰক বণ্ডি' অনুষ্ঠিত কৰা হয়। এই অনুষ্ঠানটো হ'ল দৰা ঘৰে কইনাক নতুন কাপোৰ আৰু 'গণংটাকা' অৰ্থাৎ কইনাৰ মূল্য প্ৰদান কৰা অনুষ্ঠান। এই অনুষ্ঠানত কইনাক সেন্দুৰ পিন্ধোৱা নহয় যদিও দৰা ঘৰৰ অভ্যাগতসকলে কইনাক বিভিন্ন উপহাৰ প্ৰদান কৰে। তাৰ পাছতে দৰাৰ অভিভাৱক, তেওঁৰ নিকট আত্মীয়, গাওঁৰ মৌন্‌ঝি আৰু জগমৌন্‌ঝিয়ে কইনা পক্ষৰ গাওঁৰ মৌন্‌ঝি আৰু জগমৌন্‌ঝিৰ সন্মুখত কইনাৰ পিতৃৰ হাতত 'গণং টাকা' প্ৰদান কৰে আৰু বিয়াৰ তাৰিখ থিৰাং কৰে। তাৰ পাছত মৌন্‌ঝি দুজনাই দুয়োপক্ষৰ পূৰ্ব পুৰুষৰ আশীৰ্বাদ বিচৰাৰ পাছত সমৱেত সকলোকে আহাৰ পৰিৱেশন কৰে।

চাওঁতাল সমাজত বিয়াৰ বাবে উত্তম সময় হৈছে ইংৰাজী মাৰ্চ মাহৰ পৰা জুনমাহ। কইনা বা দৰাৰ জন্ম হোৱা মাহত বিয়া হোৱাতো অশুভ বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। বিয়াৰ দিন কাষ চাপি অহাৰ লগে লগে, কোনো এটা দিনত দৰাৰ অভিভাৱকে গাওঁ সভাৰ বিষয়ববীয়াক মাতি আনি 'গিৰী বান্ধি' ৰেইবাৰৰ হাতত কইনাৰ ঘৰলৈ এই গিৰৌ প্ৰদান কৰে। গিৰী হৈছে শাল

গছৰ পাতেৰে তৈয়াৰী এটা বাটিত আৰৈ চাউল, হালধী আৰু দূবৰিৰ মিশ্ৰণত ডুবাই হালধীয়া কৰা এৰাঁ সূতা য'ত খুলিব পৰা ধৰণে বিয়ালৈ যিমান দিন বাকী থাকে সিমানটা গাঠি বন্ধা হয়। অনুৰূপ ধৰণে কইনাৰ ঘৰৰ পৰাও দৰা ঘৰলৈ 'গিৰৌ' প্ৰদান কৰে।

বিয়াৰ তিনি বা পাঁচদিন আগত গাওঁৰ বিষয়া আৰু গাওঁবাসীয়ে কইনাৰ ঘৰলৈ আহি 'মণ্ডৱা' সাজে। কইনাৰ পিতৃয়ে গাওঁৰ নাইকিলৈ অপদেৱতাৰ পৰা দৰা-কইনাক নিৰাপদে ৰাখিবৰ বাবে জাহেৰ বঙ্গাক স্তুতি জনাই মূৰ্গী, চাউল আৰু হাঁণ্ডি আগবঢ়ায়। তাৰ পাছত জগমৗন্‌ঝিয়ে মণ্ডৱাৰ সোমাজত এটা গাত খান্দি তাত কড়ি, দূবৰি আৰু হালধী দিয়ে। তাৰ ওচৰত এখন বেদী সাজি এডাল মহুৱা আৰু আম গছৰ ঠাল সেই গাতত পুতি দিয়া হয় আৰু তাকেই 'মণ্ডৱা খুন্টি' কোৱা হয়। বেদী স্থাপন হোৱাৰ পাছত দৰাৰ বায়েক বা পেহীয়েকে বেদীটো গোবৰ পানীৰে লেপি দিয়ে। অনুৰূপ ধৰণে কইনাৰ চোতালতো মণ্ডৱা সজোৱা হয়।

বিয়াৰ আগদিনা 'ডা বাপ্‌লা' অৰ্থাৎ পানী বিয়া পাতে। ইয়াত ওচৰ-সম্পৰ্কীয় 'টেট্ৰা কুড়ি' অৰ্থাৎ আত্মীয় তিনিজনী কুমাৰী ছোৱালীয়ে সমজুৱা সকলোকে মণ্ডৱাৰ তলত তেল আৰু হালধী লগায়। নাইকি আৰু নাইকিৰ পত্নীক প্ৰথমে আৰু দৰা বা কইনাক সৰ্বশেষত তেল-হালধী লগাই মূৰ ফণিয়াই দিয়া হয়। জগমৗন্‌ঝি গৰাকীয়ে হাঁণ্ডি ভৰ্তি এটা লোতা আৰু তিনি ডাল শৰ লৈ দৰা বা কইনাপক্ষৰ আত্মীয়-কুটুমৰ সৈতে বিধি অনুসৰি পানী আনিবলৈ যায়। দুজনী ছোৱালীয়ে তেওঁলোকৰ মূৰত দুটা সৰু মাটিৰ কলহ 'চাচাং কিক্ৰিক' অৰ্থাৎ হালধীৰ ৰস মিশ্ৰিত পানীত ডুবাই হালধীয়া কৰা কাপোৰ যিজোৰ কাপোৰ সেন্দুৰ দানৰ সময়ত দৰা আৰু কইনাই পিন্ধিব লাগে সেই কাপোৰেৰে ঢাকি লৈ যোৱা হয়। এই পাত্ৰক 'চৌগুণ থিলি' অৰ্থাৎ শুভ পাত্ৰ বুলি কোৱা হয়। দৰাৰ মাতৃয়ে এখন কাঁহৰ থালত আৰৈ চাউল, দূবৰি, তেল, সেন্দুৰ, তিনিটা কড়ি, এৰাঁ সূতা আৰু দৰাৰ খুড়ীয়েকে এখন তৰোৱাল আৰু পেহীয়েকে হাতত ধেনু লয়। 'বাব্ৰে ক'ৰা' হিচাপে সাধাৰণতে ভিনীহিয়েকে কান্ধত এখন কোৰ লয়।

গন্তব্যস্থল পোৱাৰ পাছত 'বাব্ৰে ক'ৰা'ই তেওঁৰ কোৰখনেৰে পানী যুৰলিত এটা গাঁত খান্দি তাত পানী সাঁচি ৰাখে। জগমৗন্‌ঝিয়ে গাঁতটোৰ চৌপাশে শৰ তিনিডাল পোতে আৰু পশ্চিম দিশটো মুকলি কৰি ৰাখি শৰকেইডাল এৰাঁ সূতাৰে পাঁচবাৰ মেৰিয়ায়। তাৰ পাছত পুতি

থোৱা প্ৰতিডাল শৰৰ কাষত কড়ি কেইটা ৰাখে। কড়িক উৰ্বৰতাৰ প্ৰতীক বুলি লোকবিশ্বাস প্ৰচলিত।[১৭] লোকবিশ্বাস অনুসৰি কড়িয়ে অপদেৱতা আৰু দুষ্টশক্তিবোৰৰ মনযোগ বিচ্ছিন্ন কৰে। শৰ আৰু কড়ি কেইটা সেন্দুৰেৰ দাগ দিয়াৰ পাছত জগমৌন্‌ঝিজনে ফুৰুকত অৰ্থাৎ গছ পাতেৰে তৈয়াৰী বাটিত মাৰাং বুড়ু, মৌন্‌ঝি হাৰাম বঙ্গা, পৰগণা বঙ্গা আৰু হাপ্ৰাম বঙ্গালৈ হাণ্ডি আগবঢ়ায়। এই বিধি সম্পূৰ্ণ হোৱাৰ পাছত পেহীয়েকে তেওঁৰ হাতৰ ধনুৰে পানীখিনিত শৰ মাৰে আৰু খুড়ীয়েকে পানীখিনি তৰোৱালেৰে কাটে (প্ৰতিকী)। তাৰ পাছত ছোৱালী দুজনীয়ে সেই গাঁতৰ পৰা তেওঁলোকৰ হাতত থকা মাটিৰ কলহ দুটাত পানী ভৰায় আৰু সেয়া তেওঁলোকৰ মূৰত লৈ ঘৰলৈ উভতি আহে।

তেওঁলোক মণ্ডৱালৈ ঘূৰি অহাৰ পাছত মণ্ডৱাৰ তলত বাব্ৰে ক'ৰাই নদীৰ ওচৰত খন্দাৰ দৰে এটি গাঁত খান্দে আৰু গাঁতটোৰ চাৰিওফালে জগমৌন্‌ঝিয়ে শৰ তিনিডাল পুতি এৰাঁ সূতাৰে মেৰিয়াই দিয়ে। কলহ দুটাৰ পানীখিনি গাঁতটোত জমা কৰিবলৈ কয় আৰু 'মণ্ডৱা খুন্তি' ধৰিবৰ বাবে টেট্ৰা কুড়িক আহ্বান জনায়। জগমৌন্‌ঝিয়ে প্ৰতিগৰাকীৰ সোঁ হাতৰ কেঁঞা আঙুলি মণ্ডৱা খুন্তিত বান্ধি বাওঁ হাতত পাঁচ বা সাতটা ধান দিয়ে যিবোৰৰ বাকলি ভিতৰৰ চাউল নভঙাকৈ বুঢ়া আৰু কেঁঞা আঙুলিৰে গুচাব লাগে। এই বিধি দৰা বা কইনাৰ উপস্থিতিতে কৰা হয়। তাৰ পাছত টেট্ৰাকুড়িৰ আঙুলীৰ বান্ধ খুলি দিয়া হয়। জগমৌন্‌ঝিগৰাকীয়ে দৰাৰ বাওঁকাণৰ পৰা বাওঁভৰিৰ পতালৈকে এৰাঁ সূতাৰে পাঁচবাৰ পকাই মাপ লৈ চাউলত দূৰৰি বন আৰু হালধী মিহলাই আম পাতেৰে মেৰিয়াই দৰা বা কইনাৰ সোঁ হাতৰ বাহুত তাবিজৰ দৰে বান্ধি দিয়ে আৰু সেইয়া বিবাহ সম্পন্ন হোৱাৰ পাছতহে খুলি দিয়া হয়।

উক্ত পৰ্বৰ পাছত পৰবৰ্তী পৰ্ব হিচাপে জগমৌন্‌ঝিয়ে দৰাৰ ডাড়ি খুৰুৱাবৰ বাবে বাব্ৰে ক'ৰাক নিৰ্দেশ দিয়ে। উক্ত কাৰ্যৰ সমাপন হোৱাৰ পাছত দৰাজন পূৰমুৱাকৈ বহে আৰু দৰাৰ পিতৃ-মাতৃয়েও একে দিশলৈ মুখ কৰি দৰাৰ কাষত হাতত তৰোৱাল লৈ থিয় হয়। তৰোৱালৰ জোঙা মূৰটো দৰাৰ মূৰৰ ওপৰত ধৰি ৰখা হয়। জগমৌন্‌ঝি মণ্ডৱাৰ মাজত থকা গাঁতৰ পানী লোটা এটাত লৈ তৰোৱালৰ ওপৰত এনে ভাৱে ঢালি দিয়ে যাতে সেই পানী তৰোৱালৰ আগেৰে বৈ আহি দৰাৰ মূৰত পৰে। এই পৰ্বক 'তৰৱাড় দাক' বোলা হয়। তৰৱাড় দাক সম্পন্ন হোৱাৰ পাছত উপস্থিত মূৰব্বীসকলে দৰাক পানীৰে গা ধুৱাই কাপোৰ পিন্ধায়। তাৰ পাছত

'বৰিয়ত' অৰ্থাৎ (বৰযাত্ৰী) কইনাৰ ঘৰ অভিমুখে ৰাওনা হয়। অনুৰূপ বিধি কইনাৰ ঘৰতো পালন কৰা পৰিলক্ষিত হয়।

বৰিয়ত কইনাৰ ঘৰ অভিমুখে যাত্ৰা কৰাৰ আগমুহূৰ্তত 'নুনু টাকা' পৰ্ব অনুষ্ঠিত কৰা হয়। দৰাৰ মাতৃয়ে এক লোটা পানী, ফুৰুকত অলপ গাখীৰ আৰু সোণ বা ৰূপৰ মুদ্ৰা এটা লৈ দৰাসহিতে মৌন্‌ঝিথানলৈ যায় আৰু দৰাক কোলাত বহুৱাই গাখীৰখিনি খুৱাই মুখ খন মুচি দিয়ে। দৰাজনে তাৰ পাছত সোণ বা ৰূপৰ মুদ্ৰাটো তেওঁৰ ওঁঠৰ মাজত লৈ মাকৰ ওঁঠত গুজি দিয়ে। তাৰ পাছত মৌন্‌ঝি হাৰাম বঙ্গালৈ হৌণ্ডি অৰ্পণ কৰে আৰু উক্ত স্থানৰ পৰাই বৰিয়ত কইনাৰ ঘৰলৈ ৰাওঁনা হয়।

বৰিয়ত কইনাৰ গাওঁৰ কুলহি পোৱাৰ লগে লগে ৰেইবাৰে কইনাৰ ঘৰলৈ বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰে। কইনাৰ গাওঁৰ বিষয়ববীয়া সকলে আৰু বাদ্যকাৰ সকলে নৃত্য-গীতেৰে বৰিয়তক উষ্ণ আদৰণি জনায়। তাৰ পাছত সকলোয়ে মৌন্‌ঝিথানলৈ আগবাঢ়ে য'ত জগমৌন্‌ঝিয়ে মৌন্‌ঝি হাৰাম বঙ্গালৈ দৰা-কইনাৰ বাবে আশীৰ্বাদ বিচাৰি দুটা পাৰচৰাই বলি দিয়ে। বিবাহৰ সফলতাৰ বাবে হৌণ্ডি অৰ্পণ কৰি মৌন্‌ঝি হাৰাম বঙ্গা আৰু জাহেৰ বঙ্গাক স্তুতি জনোৱা হয়। তাৰ পাছত দৰাজনক আৰু 'লোমটা ক'ৰা'ক অৰ্থাৎ দৰাৰ সৈতে যোৱা দৰাৰ নিকট আত্মীয়ৰ এজন সৰু ল'ৰাক কইনাৰ মাক আৰু আত্মীয়সকলে গুৰমিঠৈ খুৱাই মুখ মচি দিয়ে। এই অনুষ্ঠানটোক 'গুৰ জম' বুলি কোৱা হয়।

তাৰ পাছত শহুৰ-শাহুৰেকবৰ্গই 'বলয়া জহৰ' বিধি পালন কৰে। দুয়োটা পক্ষৰ সম্পৰ্কীয়সকলে মুখামুখিকৈ দুটা শাৰীত থিয় হয়। কইনাৰ পক্ষৰ পিতৃ আৰু আত্মীয়সকলৰ পুৰুষ-মহিলা সকলোয়ে এক বিশেষ ভংগীমাত দৰা পক্ষৰ লোকক সেঁৱা জনায়।

দৰা আহি কইনাৰ পদুলি মুখ পোৱাৰ পাছত কইনাৰ বান্ধৱীসকলে অভিযোগ কৰে যে দৰাই ভালদৰে দাড়ি খুৰোৱা নাই। সেয়েহে এটা আমপাত আইনা আৰু সৰু কাঠৰ টুকুৰা এটাক খুৰ হিচাপে লৈ প্ৰতিকী হিচাপে দাড়ি খুৰাই দিয়া হয়। তাৰ পাছত দৰাক গা ধুৱাই, তেল সানি 'কাচা পিচৌৰি' অৰ্থাৎ হালধীৰ পানীত দুবাই হালধীয়া কৰা কাপোৰ পিন্ধাই সজোৱা হয় আৰু বাৱে ক'ৰাৰ কান্ধত উঠাই মণ্ডপলৈ লৈ অনা হয় আৰু একেদৰে কইনাৰ সৰু ভায়েককো কান্ধত উঠাই মণ্ডপলৈ অনা হয়। তেওঁলোকৰ মাজত এখন বগা কাপোৰ আৰি ধৰা হয়। তাৰ

পাছত জগমীন্‌ঝিয়ে আম গছৰ পাঁচটা পাত থকা ঠেঙুলি এটাকৈ তেওঁলোকৰ দুয়োজনৰে হাতত তুলি দিয়ে আৰু তেওঁলোকে ঠেঙুলি দুটা পানীত তিয়াই পৰস্পৰৰ গাত ছটিয়াই দিয়ে। তদুপৰি অলপ আৰৈ চাউলো ইজনে সিজনৰ গাত ছটিয়ায়। আমপাতৰ অযুগ্ম সংখ্যা আৰু পানী ছটিওৱাতো শুভ বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। তাৰ পাছত দৰাই তেওঁৰ খুলশালিয়েকক 'চাৰা দীৰহি' অৰ্থাৎ এটা হালধী মিশ্ৰিত পানীত তিয়াই হালধীয়া কৰা কাপোৰৰ পাগুৰি পিন্ধায়। উক্ত সময়খিনি গাঁওৰ যুৱক-যুৱতীসকলে নৃত্য-গীতেৰে মুখৰিত কৰি ৰাখে।

বৰিয়তত সাধাৰণতে কোনো মহিলাই অংশ গ্ৰহণ নকৰে যদিও দৰা ঘৰৰ পৰা ৰাইবাৰৰ ঘৈণীয়েকৰ হাতত কইনাৰ 'সেন্দুৰ খাঁণ্ডি' (কইনা সজোৱা সামগ্ৰী আৰু কাপোৰ) সেন্দুৰ দানৰ সময়ত ব্যৱহাৰ হ'বলগা 'ডাউড়া' (পাচি)ত ভৰাই দি পথোৱা হয়। কইনাক উক্ত ডাউড়াত পথোৱা তেল হালধী সনা হয় আৰু তেওঁৰ মুখখন সম্পূৰ্ণৰূপে ঢাক খোৱাকৈ 'কাচা পিচৌৰি' পিন্ধোৱা হয়। তাৰ পাছত দৰা ঘৰৰ পৰা যোৱা তিনি বা পাঁচজন আত্মীয়ই কইনাক সেই 'ডাউড়া'ত বহুৱাই সেন্দুৰ দান পৰ্বৰ বাবে বাহিৰলৈ উলিয়াই আনে। 'বাব্ৰে ক'ৰাই' দৰাক কান্ধত তুলি লৈ পূব দিশে মুখ কৰি কইনাৰ মুখামুখিকৈ থিয় হয়। পানী ভৰ্তী লোটা দুটাত পাঁচটা পাতেৰে সৈতে থকা আমৰ ঠেঙুলী দুটা ডুবাই দৰা-কইনাৰ দুয়োৰে হাতত লোটা দুটা দিয়া হয় আৰু এই লোটা দুটাৰ পৰা আম পাত কেইটা পানীত তিয়াই পৰস্পৰে পৰস্পৰলৈ পাঁচবাৰ কৈ পানী ছতিয়াই দিয়ে। তাৰ পাছত জগমীন্‌ঝিয়ে দৰাৰ হাতত পাঁচটা শাল গছৰ পাত দিয়ে। একেবাৰে ওপৰৰ খিলা পাতত সেন্দুৰ থাকে। তাৰ পাছত দৰাই কইনাৰ ওৰণি গুচায়। কিছু সেন্দুৰ মাটিত ছটিওৱাৰ পাছত, তেওঁ সোঁহাতৰ বুঢ়া আঙুলি আৰু কেঞা আঙুলিৰে কইনাৰ শিৰত সেন্দুৰ পিন্ধাই দিয়ে। অৱশিষ্ট সেন্দুৰখিনি কইনাৰ ডিঙিত সানি হালধীয়া কাপোৰখনেৰে মুখখন পুনৰ ঢাকি দিয়া হয়। টামাক, তুম্‌দাৰ শব্দ আৰু হৰিবোল ধ্বনিৰে এইখিনি সময়ত পৰিৱেশ মুখৰিত হৈ থাকে। এনে ধ্বনিয়ে ওচৰে-পাজৰে থকা দুষ্টাত্মাবোৰক খেদি পঠায় বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। মাহীয়েকে তাৰ পাছত দৰা-কইনাৰ কাপোৰত গাঠি এটা মাৰি ঘৰৰ ভিতৰলৈ লৈ যায়। ইয়াতেই চাওঁতাল সমাজৰ বিবাহ কাৰ্য সম্পন্ন হয়।

গৃহ প্ৰৱেশৰ পাছত 'চামীৰা' অৰ্থাৎ দৰা-কইনাক 'বা' দিয়া পৰ্ব অনুষ্ঠিত কৰা হয়। বিধি অনুযায়ী কইনাৰ মাকে এখন কুলাত দূৰৰি, ধান আৰু আৰৈ চাউল দৰা কইনাৰ মূৰৰ

ওপৰেৰে তিনিবাৰ ঘূৰায়। বাৱে ক'ৰা আৰু লোমটি কুড়িয়ে দূৰৰি, ধান আৰু আৰৈ চাউলখিনি দৰা কইনাৰ মূৰত ছটিয়াই দিয়ে। কইনাৰ দুগৰাকী মাহীয়ে দুখন কাহৰ থালৰ এখনত এটি 'ফুৰুক'ত গুড় আৰু দুটি 'ফুৰুক'ত তেল আৰু আনখন থালত দুটা 'ফুৰুক'ত হালধী গোবৰৰ পাঁচটা সৰু লাডু আৰু চাউলৰ গুড়িৰ পাঁচটা সৰু লাডু থাকে। কইনাৰ মাকে দৰা কইনা দুজনকে 'ফুৰুক'ৰ তেল সানে আৰু গুড় আৰু পানী খাবলৈ দিয়ে। তাৰ পাছত হালধীৰ মিশ্ৰণ দৰা আৰু কইনাৰ গালত সানে। নৱ-দম্পত্তিয়েও কইনাৰ মাকক হালধী লগায়। তাৰ পাছত কইনাৰ মাকে গোবৰ আৰু চাউলৰ গুড়িৰ লাডুবোৰ দৰা-কইনাৰ মূৰৰ ওপৰেৰে দলিয়াই দিয়ে। কইনাৰ ঘৰৰ নিকট আত্মীয়সকলেও এই পৰ্বৰ পুনৰাবৃত্তি কৰে। এই পৰ্ব সমাপ্তিৰ পাছত দৰাৰ দেউতাককে আদি কৰি মুৰব্বীসকলক ঘৰৰ ভিতৰলৈ নিমন্ত্ৰণ জনাই আপ্যায়ণ কৰা হয়। এই অনুষ্ঠানক 'বালয়া জহাৰ' বুলি কোৱা হয়। এই পৰ্বৰ সমাপ্তিৰ পাছত 'পৰচী' নামৰ আন এক বিধি পালন কৰা হয়।

'পৰচী'ৰ বাবে কইনাৰ মাহীয়েক দুজনীয়ে মাটিৰ পাত্ৰত জলন্ত আঙঠা আনি দম্পত্তিহালৰ সমুখত ৰাখে। সেই মাটিৰ পাত্ৰতো প্ৰণাম কৰি তেওঁৰ সোঁহাতত লৈ কইনাৰ মাকে বাওঁহাতেৰে তিনিবাৰ সেই জলন্ত আঙঠাৰ বা দিয়ে। তাৰ পাছত আন মূৰব্বী আত্মীয় সকলেও এই বিধি পালন কৰে। শেষৰজন ব্যক্তিয়ে আঙঠাখিনি পিহি ছাই কৰে ভিতৰলৈ লৈ যায়। অপকাৰী বঙ্গাক বাধা দি ক্ষতিৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পোৱাৰ বাবেই 'পৰচী' বিধি পালন কৰা হয়।

পাছত দম্পত্তিহালক একেখন ঠালতে আহাৰ গ্ৰহণ কৰিবলৈ দিয়া হয়। সেই সময়ত বাহিৰত দুয়োখন গাওঁৰ মূৰব্বী তথা অভ্যাগত লোকসকলক আহাৰ পৰিৱেশন কৰা হয় আৰু এই কাৰ্য সম্পন্ন হোৱাৰ পাছত দৰা-কইনা আৰু লোমটা কোৰা, লোমটা কুৰিক মণ্ডৱাত সমজুৱাৰ সন্মুখত বহুৱাই আৰৈ চাউল আৰু দূৰৰি ছতিয়াই আশীৰ্বাদ জনাই উপহাৰ প্ৰদান কৰে।

বিয়াৰ পাছৰ দিনা ৰাতিপুৱা চোতালত 'গিডি চৌমীৰা' পালন কৰা হয়। উক্ত কাৰ্যৰ বাবে দম্পত্তিহালক ঢাৰি পাৰি বহিবলৈ দিয়া হয়। দৰাৰ সোঁফালে তেওঁৰ লোমটা ক'ৰা আৰু বাৱে ক'ৰা বহে আৰু লোমটি কুৰি (কইনাক সংগ দিয়া নাবালিকা) আৰু বাৱে কুৰি কইনাৰ

বাওঁফালে বহে। প্ৰত্যেককে কইনাৰ মাকে আৰু কইনাৰ মাহীয়েকে তেল হালধী সানে। তাৰ পাছত দম্পত্তিহালক মণ্ডৱাৰ ওচৰত নিয়া হয় আৰু আকৌ ঢাৰিত বহিবলৈ দিয়া হয়। কইনাৰ আত্মীয়ৰ মহিলাসকলে আৰু গাওঁ সভাৰ বিষয়ববীয়াসকলৰ ঘৈণীয়েক সকলে কইনাৰ মাকৰ পৰা আৰম্ভ কৰি 'গিডি চৌমৌৰা' ৰূপায়ণ কৰে। প্ৰত্যেকেই আৰৈ চাউল আৰু দূৰৰি থকা ডাউড়ীতোৰ পৰা আৰৈ চাউল আৰু দূৰৰি দম্পত্তি হালৰ সন্মুখত তিনিবাৰকৈ ঘূৰাই তেওঁলোকৰ মূৰত ছতিয়াই দিয়ে। প্ৰতিগৰাকী আত্মীয় মহিলাই 'গিডি চৌমৌৰা' সম্পন্ন হোৱাৰ পাছত তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে আগত ৰখা পিতলৰ বঁটাত কিছু পইচা আগবঢ়ায় যাক 'চৌমৌৰা পইচা' বুলি কোৱা হয়। কইনাৰ বায়েক-ভনিয়েকসকলে সদৌ শেষত 'গিডি চৌমৌৰা' বিধি পালন কৰে।

সদৌ শেষত সকলোৰে মৌন্‌ঝিথানলৈ যায় য'ত জগমৌন্‌ঝিয়ে দম্পত্তিহাল ঘৰলৈ ওভতাৰ পথত আৰু জীৱনৰ সুৰক্ষাৰ বাবে মৌন্‌ঝি হাৰাম বঙ্গালৈ পূজা অৰ্পণ কৰে। দৰা-কইনাক মৌনঝিথানত এখন ঢাৰিত বহিবলৈ দি কইনাৰ মাকে গুৰমিঠৈ আৰু পানী খাবলৈ দিয়াৰ পাছত গালত চুমা খায়। কইনাৰ পেহীয়েক আৰু আন তিনি বা পাঁচ গৰাকী আত্মীয়ইও এই বিধি পালন কৰে। এই বিধি পালনৰ পাছত কইনাৰ অভিভাৱকে দৰাৰ অভিভাৱকৰ হাতত কইনাক অৰ্পণ কৰি কইনাৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰিবলৈ অনুৰোধ জনায়। শেষত কইনাৰ মৌন্‌ঝি আৰু দৰাৰ জগমৌন্‌ঝিয়ে সকলোকে বিদায়ী সম্ভাষণ জনাই কইনাৰ ঘৰৰ পৰা বিদায় লয়।

দৰা-কইনা দৰাৰ গাওঁত উপস্থিত হোৱাৰ পাছত 'ঔবুক জংগা' পালন কৰা হয়। দৰা-কইনা সমন্বিতে সকলোকে গাওঁৰ প্ৰৱেশ দ্বাৰত ভৰি ধুৱাই আদৰণি জনোৱা হয়। দৰাৰ ঘৰৰ পদুলিত দৰাৰ মাকে দৰা-কইনাৰ ভৰি ধুৱাই ঘৰলৈ আদৰি আনে। তাৰ পাছত কইনাৰ ঘৰত অনুষ্ঠিত হোৱাৰ দৰে দৰা ঘৰতো 'দাৰামডাক', 'গুৰ জম', 'চৌমৌৰা', 'পৰচী' আৰু 'গিডি চৌমৌৰা' আদি পৰ্ব পালন কৰা হয়।

নৱ-দম্পত্তিহালক গা ধুবলৈ দিয়াৰ পাছত তেওঁলোকক নতুন কাপোৰ পিন্ধিবলৈ দিয়া হয় আৰু তেওঁলোকে বিয়াত ব্যৱহাৰ কৰা হালধীয়া বস্ত্ৰ 'বাব্‌ৰে এৰা' অৰ্থাৎ দৰাৰ বায়েকক

ধুৱলৈ দিয়া হয়। এই হালধীয়া বস্ত্র শুকুৱাৰ পাছত দম্পত্তিহালক পুনৰাই সেই বস্ত্র পৰিধান কৰিবলৈ দিয়া হয়। তাৰ পাছত কইনাই তেওঁৰ স্বামীৰ ভৰি ধুৱাই দি ঘৰৰ দুৱাৰদলি মচে।

কইনাৰ লগতে বাব্রে ক'ৰা অৰ্থাৎ ভিনদেউৰে নাইকিৰ লগতে দৰা ঘৰৰ গাওঁৰ সমস্ত বিষয়ববীয়া আৰু আত্মীয়-কুটুম্বক ভৰি ধুই তেল ঘঁহি সেৱা জনায়। বয়োজেষ্ঠ্য কোনোবা আত্মীয় থাকিলে বাব্রে এৰাই দুই লোটা পানী আনি কইনা আৰু বয়োজেষ্ঠ্য জনৰ হাতত দিয়ে আৰু তেওঁলোক দুয়োজনে লোটাৰ পানী তেওঁলোকৰ বাওঁফালে ঢালি দিয়ে। এই কৰ্ম চাওঁতাল সমাজত শ্রদ্ধা আৰু সন্মানৰ প্রতীক হিচাপে গণ্য কৰা হয়। তেওঁলোকেও কইনাক বিভিন্ন উপহাৰ প্রদান কৰে। নিয়ম অনুযায়ী দৰা ঘৰৰ পৰা কইনাৰ ককায়েক বা ভায়েকক উপহাৰ স্বৰূপে এটা গৰু আগবঢ়োৱা হয়।

এই অনুষ্ঠান সম্পন্ন হোৱাৰ পাছতে ন-দম্পত্তিহালে সমবেত সকলোকে হাঁণ্ডি যাঁচে। দৰাই সমবেতসকলক ফুৰুক বোৰ দিয়াৰ পিছে পিছে কইনাই সেই পাত্রত হাঁণ্ডি ঢালি দিয়ে। এই প্রক্রিয়াক 'ঔবীক জংগা হাঁণ্ডি' বুলি কোৱা হয়। তাৰ পাছত সেৱা সৎকাৰেৰে কইনা ঘৰৰ মানুহবোৰক বিদায় দিয়া হয়।

এদিন বা দুদিন পাছত কইনাৰ গাওঁৰ জগমীন্‌ঝি আৰু জগপৰাণিকে দৰা-কইনাক কইনাৰ ঘৰলৈ লৈ আহে। দৰাৰ পিতৃয়ে নৱ-দম্পতীৰ বাবে আশীষ বিচাৰি পূৰ্বপুৰুষৰ বঙ্গালৈ এটি পঠা ছাগলী উছৰ্গা কৰে। এই উছৰ্গা পৰ্বৰ সমাপ্তিৰ পাছত অভ্যাগত সকলৰ মাজত খাদ্য আৰু হাঁণ্ডি পৰিবেশন কৰা হয়। ভোজ-ভাত খোৱাৰ পূৰ্বে পূৰ্ব পুৰুষৰ নামত হাঁণ্ডি উছৰ্গা কৰে। লোকবিশ্বাস অনুসৰি সেই ভোজৰ-ভাত কইনাই খাব নাপায় অন্যথা কইনাৰ শৰীৰত অপশক্তিয়ে বিভিন্ন বেমাৰ-আজাৰৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে। দৰা-কইনা কইনাৰ পিতৃ গৃহত কেইদিনমান কটোৱাৰ পাছত দৰা-কইনা দৰাৰ ঘৰলৈ উভতি যায় আৰু এনেদৰে হাঁহি ধেমালীৰে চাওঁতাল বিবাহ পৰ্বৰ সামৰণি ঘটে।

বিবাহ-বিচ্ছেদ ঃ

বিবাহ-বিচ্ছেদ চাওঁতাল সমাজত কেইটামান বিশেষ পৰিস্থিতিত হে অনুমোদন জনোৱা হয়। বিবাহ-বিচ্ছেদৰ বাবে আবেদন কৰা ব্যক্তিজনে 'চাডাওডি' নামৰ জৰিমনা

ভৰিবলগা হয়। কোকৰাঝাৰত চাওঁতাল সমাজত সেই নিৰিখটো হৈছে সাত টকা।

ক) যদি স্বামীয়ে বিবাহ বিচ্ছেদ বিচাৰে, তেন্তে তেওঁ তেওঁৰ পত্নীক চাডাওডি আৰু এখন শাৰী দিব লাগে। তেওঁ কইনাপণ ঘুৰাই দিবলৈ ক'ব নোৱাৰে।

খ) যদি পত্নীয়ে বিবাহ-বিচ্ছেদ বিচাৰে, তেতিয়া কইনাৰ পিতৃয়ে কইনাপণ ঘূৰাই দিয়াৰ লগতে চাডাওডি ভৰিব লাগে।

গ) স্বামীয়ে প্ৰথম পত্নীৰ সন্মতি অবিহনে দ্বিতীয়গৰাকী পত্নী চপোৱাৰ কাৰণে যদি প্ৰথম পত্নীয়ে বিবাহ বিচ্ছেদ বিচাৰে, তেতিয়া কইনাপণ ওভতাই দিব লাগে আৰু তেওঁ স্বামীৰ পৰা পাৰিশ্ৰমিক পাই থাকে।

ঘ) বিধবা বিয়া পতাৰ ক্ষেত্ৰত, স্বামীৰ ভূলৰ কাৰণে যদি বিবাহ বিচ্ছেদ হয়, তেতিয়া মহিলা গৰাকীয়ে স্বামীৰ সম্পত্তিৰ আধা অংশ দাবী কৰিব পাৰে।

বিবাহ-বিচ্ছেদ এবাৰ অনুমোদিত হৈ যোৱাৰ পাছত পিতৃয়ে সন্তানৰ দায়িত্ব লাভ কৰে। বিবাহ-বিচ্ছেদ এখন আইনী অনুষ্ঠানৰ জৰিয়তে কৰা হয় যাক 'চাকাম অৰেচ' বুলি কোৱা হয়।

নিৰ্ধাৰিত দিনটোত গাওঁৰ বিষয়ববীয়া আৰু গাওঁবাসী বিবাহ-বিচ্ছেদ হ'ব লগা ঘৰখনলৈ আহে। স্বামী-স্ত্ৰী পূৰা-পশ্চিমাকৈ প্ৰাৰ্থনা কৰা ভংগীত মুখা মুখিকৈ থিয় হ'বলৈ কোৱা হয়। পুৰুষজনে সদায় পুবফালে মুখ কৰি থিয় হ'ব লাগে। দুয়োজনৰ সোমাজত এটা পানী ভৰ্তি লোতা ৰখা হয়। গাওঁৰ মৌন্‌ঝিয়ে সমবেত ৰাইজক সম্ভাষণ জনাই ঘটনাৰ সাক্ষী হ'বলৈ জাহেৰ বঙ্গাক আহ্বান জনায়। মৌন্‌ঝিয়ে স্বামী-স্ত্ৰী দুয়োকে বাওঁভৰিৰ ওপৰত ভৰ দি থিয় হ'বলৈ কয় আৰু তাৰ পাছত দুয়োপক্ষৰ হাতত পাঁচটাকৈ শাল গছৰ পাত দি সেই পাতকেইটা সোমাজেৰে ফালি পেলাব কয়। তাৰ পাছত দুয়োৰে মাজত থকা পানী ভৰ্তি লোটাটো বিবাহ-বিচ্ছেদ বিচৰা পক্ষক সোঁভৰিৰে গোৰ মাৰি পেলাই দিব কোৱা হয়। উক্ত শাল পাত কেইটা সোমাজেৰে ফালি দুভাগ কৰাৰ পাছত গাওঁৰ মৌন্‌ঝিয়ে তেওঁলোকৰ বিবাহ-বিচ্ছেদ হোৱা বুলি ঘোষণা কৰে। শেষত বিচ্ছেদিত পুৰুষ আৰু মহিলাগৰাকী দুয়োৰে গাওঁৰ মৌন্‌ঝিজনৰ পৰা আৰম্ভ কৰি সকলোকে সেৱা জনায়। কোকৰাঝাৰৰ চাওঁতাল সমাজতো উল্লিখিত পদ্ধতিৰে বিবাহিত পুৰুষ আৰু মহিলাৰ মাজত বিবাহ-বিচ্ছেদ হোৱা দেখা যায়।

মৃত্যু (মৰণ) ঃ

চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে এজন ব্যক্তিৰ মৃত্যুৰ পাছত তেওঁৰ সামাজিক ব্যক্তিত্ব নিশেষ হৈ নাযায় বৰঞ্চ তাৰ পৰিৰ্বৰ্তন হে হয়। লোক বিশ্বাস মতে এজন ব্যক্তিয়ে নশ্বৰ দেহ ত্যাগ কৰাৰ পাছত তেওঁৰ নিৰ্দিষ্ট সৎকাৰ বিধি পালন কৰাৰ পাছত উক্ত ব্যক্তি গৰাকী বঙ্গা লৈ পৰিৰ্বৰ্তিত হয় আৰু সেই বঙ্গাই স্বৰ্গত তেওঁলোকৰ পূৰ্বপুৰুষৰ সৈতে বাস কৰে। উল্লিখিত লোকবিশ্বাস সকলো চাওঁতালৰ মাজতে অদ্যপি বিৰাজমান। চাওঁতাল সমাজত মৃত্যু সম্পৰ্কে থকা বিশ্বাস সম্বন্ধে ডব্লিউ জি আৰ্চাৰে এনে ধৰণে উল্লেখ কৰিছে। যথা —

> "*Death is a victory for all those anti-Santal forces which are represented by hostile bongas. It is as if the dead Santal has betrayed his trust, has failed in his main duty-to go on living. To die is therefore to pollute and for the moment the whole village is bereft of its tribal guardians and deprived of ghostly care. At the same time death subjects a man to violent unnatural change. He remains a Santal. He is still a member of his family but until he has safely reached the country of the dead, he is a man with a grievance. He can no longer do the things which Santals value most for he is abruptly deprived of sex and the company of his children. He is 'out of position'. He no longer 'belongs' and only the most careful conduct by his family can ensure his due demission. He is now much more a bonga than a man - a ghostly force invisible but intimately real. The danger which killed him still infects his person and until the funerary process is over, he must remain a source of menace to all the members of the family. When he has achieved the final status of ancestor, he has still a bonga nature and can on no account be ignored. He is not*

as obvious as living Santals but he is something to be reckoned with, a power with whom it is even more necessary to be on good terms that when he worked and went about the village"[১৮]

অৰ্থ ঃ হিংসুক বঙ্গাক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা চাওঁতালবিৰোধী সকলো শক্তিৰ বাবে মৃত্যু মানে হৈছে বিজয়। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল মৃত চাওঁতালজনে তেওঁৰ বিশ্বাস ভংগ কৰিছে, তেওঁৰ মূল কৰ্তব্য জীয়াই থকাত ব্যৰ্থ হৈছে। সেয়েহে মৃত্যু মানে হৈছে কলুষিত কৰা আৰু তাৰ ফলস্বৰূপে কিছু সময়ৰ বাবে সমগ্ৰ গাওঁখনেই তেওঁলোকৰ জনগোষ্ঠীয় অভিভাৰকৰ পৰা আৰু অশৰীৰি তত্বাবধায়কৰ পৰা বঞ্চিত হয়। একে সময়তে মৃত্যুই হিংসুক অশৰীৰিলৈ পৰিৱৰ্তনৰ বিষয় হৈ থাকে। তেওঁ চাওঁতাল হৈয়ে থাকে। মৃতকৰ দেশ নিৰাপদে ঢুকি নোপোৱালৈক তেওঁ তেওঁৰ পৰিয়ালৰ সদস্য হিচাপে এক শোকগ্ৰস্ত ব্যক্তি হৈয়ে থাকে। চাওঁতালসকলে গুৰুত্বপূৰ্ণ বুলি বিবেচনা কৰা কামবোৰ তেওঁ আৰু কৰিব নোৱাৰে কিয়নো তেওঁ শাৰীৰিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিব নোৱাৰে আৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ সংগৰ পৰাও তেওঁ বঞ্চিত হয়। তেওঁ 'স্থানচ্যুত' হয়। তেওঁ কাৰো হৈ নাথাকে আৰু তেওঁৰ পৰিয়ালৰ সাৰধানতাৰে কৰা আচৰণেহে তেওঁৰ মুক্তি নিশ্চিত কৰে। তেওঁৰ অস্তিত্ব এতিয়া মানুহতকৈ ভিন্ন বঙ্গাহে-এক অদৃশ্য কিন্তু ঘনিষ্ঠ প্ৰেতৰূপী শক্তি। যি বিপদে তেওঁৰ মৃত্যু ঘটালে সেয়া এতিয়াও তেওঁৰ সত্তাক সংক্ৰমিত কৰি ৰাখিছে আৰু অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ বিধি শেষ নোহোৱালৈকে, তেওঁ পৰিয়ালৰ সকলো সদস্যৰ বাবে এক আশংকাৰ উৎসয়েই হৈ থাকিব। তেওঁ তেওঁৰ পূৰ্বপুৰুষৰ চূড়ান্ত মৰ্য্যাদা প্ৰাপ্ত নকৰালৈকে, তেওঁৰ প্ৰকৃতি হিংস্ৰ হৈয়ে থাকে আৰু তেওঁক সেয়েহে উপেক্ষা কৰিব পৰা নাযায়। তেওঁ জীৱিত আত্মীয়সকলে তেওঁলোকৰ চাল-চলন আৰু বিভিন্ন কামৰ সময়ত তেওঁৰ সৈতে ভাল সম্পৰ্ক বজাই ৰাখিব লাগিব।

চাওঁতালসকলৰ মতে মৃত্যু প্ৰাকৃতিক হ'ব নোৱাৰে অথবা মৃত্যু কোনো দুৰ্ঘটনা ও নহয়, বৰঞ্চ এয়া কোনোবা বঙ্গাৰ শত্ৰুতা, কোনো অশৰীৰি শক্তি অথবা তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ ফল বুলিহে তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰে। লোকবিশ্বাস অনুসৰি ব্যক্তি এজনৰ জীৱন দুষ্ট শক্তিৰ বিৰুদ্ধে চলা এক জীৱনজোৰা সংঘৰ্ষ যিয়ে তেওঁৰ জীৱনৰ অন্ত পেলায়। এজন মৃত চাওঁতাল ব্যক্তি

তেতিয়াহে 'হাপ্ৰামক' বঙ্গা' অৰ্থাৎ পূৰ্বপুৰুষৰ বঙ্গালৈ ৰূপান্তৰিত হয় যেতিয়া মৃতকৰ নামত সকলো অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ বিধি সমাপন কৰা হয়। গৰ্ভাৱস্থা বা সন্তান প্ৰসৱৰ সময়ত হোৱা মৃত্যুৰ বাবে কোনোধৰণৰ বিধি পালন কৰা নহয়। তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰে যে তেনে লোকৰ আত্মা ভূত-প্ৰেত হৈ বিশ্বত ঘূৰি ফুৰে। বিশ্বাস অনুসৰি তেওঁলোকৰ ভৱিষ্যত জীৱন পাৰ্থিৱ জীৱনত কৰা কৰ্মৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে। এজন সৎ স্বভাৱৰ লোকে পুৰস্কাৰ পোৱাৰ বিপৰীতে কু-চৰিত্ৰৰ লোকক যম ৰজা আৰু 'হীনাপুৰি' অৰ্থাৎ পাতাল পুৰীত হুড়ুৰ ৰজাই শাস্তি প্ৰদান কৰে। 'নাওপুৰি' অৰ্থাৎ মৰ্ত্যত বাস কৰি থকা অৱস্থাত আনৰ অন্যায় কৰা সকলে হীনাপুৰি অৰ্থাৎ পাতালত পচা মাংসৰ বোজা মূৰত লৈ কঢ়িয়াব লাগে, বিশাল পোকৰ সৈতে যুদ্ধ কৰিব লাগে অথবা মল-মূত্ৰ আদিৰ ওপৰত থিয় হ'ব লাগে। যিয়ে চাওঁতাল জনগোষ্ঠীয় নৈতিকতাৰ অনুশাসন পালন নকৰে অথবা দেহত পৰম্পৰাগত জনগোষ্ঠীয় চিহ্ন 'চিকা' আৰু 'খোডা' দেখুওৱাত অসমৰ্থ হয় তেওঁলোকেও মৃত্যুৰ পাছত একেই শাস্তিৰ সন্মুখিত হয়। আনহাতে সততাৰে জীৱন কটোৱা জনে হীনাপুৰিত পুৰস্কৃত হয়। [১৯]

এজন ব্যক্তিৰ মৃত্যুৰ পাছতে তেওঁৰ ঘৰ আৰু গাওঁখন অশুচি হৈ পৰে। গাওঁ তথা ঘৰখনক সুৰক্ষা দিয়া বঙ্গা সকলৰ সুৰক্ষাৰ পৰাও গাওঁ বা ঘৰখন বঞ্চিত হয় বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। সেয়েহে মৃতকৰ অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ বিধি সম্পন্ন নকৰালৈকে গাওঁত কোনো ধৰণৰ বিয়া, উৎসৱ-পাৰ্বণ, অথবা ৰাজহুৱা কোনো ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান আদি অনুষ্ঠিত কৰিব পৰা নাযায়। তদুপৰি, অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ বিধি পালন নকৰালৈকে পৰিয়ালৰ জীৱিত সদস্য সকলৰ বাবে প্ৰয়াতজনৰ আত্মা আশংকাৰ কাৰণ হৈ থাকে। সেয়েহে গাওঁত কাৰোবাৰ মৃত্যুত পৰিয়ালৰ সদস্য আৰু গাওঁৰ সমূহ ৰাইজে অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ বিধিত সহযোগীতা আগবঢ়ায়।

গাওঁৰ কাৰোবাৰ বিয়োগ ঘটিলে গদিতে মৌন্ঝিৰ পৰা আৰম্ভ কৰি গাওঁৰ সকলোকে খবৰ দিয়ে। বিয়োগ ঘটা ব্যক্তিজনৰ অত্মীয়-স্বজনৰ যিসকল ওচৰতে থাকে, তেওঁলোককো অৱগত কৰা হয়। তেওঁলোক সকলো মৃতকৰ ঘৰত উপস্থিত হোৱাৰ পাছত মৃতকৰ নশ্বৰ দেহটো সমাধিস্থ বা দাহনৰ বাবে সাজু কৰা হয়।

মৃতদেহটো গা ধুৱাই, তেল-হালধী সানি নতুন কাপোৰ পিন্ধাই এখন পাৰকমত শুৱাই চোতাললৈ উলিয়াই অনা হয়। স্বামী জীয়াই থকা অৱস্থাত পত্নীৰ মৃত্যু ঘটিলে মৃত পত্নীৰ

শিৰত আত্মীয়ৰ মহিলা এগৰাকীয়ে সেন্দুৰৰ ফোট দিয়ে। কিছু ধন, এখন পিতলৰ থাল, খোৰাপানীৰ পাত্ৰ আৰু আত্মীয়-কুটুমে আগবঢ়োৱা উপহাৰসমূহ এখন কাপোৰত বান্ধি মৃতকৰ কাষত ৰখা হয়। মৃতদেহটো 'পাৰ্‌কম'ত তুলি চাৰিজন আত্মীয়-কুটুম্ব অথবা পুত্ৰই কান্ধত তুলি গাওঁৰ ৰাস্তাৰে কঢ়িয়াই লৈ যায় আৰু গাওঁৰ সীমাত থকা চাৰি আলিৰ সংযোগ স্থলত 'পাৰ্‌কম' খন কিছু সময়ৰ বাবে নমাই দিয়া হয়। সেই স্থানত পৰিয়ালৰ তথা গাওঁৰ মহিলাই মৃতকৰ দেহত তেল-হালধী সানে। তাৰ পাছত উক্ত চাৰি ব্যক্তিয়ে 'পাৰ্‌কম'ৰ সৈতে মৃতদেহটো কান্ধত তুলি শ্মশানলৈ লৈ যায়। গাওঁৰ গদিতে কুলাত অলপ ধান আৰু একলহ পানী কান্ধত লৈ যায়। তেওঁ হাতত এটা খেৰৰ জ্বলি থকা জুমুঠিও লয়। তেওঁ কুলাৰ পৰা অলপ ধান জুমুঠিতোত দিয়ে আৰু শ্মশানলৈ যোৱা বাটচোৰাত কুলাৰ পৰা ধানলৈ অলপ অলপ কৈ ছতিয়াই গৈ থাকে। তেওঁ লগত এটা মূৰ্গীৰ পোৱালিও লৈ যায়।[২০] মহিলাসকল শ্মশানলৈ যোৱাটো নিষেধ।

দুই ধৰণে মৃত দেহৰ সৎকাৰ কৰা হয়। দাহন কৰি অথবা সমাধিষ্ঠ কৰি। শ্মশান পোৱাৰ পাছত মৃত দেহটো পাৰকমৰে সৈতে দক্ষিণ মুৰাকৈ ৰখা হয়। গদিতে তেওঁৰ লগত লৈ যোৱা কলহৰ পানী বাতি এটাত লৈ তাত এটা মুদ্ৰা দিয়ে আৰু মৃতকৰ আত্মীয় তথা সৎকাৰলৈ যোৱা সমজুৱাই সেই মুদ্ৰাৰে মৃতকৰ মুখ আৰু হাত ভৰিত পানী ছতিয়াই দিয়ে। তাৰ পাছত গাওঁবাসীয়ে উত্তৰা-দক্ষিণাকৈ বাঁহ আৰু কাঠেৰে এখন চিতা সাজে। খাটত ৰখা সামগ্ৰীবোৰ আঁতৰাই দিয়া হয়। মৃতকৰ দেহৰ পৰা সকলো সূতা অথবা আ-অলংকাৰ আঁতৰাই সমজুৱাৰ মাজত সামগ্ৰীবোৰ নিলাম কৰা হয়। কিন্তু যক্ষ্মা, সৰু আই অথবা কুষ্ঠৰোগ হৈ মৃত্যু বৰণ কৰা লোকৰ সামগ্ৰীবোৰ নিলাম নকৰি পুতি পেলোৱা হয়। মৃতদেহটো চিতাৰ চাৰিওফাল তিনিবাৰ ঘড়ীৰ কাটাৰ বিপৰীত দিশত পৰিক্ৰমা কৰোৱাৰ পাছত চিতাত দক্ষিণ মুৰাকৈ ৰখা হয়। মুখাগ্নি কৰা জনে এডাল বাঁহৰ লাঠিত কাপোৰ বান্ধি গদিতে লৈ যোৱা জুমুঠিৰ পৰা জুই জ্বলাই মৃতকৰ মুখত জুই দিয়ে। মুখত জুই দিয়াৰ সময়ত তেওঁ বিপৰীত দিশে চাব লাগে। শিতানৰ পশ্চিম ফালৰ খুঁটিত গদিতে লৈ যোৱা মূৰ্গীটো বান্ধি ৰখা হয়। মৃতদেহটো জ্বলি থকাৰ সময়ত বান্ধি থোৱা মূৰ্গী পোৱালীটো জ্বলি থকা খৰিৰ টুকুৰাৰে চকুত

হানি মৰা হয়। তেনে কৰিলে মূৰ্গীৰ আত্মাটোৱে মৃতকৰ আত্মাক ভৱিষ্যতত সংগ দিব বুলি লোক বিশ্বাস প্ৰচলিত।

সমাধি দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত শ্মশানত উত্তৰ-দক্ষিণ মুৰাকৈ এটা গাঁত খন্দা হয়। ঘড়ীৰ কাটাৰ বিপৰীত দিশত পাৰ্কমখন তিনিবাৰ প্ৰদক্ষিণ কৰোৱা হয়। ভৰিৰ কেএগ্রা আঙুলিৰ নখ আৰু অলপ চুলি কাটি এখন সৰু কাপোৰত বান্ধি মৃতকৰ পুত্ৰ বা আত্মীয়ক দিয়া হয়। যাক 'জান বাহা' বুলি কোৱা হয়। শৱ-দাহন কৰাৰ ক্ষেত্ৰত মৃত দেহটো দাহ হোৱাৰ পাছত মূৰৰ পাছফালৰ পৰা অস্থি সংগ্ৰহ কৰি ঢাকন থকা এটা মাটিৰ পাত্ৰত ৰাখি ঢাকন খনত এটা সৰু ফুটা কৰি তাত এডাল সৰু মাৰি ভৰাই দিয়া হয় যাতে মাটিৰ পাত্ৰত থকা মৃতকৰ আত্মাৰ অংশ বিশেষৰ পাত্ৰটোৰ ভিতৰত সহজ সঞ্চালন হ'ব পাৰে। সমাধিৰ বাবে খণ্ডা গাঁতটোত এখন কাপোৰ পাৰি দিয়া হয়। ইয়াৰ পাছত মৃতদেহটো দক্ষিণমুৰাকৈ সমাধিত ৰখা হয়। পাৰকমখন ভাঙি পেলোৱা হয়। তেওঁৰ পুত্ৰ বা পুত্ৰ অবিহনে নিকট আত্মীয়ই বিপৰীত দিশে চাই মৃত দেহৰ ওপৰত তিনিবাৰ মাটি আৰু তিনিটা বাঁহ বা কাঠৰ টুকুৰা দিয়ে। তাৰ পাছত উপস্থিত সকলোৱে তিনিবাৰকৈ মাটি আৰু বাঁহ বা কাঠৰ টুকুৰা দিয়ে। এই কাৰ্য সম্পন্ন হোৱাৰ পাছত এইবোৰৰ ওপৰত দীঘলকৈ বাঁহ পাৰি দিয়া হয়। এই বাঁহৰ ওপৰত পুত্ৰ বা নিকট আত্মীয়ই পোনতে তিনি কোদাল মাটি দিয়াৰ পাছত সমজুৱাসকলোৱে গাঁতটো পুতি পেলায় আৰু সমাধিৰ ওপৰত টিলা এটা তৈয়াৰ কৰা হয়। গৰুৰ গোবৰ মিহলি পানী ছটিয়াই ঠাইখন পৰিষ্কাৰ কৰি লোৱাৰ পাছত পানী পুৰাই থোৱা মাটিৰ পাত্ৰ এটা আৰু গদিতে লৈ যোৱা কুলাখন ধানেৰে সৈতে সমাধিৰ কাষত ৰখা হয়।

লোকবিশ্বাস অনুসৰি, বিয়োগ ঘটাজন পুৰুষ হ'লে তেওঁৰ জেষ্ঠ্য পুত্ৰই মুখাগ্নি কৰে। যদিহে প্ৰয়াতজনৰ ল'ৰা সন্তান নাথাকে, তেন্তে মুখাগ্নি কৰাৰ অধিকাৰ পিতৃ, ভাতৃ অথবা কোনো নিকট পুৰুষ আত্মীয়ক দিয়া হয়। মহিলাৰ ক্ষেত্ৰত, গিৰীয়েকে অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ বিধিসমূহ পালন কৰে। আনহাতে বিধবাৰ ক্ষেত্ৰত, তেওঁৰ ডাঙৰ পুত্ৰই এই বিধি পালন কৰে।[২১]

মৃতদেহ সৎকাৰৰ পাছত জান বাহা গাওঁৰ মূৰব্বীসকলৰ সৈতে মৃতকৰ পুত্ৰ অথবা মুখাগ্নি কৰা জনে মৃতকৰ ঘৰলৈ লৈ আহে আৰু ঘৰত মহিলাসকলে গাখীৰ আৰু হালধী পানী

এই জান বাহাৰ ওপৰত ঢালি দিয়ে। তাৰ পাছত সকলোৱে গা ধুৱাৰ বাবে জান-জুৰি অথবা নদীৰ ঘাটলৈ যায়।

মৃতকৰ আদ্য শ্ৰাদ্ধ অনুষ্ঠানৰ আৰম্ভণিক 'জান বাহা উম' অথবা 'তেল নাহান' পৰ্ব বুলি কোৱা হয়। মৃত্যুৰ পাঁচদিন পাছত এই অনুষ্ঠান পতা হয়। বিশ্বাস অনুযায়ী এই অনুষ্ঠান নপতালৈ মৃতকৰ আত্মা অপদেৱতাৰ সংস্পৰ্শত থাকে সেয়েহে পৰিয়াল অথবা গাওঁবাসী এই অপদেৱতাৰ কবলত পৰিব পাৰে। উপস্থিত সকলোৱে গা ধুবৰ বাবে জান-জুৰি অথবা নদীৰ ঘাটলৈ যায়। পৰিয়ালৰ মহিলাসকলে উক্ত ঘাটতে আত্মীয় মহিলাসকলক শ্ৰদ্ধা জনাই ঘৰলৈ উভতে ইয়াক 'ডবক জহাৰ' বুলি কোৱা হয়। পুৰুষসকলে উক্ত ঘাটত নাপিতৰ হতুৱাই চুলি দাড়ি কাটে আৰু মুখাগ্নি কৰা জনৰ মুণ্ডন কৰোৱা হয়। ঘাটত এটা বেদী পাতি জানবাহা খিনি থৈ মাৰাং বুড়ু, পিলচু হাৰাম, পিলচু বুঢ়ী আৰু মৃতকৰ নামত উছৰ্গা কৰি পূজা অৰ্চনা কৰা হয়। পূজা শেষ হোৱাৰ পাছত মুখাগ্নি কৰোতা জনে জানবাহা পানীত বিসৰ্জন দি পানীত ডুব মাৰি গা ধুৱে আৰু সকলো নিজ নিজ ঘৰলৈ উভতি আহে।

এই বিধি পালনৰ লগে লগে মৃতকৰ আত্মা তেওঁৰ মৃত্যুৰ বাবে দায়ী অপদেৱতাৰ পৰা মুক্ত হয় আৰু গাওঁবাসী তথা পৰিয়ালে তেওঁলোকৰ হাপ্ৰামক আৰু ওড়াক বঙ্গাৰ পৰা পুনৰ সুৰক্ষা লাভ কৰে। লোকবিশ্বাস অনুসৰি এই পৰ্ব অনুষ্ঠিত কৰাৰ পাছতহে গাওঁৰ বঙ্গা পৰিশুদ্ধ হয় আৰু গাওঁত উৎসৱ-পাৰ্বণ আদি আগৰদৰেই অনুষ্ঠিত কৰিব পৰা যায়। প্ৰয়াতজনৰ পৰিয়াল পৰবৰ্তী পৰ্ব অনুষ্ঠিত নোহোৱা পৰ্যন্ত শুদ্ধ নহয় আৰু তেওঁলোকে কোনো পূজা-অৰ্চনা, বিবাহ আদি পাতিব নোৱাৰে। উক্ত পৰ্বৰ সমাপ্তিৰ পাছত 'উমুল আদেৰ' পৰ্ব অনুষ্ঠিত কৰা হয়।

'উমুল আদেৰ' পৰ্বৰ বাবে শোকাৰ্ত পৰিয়ালটোৰ চোতালত গাওঁবাসী গোট খায়। তাৰ কাৰণে ওঝাক নিমন্ত্ৰণ জনোৱা হয়। ওঝা জনৰ লগতে সমজুৱা সকলোকে হাঁড়িৱে আপ্যায়ণ কৰাৰ পাছত এটা সময়ত ওঝাজনৰ গাত মাৰাং বুড়ু আৰু প্ৰয়াতজনৰ আত্মাই ভৰ কৰে। মৃতকৰ এজন আত্মীয়ই প্ৰয়াতজনৰ আত্মাক তেওঁৰ মৃত্যুৰ কাৰণ সোধে আৰু প্ৰয়াতজনৰ আত্মাই ভৰ কৰা ওঝাজনে মৃত্যুৰ কাৰণ ব্যক্ত কৰাৰ পাছত ওঝাজন স্বাভাৱিক অৱস্থালৈ ঘূৰি আহে। চোতালত এটা মাইকী ছাগলী আৰু এটি মূৰ্গী কোনো গধুৰ বস্তুৰে মূৰৰ পিছফালে কোবাই মাৰি সেই ছাগলী আৰু মূৰ্গীটোৰ তেজ ফুৰুকত লৈ চাউলৰ সৈতে মিহলাই মৃতকৰ

আত্মাৰ নামত উছৰ্গা কৰা হয় আৰু বাকী মাংসখিনি চাউলৰ সৈতে ৰান্ধি সমবেতসকলক আপ্যায়ণ কৰা হয়। লগতে হাঁণ্ডিও পৰিৱেশন কৰা হয়। মনকৰিবলগীয়া যে ছাগলীৰ মূৰৰ মাংসখিনি মৃতকৰ পৰিয়ালৰ বাবে আছুতীয়াকৈ ৰখা হয়।

লোকবিশ্বাস অনুসৰি এই 'উমুল আদেৰ' পৰ্বৰ যোগেদিহে মৃতকৰ আত্মাই সকলো বান্ধোন তথা অপদেৱতাৰ পৰা মুক্ত হৈ তেওঁৰ অন্তিম আশ্ৰয়ৰ বাবে ৰাওঁনা হয় আৰু এজন 'হাপ্ৰামক' বঙ্গাৰ এজন হৈ পৰে। 'ভাণ্ডান' পৰ্বৰ যোগেদি মৃতকৰ পৰিয়ালৰ আত্মীয়-স্বজনে প্ৰয়াতজনলৈ অন্তিম শ্ৰদ্ধাৰ্ঘ্য যাচে। 'ভাণ্ডান' কাৰ্য্যসূচীৰ লগে লগে মৃতকৰ পৰিয়ালে তেওঁলোকৰ বঙ্গালৈ অৰ্ঘ্য যঁচা, উৎসৱ-পাৰ্ৱণত ভাগ লোৱা আৰু বিয়া-সবাহত আনন্দ কৰাৰ বাবে বিধি নিষেধৰ পৰা মুক্ত হয় বুলি বিশ্বাস কৰে।

ভাণ্ডান ঃ

'ভাণ্ডান' সাধাৰণতে মৃত্যুৰ পোন্ধৰ দিন পাছত পতা হয় যদিও কেতিয়াবা মৃত্যুৰ তিনিমাহ, ছয়মাহ অথবা এবছৰ পাছতো অনুষ্ঠিত কৰিব পৰা যায়। 'ভাণ্ডান'ৰ দিনা মৃতকৰ আত্মীয়-কুটুম্ব তথা গাওঁৰ ৰাইজ মৃতকৰ চোতালত সমবেত হয়। পুৰুষ আৰু মহিলাসকলে দুই ভাগে জান-জুৰি অথবা নদীৰ ঘাটলৈ যায়। মৃতকৰ পুত্ৰসকলে মুণ্ডন কৰে আৰু সমজুৱা সকলে দাড়ি-চুলি কাটি নিকা হয়। ইয়াৰ পাছত সকলোৱে গা ধুই ঘৰলৈ উভতে। ঘৰলৈ ঘূৰি অহাৰ পাছত, তেওঁলোকক টাবেন, খাজাৰি আৰু হাঁণ্ডি পৰিৱেশন কৰা হয়। 'ভাণ্ডান' অনুষ্ঠানলৈ গাঁওৰ প্ৰতিটো পৰিয়ালে সাধ্য অনুযায়ী ছাগলী, মূৰ্গী, গাহৰি অথবা হাঁণ্ডি আগবঢ়ায়। ভাণ্ডানৰ দিনা মৃতকৰ চোতালত এখন বেদী সাজি মুখাগ্নি কৰা জনে পূজা-অৰ্চনা কৰে। এটা মাইকী ছাগলীক প্ৰথমে অলপ আৰৈ চাউল খাবলৈ দিয়া হয়। তাৰ পাছত গদিতে কুঠাৰৰ ভোটা ফালেৰে ছাগলীটো পাছ মূৰত আঘাট কৰে। ছাগলীটো যিটো ফালত পৰে সেই ফালৰ মাংস পৰিয়ালৰ বাবে ৰাখি আন ফালৰ মাংস গাওঁবাসীৰ সংগ্ৰহীত মাংসৰ সৈতে বনাই গাওঁবাসীৰ বাবে ৰখা হয়। চোতালত পতা বেদীখনত এটা ফুৰুকত থেতেলিয়াই মৰা ছাগলীটোৰ তেজ আৰৈ চাউল সৈতে মিহলাই অলপ হাঁণ্ডিৰে সৈতে মৃতকৰ আত্মাৰ নামত উছৰ্গা কৰা হয়। লগতে পূৰ্ব পুৰুষৰ নামটো এটা মূৰ্গী আৰু হাঁণ্ডি অৰ্পণ কৰা হয়। মৃতকৰ

বেদীত উছৰ্গা কৰা তেজেৰে মিহলি চাউলখিনি আন চাউলৰ সৈতে মিহলাই থেতেলিয়াই মৰা ছাগলীটোৰ পৰিয়ালৰ বাবে ৰখা অংশটো আৰু পূৰ্বপুৰুষৰ নামত আহুতি দিয়া মূৰ্গীৰ মাংসৰ খিচিৰি বনাই পৰিয়ালৰলোকৰ মাজত পৰিবেশন কৰা হয়।

আত্মীয় তথা গাওঁবাসীৰ পৰা সংগ্ৰহিত ছাগলী, গাহৰি আৰু মূৰ্গীৰ পিছৰ অংশবোৰ মৃতকৰ পৰিয়াল তথা আত্মীয়ৰ বাবে ৰাখি সন্মুখৰ ভাগবোৰ কাটি দুটা ভাগত কৰা হয়। ইয়াৰে এটা ভাগ ৰান্ধি সমজুৱাৰ মাজত পৰিবেশন কৰা হয় আৰু আনটো ভাগ গাওঁবাসীৰ মাজত ভগাই দিয়া হয়। এনেদৰেই মৃতকৰ অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ সকলো বিধি শেষ হয়।

যদি জনম চীতিয়ীৰ অথবা চাচো চীতিয়ীৰ পতাৰ আগেয়ে নৱজাতকৰ মৃত্যু ঘটে, তেন্তে সেই মৃতদেহ পুতি থোৱা হয়। তেওঁলোকৰ ভাণ্ডানো পালন কৰা নহয়। গৰ্ভৱস্থাত কোনো মহিলাৰ মৃত্যু ঘটিলে, তেওঁৰ সন্তানটো বাহিৰ কৰি গৰু অহাযোৱা কৰা ৰাস্তাত গাঁত খাণ্ডি পুতি থোৱা হয়। বিশ্বাস কৰা হয় যে এনেকৰিলে মৃত শিশুটিৰ আত্মাই চূৰিণ ৰূপ লৈ মানুহৰ অপকাৰ কৰিব নোৱাৰে। মহিলা গৰাকীক দাহন নকৰি ভৰিৰ পতাত লোৰ গজাল মাৰি সমাধি দিয়া হয়। দুৰ্ঘটনাজনিত কাৰণবশতঃ আৰু সৰ্প দংশনত তথা পানীত পৰি মৰা বা অপঘাতী মৃত্যুৰ ক্ষেত্ৰত মৃতদেহ পুতি থোৱা হয় যদিও ভাণ্ডান বিধি পালন কৰা হয়।

ধৰ্মীয় লোকাচাৰ আৰু লোকবিশ্বাস ঃ

চাওঁতালসকলে জগতখনক অদৃশ্য আলৌকিক সত্তা আৰু শক্তিৰ স্থল বুলি বিশ্বাস কৰে। এই শক্তি সমূহ বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ। তেওঁলোকৰ বিশ্বাস এই আলৌকিক সত্তাবোৰৰ মাজতে তেওঁলোকে নিৰন্তৰ উঠা-বহা কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰি আছে। এক কথাত ক'বলৈ হ'লে, চাওঁতালসকলে কেৱল তেওঁলোকৰ জনজাতীয় সমাজখনত বসবাস নকৰে, তদুপৰিও আলৌকিক সত্তাৰে পৰিপূৰ্ণ আন এখন বৃহৎ সমাজৰো তেওঁলোক অংশীদাৰ।[২২] চাওঁতাল ইতিহাসত, চাওঁতালসকলে আলৌকিক শক্তি আৰু সত্তাৰ সৈতে ফেৰ মাৰিবৰ বাবে কেতবোৰ বিশ্বাস আৰু ৰীতি-নীতি গঢ়ি তুলিছে। এই সম্পৰ্কত ভি কে কচাৰৰ নিম্নোক্ত মন্তব্যৰ সৈতে একমত হ'ব পাৰি —

"The Santals have very vague notions about the individualities of supernatural beings or bongas. One of the main reasons for this is that their relationship with these supernatural beings, except the supreme being Thakur, are shrouded with a feeling of taboo, mystery, secrecy and fear"

অৰ্থ ঃ অলৌকিক শক্তি অথবা বঙ্গাৰ ব্যক্তিত্ব সম্বন্ধে চাওঁতালসকলৰ ধাৰণা খুবেই অস্পষ্ট। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল পৰম সত্তা ঠাকুৰৰ বাদে আন অলৌকিক সত্তাবোৰৰ সৈতে তেওঁলোকৰ সম্পৰ্ক অতি ৰহস্যময়, গোপনীয়তা, নিষিদ্ধতা আৰু ভয়ৰ অনুভৱেৰে আৱৰি আছে।"[২৩]

চাওঁতাল পৰম্পৰা অনুসৰি, চাওঁতালসকলে আদিতে কেৱল ঠাকুৰ-জিউকহে পূজা-অৰ্চনা কৰিছিল। পাছত তেওঁলোকে মাৰাং বুডু আৰু শেষত চাম্পাত থকা সময়ছোৱাত মোৰেকো-টুৰুইকো, জাহেৰ এৰা আৰু গোসাঁই এৰাক পূজা-অৰ্চনা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু জাহেৰথানত তেওঁলোকক প্ৰতিষ্ঠা কৰে। চাওঁতালসকলে সৃষ্টিকৰ্তা, ভূত-প্ৰেত, ৰক্ষক আত্মা, বিয়োগ ঘটা আত্মীয়-কুটুমৰ আত্মা, ডাইনী আদি বুজোৱাৰ বাবে ও বঙ্গা শব্দটো ব্যৱহাৰ কৰে। আনকি হিন্দু দেৱ-দেৱীকো বঙ্গা বুলিয়ে কোৱা হয়। দৰাচলতে, যিকোনো অদৃশ্য শক্তিক বঙ্গা বুলি অভিহিত কৰা হয়। চাওঁতালসকলৰ অভিজ্ঞতা অনুযায়ী এই বিশ্বত এনে ধৰণৰ অনেক দিশ আছে যিবোৰৰ ওপৰত কাৰো নিয়ন্ত্ৰণ নাই অথবা আছে যদিও সেয়া অতি নগণ্য। সি সমূহৰ ফলাফল কোনোৱেও কল্পনা কৰিব নোৱাৰে। সেই হেতু চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে প্ৰকৃতিৰ গতিবিধিৰ ওপৰত বঙ্গাৰ নিয়ন্ত্ৰণ আছে। যাদু-মন্ত্ৰ অথবা ধৰ্মীয় আচাৰ-ব্যৱহাৰৰ পালনৰ যোগেদিহে বঙ্গাৰ শৰণাপন্ন হ'ব পাৰি। আলৌকিক শক্তি আৰু সত্তাৰ ওপৰত বিশ্বাস কৰা আৰু সেই জগতখনৰ লগত যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰি সম্পৰ্ক বজাই ৰখাৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ পৰাই চাওঁতাল ধৰ্মৰ সমাজত সৃষ্টি হৈছে বুলি ভাবিব পাৰি। উল্লেখযোগ্য যে বঙ্গাৰসৈতে চাওঁতালসকলৰ সম্পৰ্ক হৈছে ভক্তিমিশ্ৰিত সমীহভাৱ, নিৰ্ভৰশীলতা, সমৰ্পণ আৰু তুষ্টিকৰণৰ। বঙ্গাৰ ওপৰত চাওঁতালসকলৰ বিশ্বাস ইমানেই দৃঢ় যে সেই বিশ্বাস তেওঁলোকৰ জীৱনৰ সকলো দিশতে শিপাই থাকে। চাওঁতাল সমাজৰ এই ধৰ্মীয় বিশ্বাসক 'বিদীন' বুলি অভিহিত কৰা হয়।

অলৌকিক আত্মা আৰু শক্তিৰ ওপৰত থকা বিশ্বাস ঃ

চাওঁতালসকলে ঠাকুৰ-জিউকেই পৰম দেৱতা বুলি বিশ্বাস কৰে। অৱশ্যে কিছুমানে এই দেৱতাক 'চাণ্ডু' অৰ্থাৎ সূৰ্য্যদেৱতা বুলিও অভিহিত কৰে। চাওঁতালসকলৰ মতে চাণ্ডু হৈছে স্বৰ্গীয় কাৰ্যকলাপৰ সৈতে মানৱৰ সম্পৰ্কৰ এক স্বৰ্গীয় নিদৰ্শন। চাওঁতালসকলৰ মতে ঠাকুৰ-জিউ হৈছে বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডৰ সৃজনকৰ্তা আৰু পৰিচালনকাৰী আৰু সেইবাবেই মংগলময় দেৱতা। সেয়ে হে চাওঁতালসকলে প্ৰত্যেক ৫ম আৰু ১০ম বৰ্ষত ছাগলী বলি দি ঠাকুৰ জিউক পূজা কৰে। ঠাকুৰ-জিউৰ উপৰিও, চাওঁতাল ধৰ্মীয় বিশ্বাসত উপকাৰী আৰু অপকাৰী দুই ধৰণৰ বঙ্গাক উপাসনা কৰা হয়। তলত সেই সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হ'ল।

উপকাৰী বঙ্গা ঃ

মাৰাং বুডু ঃ

মাৰাং বুডুয়ে হৈছে সকলো বঙ্গাৰ প্ৰধান আৰু মাৰাং বুডু নিজৰ শক্তিৰ বলত উপকাৰি আৰু অপকাৰি দুয়োধৰণৰ বঙ্গাৰ সৈতে সম্পৰ্কিত। প্ৰবাদৰ সৈতে জড়িত হৈ থকা বঙ্গাসকলৰ ভিতৰত এইজন বঙ্গা অন্যতম। মাৰাং বুডুৰ নামত হাঁণ্ডি আৰু আহাৰ নিবেদন কৰিহে হাঁণ্ডি খোৱা বা আহাৰ গ্ৰহণ কৰাৰ প্ৰথাই চাওঁতালসকলৰ পূৰ্ব পুৰুষৰ সৈতে থকা মাৰাং বুডুৰ সম্পৰ্কৰ সাক্ষ্য বহন কৰে। মাৰাং বুডু চাওঁতালসকলৰ জন্ম কাহিনীৰ সৈতে জড়িত। প্ৰবাদ অনুযায়ী চাওঁতাল প্ৰথম দম্পত্তিহাল হিহিড়ী পিপিড়ীত অনাই-বনাই যেতিয়া ঘূৰি ফুৰিছিল, তেতিয়াই তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ 'লিটা হাৰামৰ' ছদ্মবেশত মাৰাং বুডু আহিছিল। মাৰাং বুডুই নিজকে পৰিচয় দিছিল তেওঁলোকৰ ককা বুলি। তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰে যে মাৰাং বুডুয়েই পিলচু হাৰাম আৰু পিলচু বুঢ়ীক যৌন সংগম কৰিবলৈ আৰু হাঁণ্ডি তৈয়াৰ কৰিবলৈ শিকায়। এই কাৰণেই মাৰাং বুডুৰ নামত প্ৰায় সকলো চাওঁতাল উৎসৱ অনুষ্ঠানতেই হাঁণ্ডি অৰ্ঘ্য হিচাপে যঁচা হয়। সেই কাৰণে মাৰাং বুডুক এগৰাকী মংগলময় দেৱতা হিচাপে চাওঁতাল সমাজে পূজা কৰা দেখা যায়।

গাওঁৰ নাইকিয়ে গাওঁবাসীৰ হৈ মাৰাং বুডুক পূজা-অৰ্চনা কৰে। 'ভিতৌৰ' অৰ্থাৎ ঘৰত ভিতৰত পতা গোসাঁই থানতো তেওঁক পূজা-অৰ্চনা কৰা হয়। আনহাতে মৌন্‌ঝিথান আৰু

জাহেৰথানতো তেওঁৰ বাবে বেদী প্ৰতিষ্ঠা কৰি পূজা-অৰ্চনা কৰা হয়। প্ৰত্যেকজন চাওঁতাল ব্যক্তিৰ পৰা তেওঁ অৰ্ঘ্য হিচাপে হাঁণ্ডি লাভ কৰে। দৰাচলতে, মাৰাং বুডুক সামূহিক তথা পাৰিবাৰিক দুয়োটা বঙ্গাৰেই স্বীকৃতি দিয়া হৈছে।

মোৰেকো-টুৰুইকো ঃ

মোৰেকো-টুৰুইকো শব্দই সমূহ বুজালেও তেওঁক একক বঙ্গা বুলিয়েই বিবেচনা কৰা হয়। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে এই বঙ্গাই গাওঁখনৰ মংগলৰ বিষয়বোৰ নিয়ন্ত্ৰণ কৰে। বৰষুণ, শস্য আৰু ব্যাধি তেওঁ নিয়ন্ত্ৰণ কৰে। সকলো জাহেৰ পূজাতে এই বঙ্গালৈ বুলি বলি দিয়া হয়। গাওঁৰ ৰাইজে মিলি মোৰেকো-টুৰুইকোলৈ সামূহিক ভাৱে বলি আৰু পূজা আগবঢ়ায়। বিশেষকৈ গাওঁত মহামাৰী বা গৰু-ম'হৰ বেমাৰে দেখা দিলে এই পূজা-অৰ্চনা কৰা হয়। বীজ সিঁচাৰ সময়ত আৰু শাল গছৰ ফুল ফুলাৰ সময়তো কিছুমান পৰিয়ালে তেওঁলোকৰ ঘৰতে ভিতীৰত মোৰেকো-টুৰুইকোৰ নামত বলি দিয়ে আৰু তেওঁলোকলৈ পূজা আগবঢ়ায়। ব্যক্তি বিশেষেও এনে পূজা-অৰ্চনা কৰা পৰিলক্ষিত হয়। ৰোগৰ সময়ত পূজা আগবঢ়াম বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া পৰিয়ালে এনেধৰণৰ পূজা আগবঢ়ায়। উল্লেখযোগ্য যে মোৰেকো-টুৰুইকোই হৈছে এনে এক জাহেৰ বঙ্গা যাৰ বাণীসমূহ ওঝাৰদ্বাৰা গোৰা হয়।

জাহেৰ এৰা ঃ

চাওঁতাল সমাজত জাহেৰ এৰাক মোৰেকো-টুৰুইকোৰ ভগ্নি বুলি উপাসনা কৰা হয়। চাওঁতালসকলৰ বিশ্বাস মতে, এই দেৱীগৰাকীয়ে জাহেৰথানৰ পদাধিকাৰী আৰু তেৱেঁই জাহেৰথানৰ অইন বঙ্গাবিলাকক চোৱা চিতা কৰে আৰু ভাল শস্য আৰু গাওঁবাসী তথা গৰু-ম'হৰ সু-স্বাস্থ্যৰ বাবে এই দেৱীগৰাকীক সাধাৰণতে সকলো উৎসৱতে পূজা কৰা হয়।

জাহেৰ এৰা আৰু মোৰেকো টুৰেইকো বাহা বা পুষ্প উৎসৱৰ সৈতে নিবিড় ভাৱে জড়িত আৰু দুয়োজনকে জাহেৰথানত একেখন চালিতে প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়। জাহেৰ এৰা সম্পৰ্কত বুচাননৰ মন্তব্য এনে ধৰণৰ —

“The most common objects of their worship are Marang Burha, old man, Marako his younger brother, and their sister Jaher Burhi, an old good natured creature, who never does them any harm. Man (1867) describes them as ‘the five brother and the one sister’, while Hunter(1868) writes maniko for Moreko Tureiko and describes him as ‘ the husband as well as brother of the female deity in the triad, Jaher Era.’ Neither Kolean Haram nor Bodding throw any light on the curious numeral-five-six which comprise their name, but C.L.Mukherjee (1945) notes from Mayurbhanj, ‘another village deity is Moreko Tureiko who is now a single entity but addressed in the plural. The Santhal believes that there were five brothers (more-five) who were wedded to six sisters (turui-six) named Dangi, Pungi, Hisi, Dumni, Chita, and Kapra. They were supposed to preside over the welfare of the village. His younger sister, Gosae Era, constitute a separate deity of the Jaherthan; Jaher Era, another sister of Moreko is the goddess of the Jaherthan named after her”[২৮]

অৰ্থ ঃ তেওঁলোকৰ আটাইতকৈ বেছি পূজা কৰা বঙ্গাজন হৈছে মাৰাং বুডু, এজন ভাল বুঢ়া মানুহ, মাৰাকো, তেওঁৰ সৰু ভাতৃ, তেওঁলোকৰ ভগ্নি জাহেৰ বুঢ়ী, এগৰাকী ভাল প্ৰবৃতিৰ আত্মা, যিয়ে চাওঁতালসকলৰ একো ক্ষতি নকৰে। মনে (১৯৬৭) তেওঁলোকক ‘পাঁচ গৰাকী ভাতৃ আৰু এগৰাকী ভগ্নি’ বুলি বৰ্ণনা কৰিছে, আকৌ হান্টাৰে (১৮৬৮) মোৰেকো টুৰেইকোক মাণিকো বুলি লিখি তেওঁক ‘জাহেৰ এৰা দেৱীৰ স্বামী আৰু ভাতৃ বুলি বৰ্ণনা কৰিছে’। কলিয়ান হাৰাম বা বডিং কোনোৰেই মোৰেকো-টুৰুইকো (পাঁচ-ছয়) নামৰ সৃষ্টিৰ আঁৰৰ ৰহস্যৰ ওপৰত আলোকপাত কৰা নাই, কিন্তু চি এল মুখাৰ্জীয়ে (১৯৪৫) য়ে ‘ময়ুৰভঞ্জ’ত লিখিছে যে ‘আন এগৰাকী গ্ৰাম্য দেৱতা যাক এতিয়া একক সত্তা হিচাপে বিবেচনা কৰা হয়

যদিও বহুবচনতহে তেওঁক সম্বোধন কৰা হয়। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে পূৰ্বতে পাঁচ গৰাকী ভাতৃ আছিল (মোৰে-পাঁচ) যিয়ে ছয় গৰাকী ভগ্নি (টুৰুই-ছয়) ক বিয়া পাতে যাৰ নাম হৈছে ডাংগি, পুংগি, হিচি, দুম্নি, সিতা আৰু খাপ্রা'। এই দেৱ-দেৱীয়ে গাওঁৰ কল্যাণৰ দায়িত্ব লয় বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। তেওঁৰ সৰু ভগ্নি, গোসাঁই এৰাক জাহেৰথানৰ এগৰাকী পৃথক দেৱী হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত বুলি ধৰা হয়; মোৰেকোৰ আন এগৰাকী ভগ্নি, জাহেৰ এৰাৰ নামত জাহেৰথান নামকৰণ কৰা হৈছে।

গোসাঁই এৰা ঃ

এই গোসাঁই এৰাৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে কোনো বিশেষ প্ৰবাদ নাই। কিছুমানে এইগৰাকী দেৱী জাহেৰ এৰাৰ ভগ্নি হ'ব পাৰে বুলি অনুমান কৰে। জাহেৰথানৰ এডাল মহুৱা গছ হৈছে তেওঁৰ প্ৰতীক। বাহা বা পুষ্প উৎসৱৰ সময়ত জাহেৰথানত তৈয়াৰ কৰা দুটা বেদীৰ এটা গোসাঁই এৰাৰ বাবে তৈয়াৰ কৰা হয়। এই বঙ্গাজনক শুভ আত্মা বুলি বিবেচনা কৰা হয় আৰু জাহেৰৰ সকলো পূজা-অৰ্চনাত নাইকিয়ে মূৰ্গী বলি দি এইগৰাকী বঙ্গালৈ পূজা অৰ্চনা কৰে। সাধাৰণতে, কষ্ট-যাতনা আদিৰ পৰা ৰক্ষা পাবলৈ চাওঁতালসকলে এই গৰাকী দেৱীৰ পূজা কৰে।

ওপৰত বৰ্ণনা কৰা সকলো জাহেৰ বঙ্গা হৈছে প্ৰতিজন চাওঁতালে পূজা কৰা বঙ্গা, যদিওবা জাহেৰথানত কৰা পূজা গাওঁ বিশেষৰ পূজা বুলি বুজা যায়। মাৰাং বুড়ু, মোৰেকো টুৰুইকো আৰু জাহেৰ এৰা পৰস্পৰৰ সৈতে সম্পৰ্কিত যাৰ বাবে পৱিত্ৰ জাহেৰ থানত তেওঁলোকক প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়। জাহেৰ থানত স্থাপন কৰা দুখন বেদীৰ এখনত মাৰাং বুড়ু, মোৰেকো টুৰুইকো আৰু জাহেৰ এৰা আৰু আনখনত গোসাঁই এৰাক প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়।

পৰগণা বঙ্গা ঃ

পৰগণা বঙ্গাৰ গুৰুত্ব চাওঁতালসকলৰ মাজত তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ। জনবিশ্বাস মতে, তেৰেই সকলো বঙ্গাৰ গুৰু আৰু সকলো ডাইনীৰো তেৰেই গৰাকী আৰু সেয়ে আটাইতকৈ সন্মানীয় বুলি তেৰেই পূজিত। বিশ্বাস অনুসৰি ডাইনীবিলাকৰ ওপৰত পৰগণা বঙ্গাৰ এক বিশেষ কৰ্তৃত্ব

থাকে। ডাইনীবোৰে সিহঁতৰ অভিযানৰ বাবে অনুমতি আৰু সফলতাৰ বাবে পৰগণাৰ পৰা আশীৰ্বাদ বিচাৰে। পৰগণা বঙ্গাৰ প্ৰতীক হৈছে শালগছ। গাওঁত কোনোধৰণৰ বেমাৰ-আজাৰ হ'লে ওঝাই এইগৰাকী দেৱতাৰ সন্তুষ্টিৰ বাবে পূজা আগবঢ়ায় যাতে গাওঁখনে সকলো দুখ-দুৰ্গতিৰ পৰা মুক্তি পায়।

জাহেৰথানৰ দেৱ-দেৱীবোৰক জাতীয় দেৱতা বুলি বিবেচনা কৰা হয় আৰু সহৰায়, বাহা, এড়ক জিম, হৌৰিয়াড় চিম আৰু জান্থাৰ বা অগাৰ হোড়ো নাৱাইৰ সময়ত হাঁহ-মূৰ্গী বলি দি তেওঁলোকক পূজা আগবঢ়োৱা হয়। মাৰাং বুড়ু, মোৰেকো টুৰুইকো, জাহেৰ এৰা আৰু গোসাঁই এৰাক নাইকিয়ে পূজা কৰে। আনহাতে পৰগণা বঙ্গাক তেজ আহুতি দিয়া 'বুল মায়াম' উৎসৱৰ যোগেদি পূজা কৰা হয় য'ত কুদুম নাইকিয়ে নিজৰ উৰুৰ পৰা তেজ আগবঢ়ায়।

মৌন্‌ঝি বঙ্গা ঃ

গাওঁৰ সকলোকে অপকাৰী বঙ্গাৰ পৰা ৰক্ষা কৰাৰ বাবে বিশেষ ভাৱে সক্ৰিয় বঙ্গা হৈছে মৌন্‌ঝি বঙ্গা। পৰগণা বঙ্গাৰ তলতে এইগৰাকী বঙ্গাক স্থান দিয়া হৈছে। এইগৰাকী বঙ্গাই গাওঁৰ প্ৰকৃত প্ৰতিষ্ঠাপক আৰু প্ৰতিষ্ঠাপকৰ পৰা আৰম্ভ কৰি বৰ্তমানৰ সক্ৰিয় গাওঁবুঢ়ালৈকে গাওঁৰ সকলো মৌন্‌ঝিৰ আত্মাৰ প্ৰতিনিধি। মৌন্‌ঝি বঙ্গাজনে মৌন্‌ঝিথানত বাস কৰে আৰু এডাল কাঠৰ খুটাৰ তলত প্ৰতিষ্ঠা কৰা এটা শিলক তেওঁৰ প্ৰতীক বুলি ধৰা হয়। প্ৰমুখ উৎসৱ-পাৰ্ব্বণৰ সময়ত মৌন্‌ঝিথানত মৌন্‌ঝি হাৰাম বঙ্গালৈ অৰ্ঘ্য আগবঢ়োৱা হয়। লোকবিশ্বাস মতে এই বঙ্গা গৰাকীয়ে গাওঁৰ মৌন্‌ঝিৰ মূখ্য পৰামৰ্শ দাতা হিচাপে কাম কৰে আৰু পূৰ্বৰ মৌন্‌ঝিসকলে বৰ্তমানৰ গাওঁবুঢ়াৰ ৰক্ষক আত্মা হিচাপে কাম কৰে। গাওঁৰ মুখীয়াল হিচাপে ভাৰ পোৱা মৌন্‌ঝিজনে সেই উত্তৰপুৰুষসকলৰ সৈতে বিধিবতঃ যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰাৰ পাছতহে কাৰ্য্যভাৰৰ বৈধতা লাভ কৰে। মৌন্‌ঝি বঙ্গাজনক শুভ দেৱতা বুলি বিবেচনা কৰা হয় আৰু গাওঁৰ সামূহিক কল্যাণৰ সৈতে এইজনা বঙ্গা জড়িত। তদুপৰি গাওঁৰ মুখিয়াল আৰু তেওঁৰ পৰিয়ালৰ কল্যাণৰ দায়িত্বও মৌন্‌ঝি বঙ্গাৰ হাততে থাকে।

আব্‌গে বঙ্গা ঃ

প্ৰতিটো বংশৰে নিজাকৈ আব্‌গে বঙ্গা থাকে। এই বঙ্গা হৈছে শুভচিন্তক। এই বঙ্গাবোৰক অতি পৱিত্ৰ বুলি বিবেচনা কৰা হয় আৰু এই বঙ্গাই পাৰ্থিৱ সুখ-শান্তি প্ৰদান কৰে। আপদে-বিপদে পৰিয়ালক উদ্ধাৰ কৰাৰ বাবেও এইগৰাকী বঙ্গাক পূজা আৰু হয়। ঘৰুৱা দুখ-দুৰ্দশা আৰু বেমাৰ-আজাৰৰ সময়ত চাওঁতালসকলে এই বঙ্গাকে পূজা কৰে। লোকবিশ্বাস মতে এই বঙ্গাই শস্য পথাৰ আৰু পাৰ্থিৱ সা-সম্পত্তিৰো চোৱা-চিতা কৰে।

আব্‌গে বঙ্গাৰ বিষয়টো অতি ব্যক্তিগত বিষয় হোৱা হেঁতুকে তেওঁলোকৰ নাম কোনো কাৰণতে ৰাজহুৱা কৰা নহয়। আব্‌গে বঙ্গাৰ নাম কেৱল পৰিয়ালৰ মূৰব্বীজনেহে গম পায় আৰু মৃত্যুৰ আগেয়ে তেওঁৰ ডাঙৰজন সন্তানৰ কাণত সেই নাম প্ৰকাশ কৰে। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে আব্‌গে বঙ্গাৰ নাম কিবাকৈ আন ব্যক্তিৰ কাণত পৰিলে পৰিয়ালৰ হানি হ'ব পাৰে। আব্‌গে বঙ্গাৰ নাম যাতে মহিলাৰ কাণত নপৰে তাৰ বাবে যথেষ্ট সাৱধানতা অৱলম্বন কৰা হয়। কিয়নো কিবা কাৰণবশতঃ এগৰাকী ডাইনীয়ে যদি আব্‌গে বঙ্গাৰ নাম জানিবলৈ পায়, তেন্তে পৰিয়ালৰ সদস্য মৃত্যু মুখতো পৰিব পাৰে। এনে ক্ষেত্ৰত পৰিয়ালক উদ্ধাৰ কৰাৰ বাবে ওঝাক মাতি আনি হাঁহ-মূৰ্গী বলি দিয়া হয়।

চাওঁতালসকলে উপৰোক্ত বঙ্গা সকলোলৈ বছৰত এবাৰ এড়ক চিম উৎসৱৰ সময়ত পূজা আগবঢ়ায়। এড়ক চিমৰ সময়ত এই পূজা ভাগ আগবঢ়াব নোৱাৰা জনে এয়া সহৰায় উৎসৱৰ সময়ত আগবঢ়ায়। উইহাফলুৰ কাষৰ মুকলি স্থানত এই পূজাৰ বাবে বলি দিয়া ব্যৱস্থা কৰা হয়। এনে অৱস্থানৰ অভাৱ হ'লে উইহাফলুৰ মাটি এচপৰা কাটি আনি বলি দিবলগা ঠাইত দিয়া হয়। ভেড়া, গাহৰি আদি এই পৰ্বত বলি দিয়া হয়। এই বলিৰ মাংস মহিলাক কোনো কাৰণতে খাবলৈ দিয়া নহয়। উপস্থিত থকাসকলে বলিৰ মাংস খাই শেষ কৰিব নোৱাৰিলে অৱশিষ্টখিনি জ্বলাই দিয়া হয়। এইয়া প্ৰেতাত্মাৰ শক্তি আৰু যাদু-মন্ত্ৰৰ পৰা বাচি থাকিবৰ বাবে কৰা হয়।

বলিৰ বাবে নিৰ্ধাৰণ কৰা নিৰ্দিষ্ট দিনটোৰ আগদিনা বলিবিধিত ভাগ ল'বলৈ ওলোৱাসকলে শুদ্ধিকৰণৰ বাবে গা ধোৱে। বলি বিধি পালন কৰাজনে উপবাসে থকাৰ উপৰিও মাটিত শুব লাগে আৰু সহবাসত লিপ্ত হ'ব নালাগে। পৰবৰ্তী দিনত ব্যক্তিজনৰ

পত্নিয়ে গা ধুই উঠি অলপ আৰৈ চাউলৰ গুড়ি স্বামীৰ হাতত দিয়ে আৰু তাৰ লগতে এখন পাতত সেন্দুৰ আৰু আন এখন পাতত তেল দি পঠায়। এইখিনি লৈ তেওঁ উইহাফলুৰ পৰা মাটি আনিবলৈ যায় আৰু সেয়া গোহালিলৈ লৈ আহে। উপস্থিত সকলোৰে আগত দায়িত্ব লোৱা ব্যক্তিজনে আৰৈ চাউলৰ গুড়িৰ এটা বেদী তৈয়াৰ কৰে আৰু ঠাইখন গোবৰেৰে মচি লয়। বেদীৰ মাজত এটা গাঁত কৰি তাত আৰৈ চাউলৰ গুড়িৰ দম এটা কৰা হয়। বেদীৰ মাজত থকা আৰৈ চাউলৰ গুড়ি বলি দিবলগীয়া প্ৰাণীটোক খাবলৈ দিয়া হয় আৰু তাৰ পাছত আব্‌গে বঙ্গাক স্মৰণ কৰি প্ৰাণীটো বলি দিয়া হয়। বলি দিয়া প্ৰাণীটোৰ মাংসখিনি খিচিৰি ৰন্ধা হয় আৰু ঠাইতে পৰিৱেশন কৰা হয়। খোৱা হৈ যোৱা পাছত অৱশিষ্টখিনি নিজ নিজ ঘৰলৈ লৈ যোৱা হয়।

হাপ্ৰামক’ বঙ্গা ঃ

প্ৰতিটো চাওঁতাল পৰিয়ালে তেওঁলোকৰ পূৰ্ব পুৰুষৰ আত্মাক পূজা কৰে। উক্ত আত্মাক হাপ্ৰামক’ বঙ্গা বুলি কোৱা হয়। পূৰ্ব পুৰুষসকলক পূজা কৰাৰ সম্বন্ধে তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰে যে এজন ব্যক্তিৰ মৃত্যুৰ লগে লগে তেওঁৰ সামাজিক ব্যক্তিত্ব লোপ নাপায়, তাৰ সলনি ৰূপৰ পৰিৱৰ্তনহে হয়। আচলতে আত্মাই দেহ ত্যাগ কৰাৰ পাছত বঙ্গাৰ ৰূপ লয় বুলি চাওঁতাল সকলে ধাৰণা কৰে। অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ বিধি সম্পন্ন কৰাৰ পাছত এজন ব্যক্তি হাপ্ৰামক’ বঙ্গা হৈ পৰে। ঘৰুৱা যি কোনো সমস্যাত এই বঙ্গাবোৰে পৰিয়ালৰ সদস্যবোৰৰ মাজৰ এজনৰ দৰে পৰিয়ালক সহায় কৰে বুলি চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে। পৰিয়ালৰ জীৱিত সদস্যকসকলৰ কল্যাণ নিশ্চিত কৰাটোয়ে এনে বঙ্গাৰ দায়িত্ব। পূৰ্বপুৰুষক কৰা পূজা-অৰ্চনাই প্ৰয়াতজনৰ স্মৃতি সজীৱ কৰি ৰখাত সহায় কৰে। ব্যক্তিগত বা ৰাজহুৱা, সকলো উৎসৱতে তেওঁলোকক শ্ৰদ্ধা অৰ্পণ কৰা হয় আৰু বিশেষ অৰ্ঘ্য যঁচা হয়। সকলো সামাজিক উৎসৱত তেওঁলোকৰ আশীষ বিচাৰি আহ্বান জনোৱা হয়। সহৰায় উৎসৱৰ সময়ত, পূৰ্বপুৰুষৰ স্মৃতিত প্ৰতিটো পৰিয়ালেই মূৰ্গী, হাঁণ্ডি আদি ব্যক্তি জনৰ নাম উল্লেখ কৰি আগবঢ়ায়। এজন ব্যক্তিয়ে যদি সহৰায়ৰ সময়ত মূৰ্গী বলি দি পূজা আগবঢ়াব নোৱাৰে তেন্তে তেওঁ সেইভাগ পূজা বাহা উৎসৱৰ সময়ত দিয়ে। মূৰ্গী বলি দিয়া যদি সম্ভৱ হৈ নুঠে, তেন্তে বাহা আৰু এড়ক চিম উৎসৱত মাথো হাঁণ্ডি অৰ্পণ

কৰে। ঘৰৰ জেষ্ঠ্য পুৰুষজনে পুৰোহিত হিচাপে কাম কৰে। ঘৰত কোনো পুৰুষ সদস্য নাথাকিলে, পৰিয়ালৰে সগোত্ৰীয়ৰ এজনক সেই পূজাভাগ কৰিবলৈ কোৱা হয়। বলি দিয়াৰ সময়ত 'ভিতৌৰ' ভালদৰে পৰিষ্কাৰ কৰি গৰুৰ গোবৰেৰে মচি নিকা কৰি লোৱা হয়। পুৰোহিতৰ দায়িত্ব লোৱাজনৰ ওপৰত কোনো ধৰণৰ নিষেধাজ্ঞ নাথাকে যদিও বলি দিয়াৰ আগদিনা তেওঁ উপবাসে থকাৰ নিয়ম আছে আৰু শুদ্ধিকৰণৰ অৰ্থে গা ধুব লাগে। পুৰাৰ ভাগত বলিবিধি পৰিচালন কৰিবলৈ ওলোৱা ব্যক্তিজনৰ পত্নীয়ে আঁৰে চাউলৰ গুৰিৰ আধা স্বামীক দি বাকীখিনি পিঠা তৈয়াৰ কৰাৰ বাবে ৰাখে। পৰিয়ালৰ সকলো সদস্য ভিতৌৰত একগোট হয় আৰু বেদী প্ৰস্তুত কৰা হয়। এই পূজাত সেন্দুৰৰ ব্যৱহাৰ কৰা নহয় আৰু মুৰ্গীটো পোনে পোনে বলি নিদি তাৰ গল ৰেপি দিয়া হয় যাতে অলপ তেজ মজিয়াৰ বেদীত থকা চাউলৰ গুড়িত পৰে। বলি দিয়াৰ পাছত পূৰ্বপুৰুষসকলক বঙ্গাক বলিৰ আহাৰৰ লগতে হাঁণ্ডি গ্ৰহণ কৰিবলৈ উপাসনা কৰা হয়। উপস্থিত সকলেও এই পৰিৱেশনৰ পৰ্বত ভাগ লয়। সাধাৰণতে এই পূজাত ঘৰৰ পৰিয়ালৰ বাহিৰে আন কোনো লোকে অংশ গ্ৰহণ কৰা দেখা নাযায়।

অপকাৰী বঙ্গা ঃ

সীমা বঙ্গা ঃ

সীমা বঙ্গা হৈছে গাওঁৰ সীমাত থকা বঙ্গা যিসকলক কুদুম নাইকিয়ে নিৰ্দিষ্ট দিৱসত পূজা কৰে। কিবা কাৰণত সীমা বঙ্গাই তেওঁ পৰিয়ালৰ প্ৰতি বিপদ ঘটোৱাৰ আশংকা যদি ওঝাই প্ৰকাশ কৰে, তেনে পৰিস্থিতিত ওঝাৰ যোগেদি সীমা বঙ্গালৈ বলি আগবঢ়োৱা হয়। সীমা বঙ্গাই মানুহক পথাৰত সাঁপৰ খোট খুৱাব পাৰে বা অইন জন্তুৰ দ্বাৰা মানুহক আক্ৰমণ কৰাব পাৰে, সেই আশংকা সকলোৰে মনত থাকে। গাওঁৰ সীমাত থকা গছ এই বঙ্গাৰ বাসস্থান হিচাপে গণ্য কৰা হয়। এই বঙ্গাবোৰক খুব হিংস্ৰ বুলি জনা যায় আৰু মুৰ্গী আদি বলি দি বছৰত দুবাৰকৈ পূজা কৰা হয়। এই বঙ্গা ইমানে ভয়ংকৰ যে মানুহৰ তেজেৰেও তেওঁলোকক পূজা কৰিব লগা হয়। বলিৰ বিধি অনুযায়ী মন্ত্ৰোচ্চাৰণেৰে ৰ'দত শুকুৱা চাউলৰ গুড়ি শাল গছৰ পাতেৰে তৈয়াৰী 'ফুৰুক'ত তেজেৰে সৈতে মিহলি কৰি এনে গছৰ ওচৰত ৰখা হয়।

বাহৰে বঙ্গা ঃ

চাওঁতাল গাওঁৰ আশে-পাশে বসবাস কৰি থকা দেৱতাবোৰেই হৈছে বাহৰে বঙ্গা। পৰম্পৰাগত বিশ্বাস অনুসৰি এই বঙ্গাবোৰ দলং, খাল-বিল, জান-জুৰি, নিজান ঠাই (ঘৰ, মাটি গছ ইত্যাদি), গছৰ মূঢ়া, পুৰণি শ্মশান, মাটিত থকা গাত, টিলা, পিতনি আদিত থাকে। এই বঙ্গাবোৰে মৰীচিকাৰ সৃষ্টি কৰি তৃষ্ণাতুৰ লোকক আওবাটে লৈ যায়। যেতিয়া তৃষ্ণাতুৰ ব্যক্তিজনে জলাশয়ৰ কাষ পায়, সেই ক্ষণতে বাহৰে বঙ্গাই জলাশয় অদৃশ্য কৰি মানুহৰজনৰ ৰং চায়। আহুতি আগবঢ়োৱাৰ কথা দিলেহে সেই মৰিচীকা নাইকিয়া হৈ পৰে আৰু সেই ঠাইত পানী ওলায়। এই বঙ্গাবোৰে আলৈ-আথানি কৰাৰ ভয়তে গাওঁৰ মানুহে এনে বঙ্গা থকা ঠাইৰ পৰা দূৰতে বিদূৰ হৈ থাকে। এই বঙ্গাসকলক সন্তুষ্ট কৰাৰ বাবে জাহেৰ উৎসৱৰ সময়ত এক সামূহিক বলি বিধানৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়।

হৌৰিয়াড় চিম আৰু সহৰায় উৎসৱৰ সময়ত তেওঁলোকৰ সন্মানার্থে গাওঁত মূৰ্গী বলি দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হয় আৰু মহিলাৰ বাদে উপস্থিত গাওঁবাসীয়ে ৰন্ধা মাংসৰ ভাগ লয়। বেমাৰৰ ক্ষেত্ৰত, ওঝাই অলৌকিক উপায়ে জনাৰ চেষ্টা কৰে যে উক্ত ৰোগৰ বাবে বাহৰে নে সীমা বঙ্গা দায়ী। সেয়া জনাৰ পাছত তেওঁ ৰোগীজনৰ পৰিয়ালৰ হৈ অৰ্ঘ্য আগবঢ়ায়। এনে ক্ষেত্ৰত কেতিয়াবা ওঝাজনে 'বুল মায়াম' উৎসবো পতা দেখা যায়।

বুড়ু বঙ্গা ঃ

চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে তেওঁলোকৰ চাৰিওফালে থকা পাহাৰবোৰ কিছুমান বঙ্গাৰ বাসস্থান আৰু সেই পাহাৰবোৰৰ নাম অনুযায়ী সেই বঙ্গাবোৰৰ নাম ৰখা হয়। এই বঙ্গাবোৰে পূজা নাপালে শস্য পথাৰ নষ্ট কৰা আৰু দুৰ্ঘটনা ঘটোৱাৰ বাবে দায়ী বুলি বিবেচনা কৰা হয়। চাওঁতাল এজনে দীঘলীয়া যাত্ৰাৰ বাবে ৰাওনা হ'লে, যাত্ৰাকালত যাতে কোনোধৰণৰ অপায়-অমংগল নঘটে তাৰ বাবে বুড়ু বঙ্গালৈ প্ৰায়ে মূৰ্গী অথবা ছাগলী বলি দিয়ে। তদুপৰি খৰাং পৰিস্থিতি আদিৰ উদ্ভৱ হ'লেও সেই বঙ্গাবোৰলৈ পূজা আগবঢ়োৱা দেখা যায়।

ডাক বঙ্গা ঃ

পুখুৰী, জান-জুৰি, নদ-নদী আদিত এনে জলদেৱী বাস কৰে বুলি চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে। এই দেৱীবোৰে ধুনীয়া চাওঁতাল ছোৱালীৰ ছদ্মবেশ ধাৰণ কৰি বিয়া পতাৰ প্ৰলোভনেৰে ডেকা ল'ৰাক লৈ যায়।

ৰংগো ৰুজি বঙ্গা ঃ

পুৰণি কালত চাওঁতালসকলে জীৱন নিৰ্বাহৰ একমাত্ৰ সমল হিচাপে কেৱল ধেনুকাঁড় ব্যৱহাৰ কৰিছিল। পৰম্পৰা অনুযায়ী, বাৰ্ষিক চিকাৰ (দিচম চেন্দ্ৰা) হৈছে চাওঁতালসকলৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ উৎসৱ। চিকাৰৰ মূল পুৰোহিত 'দিহিৰী' জনেই চিকাৰৰ বাবে দায়বদ্ধ। তেৱেঁই চিকাৰৰ সময়ত বাধা-বিঘিনিৰ পৰা বাচি থকাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় পূজা-অৰ্চনাৰ ব্যৱস্থা কৰে। চিকাৰৰ দিনটো অহাৰ আগৰ দিনকেইটাত আৰু বিশেষকৈ চিকাৰৰ আগদিনা বিভিন্ন বঙ্গালৈ মূৰ্গী বলি দিয়া হয় যাতে সিহঁতে চিকাৰৰ সময়ত কোনো ধৰণৰ আহুকাল হ'বলৈ নিদিয়ে। এনেকৈ পূজা আগবঢ়োৱা বঙ্গাসকলৰ ভিতৰত এজন হৈছে ৰংগো ৰুজি বঙ্গা। 'টেৰেল' নামৰ এডাল বিশেষ গছত এই দেৱীয়ে বাস কৰে। গছডালৰ তলত বঙ্গাৰ প্ৰতীক হিচাপে এটা শিল ৰখা হয়। এই বঙ্গা যৌনতাৰ বিষয়ত আগ্ৰহী আৰু অশালীন গীত-মাতেৰে তেওঁক সন্তুষ্ট কৰাতো খুবেই প্ৰয়োজনীয়। তেওঁ সন্তুষ্ট নহ'লে চিকাৰৰ সময়ত অঘটন ঘটাব পাৰে। যৌনতাৰ বিষয়ত কথা-বতৰা পতা আৰু তেনে বিষয়ৰ শব্দ উচ্চাৰণ কৰাৰ ওপৰত থকা নিষেধাজ্ঞা আৰু জৰিমনা আদি এই বঙ্গাৰ পূজাৰ সময়ত উঠাই লোৱা হয় আৰু সকলোৰে সেয়েহে আমোদ পায়। কেতিয়াবা তেওঁ ঋতুমতী হোৱা মহিলাৰ তেজো অৰ্ঘ্য হিচাপে দাবী কৰে। বন্ধ্যাত্যৰ সমস্যা আৰু দৰৱৰ যোগে সুফল নোপোৱাৰ ক্ষেত্ৰত মহিলাই ওঝাৰ কাষলৈ যায় আৰু কোন বঙ্গাৰ প্ৰভাৱত এনে হৈ আছে সেই কথাৰ অনুমান কৰে। এনে ক্ষেত্ৰত ৰংগো ৰুজিৰ পূজা কৰা হয়।

বাঘুত বঙ্গা ঃ

এই বঙ্গা হ'ল বাঘ-ঘোঙৰ মুখত পৰি মৃত্যু হোৱা লোকৰ দুষ্ট আত্মা। এনে বঙ্গা অসন্তুষ্ট হ'লে বাঘ-ঘোঙৰ ছদ্মবেশত আহি মানুহক আক্ৰমণ কৰে বুলি লোকবিশ্বাস প্ৰচলিত। এই বঙ্গাক সন্তুষ্ট কৰি বিপদৰ পৰা আঁতৰত ৰখাৰ বাবে ওঝাৰ প্ৰশিক্ষণ লৈ থকা ডেকাসকলে প্ৰতি বছৰে দাঁশাই উৎসৱৰ সময়ত বাঘুত বঙ্গাৰ ৰূপ ধাৰণ কৰে। এই বঙ্গাৰ ৰূপ ধাৰণ কৰা জনৰ সন্মুখত বলিৰ বাবে থোৱা মুৰ্গী মুকলি কৰি দিয়া হয় আৰু তেওঁ বাঘৰ দৰে দাঁতেৰে কামুৰি মুৰ্গীটো মাৰি পেলায়।

ওপৰৰ সকলো বঙ্গাকে ৰাজহুৱা ভাৱে পূজা কৰা হয় আৰু সেইবোৰক জাতীয় বঙ্গা ৰূপে গণ্য কৰা হয়। এই বঙ্গাবোৰৰ উপৰি, প্ৰত্যেকটো পৰিয়ালৰে নিজাকৈ 'ওৰাক বঙ্গা' অৰ্থাৎ ঘৰুৱা দেৱতা থাকে। কোনো চাওঁতাল লোকে তেওঁলোকৰ ওৰাক বঙ্গাৰ কথা বাহিৰত প্ৰকাশ নকৰে। এই বঙ্গাৰ নাম কেৱল ঘৰৰ ডাঙৰজন পুত্ৰক হে কোৱা হয়।

এই বঙ্গাবোৰৰ লগতে তেওঁলোকে হিন্দু দেৱ-দেৱী, যম-চিম বঙ্গা, চাকেট বঙ্গা, ভূত-প্ৰেত আদিৰ ওপৰতো বিশ্বাস কৰে।

বিভিন্ন ধৰণৰ অলৌকিক আত্মাৰ স্তুতি-মিনতিক কেন্দ্ৰ কৰিয়ে চাওঁতালসকলৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু পৰম্পৰাগত আচৰণবিধি গঢ় লৈ উঠিছে। চাওঁতালসকলে উপকাৰী আৰু অপকাৰী দুয়ো ধৰণৰ বঙ্গাকে পূজা কৰে আৰু সেইবোৰৰ আধাৰতে চাওঁতালসকলৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ ভেঁটি গঢ়লৈ উঠিছে। অলৌকিক শক্তি আৰু মানুহৰ মাজৰ সম্পৰ্ক বুজাবৰ বাবেই ধৰ্ম শব্দটো ব্যৱহাৰ চাওঁতাল সমাজত ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু বিভিন্ন সংগঠিত বিশ্বাসৰ ব্যৱস্থা আৰু পূজা-পাতল আদিয়ে হৈছে এই সম্পৰ্কৰ অভিব্যক্তি। ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু অনুভূতিয়ে অইন সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানৰ সৈতে এনেদৰে ক্ৰিয়া কৰে যে আন কোনো সামাজিক পৰিঘটনাই ইমান বৃহৎ পৰিসৰৰ অভিব্যক্তি বহন কৰিব নোৱাৰে।

চাওঁতাল ধৰ্মটো বিমূৰ্ত ধাৰণাৰ ওপৰত আধাৰিত নহয়, ই চাওঁতালসকলৰ সামাজিক গাঁথনিৰ এক অত্যাৱশ্যকীয় অংশ। চাওঁতালসকলৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু সামাজিক গাঁথনি ইমানেই ওতঃপ্ৰোত ভাৱে সাঙোৰ খাই আছে যে এটা এৰি আনটো বুজা সম্ভৱ নহয়। চাওঁতালসকলে নিজকে এই আত্মা আৰু বঙ্গাৰ মাজতে আবৃত হৈ থকা বুলি বিবেচনা কৰে

যিবোৰে প্ৰতিক্ষণতে আত্মপ্ৰকাশ কৰি মানুহৰ জীৱন আৰু প্ৰকৃতিৰ পৰিৱৰ্তন ঘটায়। চাওঁতালসকলে সেয়ে আত্মাবোৰৰ সৈতে বন্ধুত্বসুলভ সম্পৰ্ক বজাই ৰখাৰ বাবে অনুশীলন কৰাতো খুবেই আৱশ্যকীয় বুলি বিবেচনা কৰে। চাওঁতাল আৰু বঙ্গাবোৰৰ সৈতে তেওঁলোকৰ সম্পৰ্ক বাৰ্ষিক কৃষিচক্ৰৰ প্ৰতিটো ঋতুতে উদযাপন কৰা উৎসৱ-পাৰ্বণ, পূজা-পাতল আদিত প্ৰকাশ পায়। বঙ্গাৰ ওপৰত চাওঁতালসকলৰ বিশ্বাস তেওঁলোকৰ জীৱনচক্ৰৰ প্ৰতিটো স্তৰতে প্ৰতিফলিত হয়। জন্ম, অভিষেক, বিবাহ আৰু মৃত্যু- চাওঁতালসকলৰ জীৱনৰ এই চাৰিটা মূল স্তৰৰ সৈতে জড়িত বিভিন্ন সংস্কাৰ আৰু উৎসৱ আদিৰ দুটা স্পষ্ট দিশ চকুত পৰে — এটা হৈছে গৃহস্থৰ আৰু গাওঁবাসীৰ শুদ্ধি কৰণ আৰু আনটো হৈছে অপদেৱতাৰ হাতত পৰি হ'ব পৰা দূৰ্যোগ আদিৰ পৰা সুৰক্ষা লাভ কৰা।

হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰভাৱ ঃ

সংস্কৃতিৰ দৰে ধৰ্মও সাংস্কৃতিক অভিযোজনৰ দ্বাৰা পৰিৱৰ্তনশীল। এই সাংস্কৃতিক অভিযোজন মূলত দুই ধৰণৰ— নিগমন আৰু পোনপটীয়া পৰিৱৰ্তন। পোনপটীয়া পৰিৱৰ্তনক তিনিটা প্ৰমুখ ভাগত ভাগ কৰিব পৰা যায়— আত্মীকৰণ, সংমিশ্ৰণ আৰু প্ৰতিক্ৰিয়া। প্ৰতিক্ৰিয়াৰ ফলাফল স্বৰূপে সম্পূৰ্ণ আত্মীকৰণ সম্ভৱ হৈ নুঠে। কিয়নো পুৰণি সংস্কৃতি সদায়েই মানুহৰ মাজত জীয়াই থাকিবলৈ চেষ্টা কৰে। পৰম্পৰা মতে চাওঁতালসকলে থিতাপি লোৱাৰ পূৰ্বে এখন ঠাইৰ পৰা আন এখন ঠাইলৈ ভ্ৰমি ফুৰিছিল। সেয়ে এয়া অতি স্বাভাৱিক যে যি ঠাইৰ লোকৰ সংস্পৰ্শলৈ তেওঁলোক আহিছিল, সেই ঠাইৰ প্ৰভাৱ কম বেছি পৰিমাণে তেওঁলোকৰ ধৰ্ম তথা ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ ওপৰত নপৰাকৈ থকা নাছিল। সেয়ে চাওঁতাল ধৰ্মত স্বাভাৱিকতে হিন্দুধৰ্ম আৰু খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ পৰিছিল। হিন্দু ধৰ্মৰ প্ৰভাব তেওঁলোকৰ ওপৰত আছিল লক্ষণীয়। খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ প্ৰভাৱো এইক্ষেত্ৰত উপেক্ষা কৰিব পৰা নাযায়। কিন্তু আশ্চৰ্য্যজনক ভাৱে ইছলাম ধৰ্মী লোকসকলৰ লগত বহু শতিকা ধৰি সংস্পৰ্শত কটোৱা স্বত্তেও চাওঁতাল ধৰ্মৰ ওপৰত তেওঁলোকৰ ধৰ্মীয় আচৰণ-বিধিৰ বাস্তৱিক প্ৰভাৱ বিচাৰি পোৱা নাযায়। তেৰ শতিকাত ইছলাম ধৰ্মৰ উদ্ভৱ হোৱাৰ এহাজাৰ বছৰ মান পূৰ্বে চাওঁতালসকল হিন্দুসকলৰ সংস্পৰ্শলৈ অহা বুলি জানিবলৈ পোৱা যায়। এই সংস্পৰ্শৰ ফলত চাওঁতালসকলৰ

সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, ভাষিক আৰু ধৰ্মীয় দিশত পৰিৱৰ্তন হৈছে। তাৰ প্ৰতিফলনো ঘটিছে চাওঁতালসকলৰ পৰম দেৱতা 'ঠাকুৰ' নামটোৰ ক্ষেত্ৰত, যি শব্দ মুল হিন্দু ধৰ্মৰ বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। হিন্দু দেৱ-দেৱী যেনে শিৱ, লক্ষ্মী, পাৰ্ৱতী, ৰাম, কালি, দূৰ্গা আৰু কৃষ্ণ আদিক চাওঁতালসকলে নিজৰ ধৰ্মত আঁকোৱালি হৈছে আৰু তেওঁলোকক পৰম্পৰাগত বঙ্গাৰ শাৰীত স্থান দিছে। হিন্দু ধৰ্মৰ দূৰ্গা পূজাক চাওঁতালসকলে দাঁশাই পৰ্ব হিচাপে পালন কৰে আৰু হিন্দুসকলৰ দৰে চাওঁতালসকলৰ বাবেও এই পূজাৰ আয়োজন আড়ম্বৰপূৰ্ণ হয়। ইয়াত ওঝাৰ ভূমিকাও মন কৰিবলগীয়া। চাওঁতালসকলৰ মাজত ওঝাৰ প্ৰতিষ্ঠাও হিন্দুধৰ্মৰে প্ৰভাৱ। ওঝাই আহ্বান জনোৱা প্ৰায়ভাগ চাকেট বঙ্গাৰ নামেই হিন্দু নামেৰে জনা যায়। আকৌ 'ওঝা' শব্দটোও হিন্দী শব্দাৱলীৰে অন্তৰ্ভূক্ত। চাওঁতালসকলৰ ওঝাই উচ্চাৰণ কৰা প্ৰায়ভাগ মন্ত্ৰ ভোজপুৰী অথবা বাংলা ভাষাৰ অপভ্ৰংশ যেন অনুমান হয়। চাওঁতালসকলে ব্যৱহাৰ কৰা 'মান্তাৰ' শব্দটো সংস্কৃত শব্দ 'মন্ত্ৰ'ৰ পৰা অহা যেন অনুমান হয়। চাওঁতালসকলৰ বিবাহ আৰু অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ ভালেমান বিধি হিন্দু বিধি-বিধানৰ সৈতে একেই। কইনাৰ শিৰত সেন্দুৰ দিয়া, চিতাত তুলি মৃতদেহ সংস্কাৰ কৰা আদি হিন্দুধৰ্মৰ প্ৰভাৱ বুলিয়ে ক'ব লাগিব। চাওঁতালসকলৰ 'ওড়াক বঙ্গা'ৰ হিন্দু ধৰ্মৰ গৃহ-লক্ষ্মীৰ সৈতে মিল দেখা যায়। তেনেদৰে চাওঁতাল সমাজৰ জাহেৰথানৰ তুলনা হিন্দু ধৰ্মৰ পঞ্চবতিৰ সৈতে কৰিব পাৰি। যদিও গছৰ প্ৰজাতিৰ মাজত পাৰ্থক্য আছে, তথাপি স্থানৰ পৱিত্ৰ স্বৰূপ আৰু গছৰ সংখ্যা একেই হোৱা দেখা যায়। আনহাতে বঙ্গাসকলৰ মূৰব্বী মাৰাং বুড়ুৰ দৰেই হিন্দুধৰ্মতো শিখৰত মহাদেৱ বা শিৱ আছে। গৰুৰ গোবৰ, সেন্দুৰ, হালধি, কড়ি, দূৱৰি বন এইবোৰৰ বিধিগত তাৎপৰ্য চাওঁতাল সমাজত অপৰিহাৰ্য। একেদৰে হিন্দুসকলৰ শক্তি সাধক সকলে হাঁহ, মূৰ্গী বলি দিয়া দৰে চাওঁতালসকলেও অপায়-অমঙ্গল নাশৰ কাৰণে হাঁহ-মূৰ্গী বলি দিয়া দেখা যায়। একেদৰে কইনাৰ শিৰত সেন্দুৰ দিয়া বিধি হিন্দু ধৰ্মৰ বিধিৰ পৰাই অহা বুলি বিশ্বাস কৰিব পাৰি। অৱশ্যে এই কথা স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে দুয়োটা ধৰ্মীয় গোষ্ঠীৰ মাজত পাৰস্পৰিক বিনিময় ইমানেই অধিক যে কোনে কাৰ পৰা কি উপাদান আঁকোৱালি লৈছে সেই কথা স্পষ্টকৈ কৈ দিব পৰা নাযায়, সম্ভৱত 'খেৰৱাড় আন্দোলন'ৰ[২৫] পাছত হিন্দুসকলৰ সংস্কৃতিৰ সৈতে চাওঁতালসকলৰ সাংস্কৃতিক অভিযোজন বৃদ্ধি পায়। সাংস্কৃতিক আভিযোজনৰ

এই আন্দোলনত কেতবোৰ বিশ্বাস আৰু আচৰণবিধি যেনে বিভিন্ন হিন্দু দেৱ-দেৱীক চাওঁতালৰ ধৰ্মীয় বেদীত প্ৰতিষ্ঠা, পাতা আৰু চাতাক চাওঁতালৰ উৎসৱত অন্তৰ্ভূক্ত কৰা, মূৰ্গী আৰু গাহৰিৰ মাংস ভক্ষণ নকৰা, কিছু পৰিমাণে হ'লেও মদ্যপান পৰিহাৰ কৰা আৰু দৈনিক পৰিশুদ্ধিৰ বাবে গা ধুৱা আদিৰ যোগেদি চাওঁতাল সমাজত সামাজিক আৰু ধৰ্মীয় দিশত যথেষ্ট পৰিৱৰ্তন সাধন হৈছে বুলি ক'ব পাৰি। কিন্তু কালক্ৰমত এই আন্দোলনৰ প্ৰভাৱ কমি যোৱাত বৰ্ত্তমান প্ৰায়সংখ্যক চাওঁতালেই নিজস্ব ধৰ্মীয় মূলসুঁতিলৈ উভতি আহা দেখা যায়। কিন্তু ইতিমধ্যে অভিযোজিত কিছুসংখ্যক হিন্দু দেৱ-দেৱী, কেতবোৰ উৎসৱ, বিধি আৰু ধাৰণা আদি চাওঁতালসকলৰ মাজত বিশেষ ভাৱে পৰিৱৰ্তন নোহোৱাকৈয়ে ৰৈ যায়। একেদৰে কেতবোৰ অত্যন্ত প্ৰয়োজনীয় বাৰ্ষিক উৎসৱ-পাৰ্ৱণ আৰু বিধি আদি এতিয়াও হিন্দু ধৰ্মৰ দৰে আড়ম্বৰেৰে উদযাপন কৰা হয়। বৰ্তমান কিছু সংখ্যক চাওঁতাল হিন্দুধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰিত হৈছে যদিও তেওঁলোক পূৰ্বৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাসৰ পৰা আঁতৰি আহিব পৰা নাই। তেওঁলোকে জনজাতীয় বিশ্বাস আৰু পৰম্পৰা আদি এতিয়াও পালন কৰা দেখা যায়। মুঠতে হিন্দু ধৰ্মৰ সংস্পৰ্শলৈ অহাৰ ফলত চাওঁতালসকলৰ ধৰ্মীয় দিশত সীমিত সংখ্যক পৰিৱৰ্তন হৈছে বুলি ক'ব পাৰি।

নব্য খ্ৰীষ্টান চাওঁতাল সমাজ ঃ

চাওঁতালসকলৰ বাবে খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম আপেক্ষিক ভাৱে নতুন। খ্ৰীষ্টীয় ঊনৈশ শতিকাত আমেৰিকাৰ ফ্ৰী উইল বেপ্টিষ্ট মিছনে প্ৰথমে চাওঁতাল সকলৰ মাজত খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ কাম আৰম্ভ কৰে। এলি নইচ, ১৮৩৮ চনৰ ২৯ ডিচেম্বৰত বংগ আৰু উৰিষ্যাৰ সীমান্তৱৰ্তী কোনো এলেকাৰ ঘন জংগলৰ মাজৰ কোনো এখন সৰু গাঁওলৈ অহাৰ পাছতে চাওঁতাল ইতিহাসত এক নতুন কাৰকৰ অৱতাৰণা হয়। [২৬] ১৮৫৫ চনৰ চাওঁতালসকলৰ দুৰ্দশাযুক্ত বিদ্ৰোহৰ পাছতে মূল মিছনেৰী কাৰ্যকলাপে গতি ল'বলৈ আৰম্ভ কৰে। সেই সময়তে শোষণ আৰু নিপীড়ন ব্যাপক ৰূপ লৈছিল। ১৮৬২ চনৰ গীৰ্জাৰ মিছনেৰী সমাজৰ বিভিন্ন মিছনেৰী যেনে ৰেভ. ই এল পাক্লুলে আৰু ৰেভ. ডব্লিউ টি ষ্টৰচ্, ১৮৬৭ চনৰ ২৬ছেপ্তেম্বৰৰ মিষ্টাৰ বৰেচন আৰু নৰৱেৰ লাৰ্চ অলচেন স্কেফৰুড (তেওঁলোকৰ অভিযানৰ নাম আছিল ইণ্ডিয়ান হোম

মিছন টু দা চান্তালচ্), ১৯৭০ চনৰ দা ইউনাইটেড ফ্ৰী চাৰ্চ অৱ স্কটলেণ্ড, ১৮৮৪ চনৰ আমেৰিকাৰ মেথডিষ্ট এপিস্কপেল মিছন আৰু অইন প্ৰটেষ্টান্ট সমাজ যেনে জামতাৰাৰ প্লাইমাউথ ব্ৰেথ্ৰেন, দা চেভেন ডে এডভেন্টিষ্ট, ৱেচলেয়ান মিছন আৰু বেংগল বেপ্টিষ্ট মিছন আদিয়ে তেওঁলোকৰ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ কাৰ্যকলাপ আৰম্ভ কৰে। অসমতো খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলে ৰামপুৰ হাতত গীৰ্জা প্ৰতিষ্ঠা কৰি ১৮৬৯ চনৰ পৰা খ্ৰীষ্টধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিবলৈ লয়। খ্ৰীষ্টধৰ্মত ধৰ্মান্তকৰণ হোৱা প্ৰথম তিনিজন চাওঁতাল হ'ল ৰঘু, চিৰাম আৰু জগত।[২৭] চাওঁতালসকলৰ ধৰ্মীয় বিশ্বাস আৰু পৰম্পৰাত খ্ৰীষ্ট ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ হ'লে খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলৰ চাওঁতাল জনজীৱনৰ সকলো দিশতে পেলোৱা প্ৰভাৱৰ বিষয়টোৰ ওপৰত প্ৰথমে আলোকপাত কৰিব লাগিব। কিয়নো চাওঁতাল মিছনেৰীসকলৰ ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মূল উদ্দেশ্য আছিল চাওঁতালসকলক ধৰ্মান্তকৰণ কৰা। তেওঁলোকেই প্ৰথমবাৰৰ বাবে চাওঁতাল ভাষা আৰু সংস্কৃতি অধ্যয়ন তথা প্ৰচাৰত আগভাগ লৈছিল। তেওঁলোকেই চাওঁতাল ভাষাটোৰ বাবে ৰোমান লিপি গ্ৰহণ কৰি লিখিত ভাষাৰ পৰ্যায়লৈ আনে। তেওঁলোকে বিকাশ কৰা ব্যাকৰণ আৰু অভিধানেই চাওঁতালসকলৰ বিষয়ে যিকোনো দিশৰ অধ্যয়নৰ বাবে বৰ্তমানলৈকে আটাইতকৈ ভৰসাযোগ্য উৎস বুলি বিবেচনা কৰা হয়। চাওঁতালসকলৰ মাজত শিক্ষাৰ প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰ ঘটোৱাৰ মূল হোতাও আছিল তেওঁলোকেই। চিকিৎসা সেৱা আৰু সমাজ কল্যাণৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকৰ অৱদান লেখত ল'বলগীয়া। তেওঁলোকে চলোৱা চিকিৎসালয় আদিয়ে খ্ৰীষ্টানসকলৰ লগতে সাধাৰণ লোকৰো উপকাৰ সাধিছিল। খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীসকলে যেতিয়া চাওঁতালসকলৰ কাষ চাপিছিল তেতিয়া চাওঁতাল সমাজ অৰ্থনৈতিক ভাৱে বিধ্বস্ত হৈ আছিল। মিছনেৰীসকলৰ এই শৈক্ষিক আৰু পৰোপকাৰী কাৰ্য্যকলাপে চাওঁতালসকলৰ বাবে ইস্পিৎ লাভালাভ আনি দিছিল। একেদৰে চাওঁতালসকলৰ মানসপটত এক গভীৰ চাপ পেলোৱা মিছনেৰীসকলে বহুক্ষেত্ৰত চাওঁতালসকলক নিপীড়নৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰাৰ বাবেও পদক্ষেপ লয়। মহাজন শ্ৰেণীৰ লোকৰ পৰা আৰু ঋণ লোৱাসকলৰ শোষণৰ পৰা মুক্তি পাবৰ বাবেই ভালেসংখ্যক চাওঁতাল লোকে খ্ৰীষ্টান ধৰ্মক আদৰি লৈছিল। কিন্তু মিছনেৰীসকলৰ অবিৰত প্ৰচেষ্টা আৰু সা-সুবিধা স্বত্তেও চাওঁতালসকলৰ ধৰ্মৰ ওপৰত খ্ৰীষ্ট ধৰ্মৰ প্ৰভাৱ সীমাবদ্ধ হৈয়ে থাকে। প্ৰটেষ্টান্টবাদ তাৰ এক কাৰণ বুলি বিবেচনা কৰিব পাৰি।

হাঁণ্ডি আৰু সামুহিক নৃত্য-গীত আদি চাওঁতাল সমাজৰ এক অবিচ্ছেদ্য অংগ। কিন্তু ৰক্ষণশীল আৰু প্ৰটেষ্টান্ট আচৰণবিধি মতে মদ্যপান আৰু যৌনতা সম্পৰ্কীয় ব্যভিচাৰৰ পৰা সম্পূৰ্ণ আঁতৰত থাকিব লগাতো চাওঁতালসকলৰ বাবে সহজ কথা নাছিল। সেইবোৰ খ্ৰীষ্টানসকলৰ বিধিমতে আছিল অৱক্ষয়মূলক আৰু অশ্লীল। আনকি চাওঁতালসকলৰ জনজাতীয় নৃত্যগীতৰ অনুষ্ঠানত বজোৱা পৰম্পৰাগত বাদ্য যেনে টামাক আৰু তুমন্‌দা আদি বজোৱাতো বাধা দিয়া হৈছিল। চাওঁতালসকলে এইকথা ভাবিবলৈ বাধ্য হৈছিল যে এনেদৰে প্ৰটেষ্টান্ট হ'বলৈ হ'লে তেওঁলোকে নৃত্য-গীত, মদ্যপান আৰু ভোজ আদিৰ পৰা পোৱা সুখ যাক তেওঁলোকে 'ৰাস্কা' বুলি কয়, তাৰ পৰা সম্পূৰ্ণৰূপে বঞ্চিত হ'ব লাগিব। যিবোৰ বিষয় তেওঁলোকৰ জীৱনৰ অপৰিহাৰ্য্য বুলি বিবেচনা কৰা হৈছিল, সেই সকলোবোৰ বাদ দিয়াৰ কথা ভাবিয়েই তেওঁলোকে প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। যিসকল চাওঁতাল খ্ৰীষ্টান ধৰ্মলৈ ধৰ্মান্তৰিত হৈছে, তেওঁলোকৰ বাবে আনন্দ ব্যক্ত কৰাৰ পাৰম্পৰিক জনজাতীয় জীৱন অবিহনে উৎসৱ-উদযাপন নিৰৰ্থক হৈ পৰে। আকৌ নিজৰ জনগোষ্ঠীৰ পৰা আতৰি থকাৰ এই পদ্ধতিয়ে চাওঁতালসকলক শংকাত পেলায়। চাওঁতালসকলৰ মতে তেওঁলোকৰ গাওঁ আৰু জনগোষ্ঠীটোয়ে তেওঁলোকৰ বাবে এক প্ৰকাৰৰ সুৰক্ষিত স্থান। জনগোষ্ঠীয় আইন আৰু নীতি-নিয়মৰ মাজতেই তেওঁলোকৰ জীৱনৰ কাঠামো গঢ়া হয়। এই কাঠামোতে দৃশ্যমান আৰু অদৃশ্য জগতৰ সৈতে তেওঁলোকৰ সম্পৰ্ক বান্ধ খাই থাকে। কিন্তু প্ৰটেষ্টান্ট আৰু কেথলিকসকলৰ চাওঁতাল ধৰ্ম আৰু সাংস্কৃতিক দিশৰ প্ৰতি দৃষ্টিভংগী আছিল ভিন্ন। এই দুয়োটা পন্থাই ধৰ্মান্তৰিত চাওঁতালসকলৰ ধৰ্মীয় জীৱনত এক দ্ৰুত পৰিৱৰ্তন অনাৰ বাতাৱৰণ সৃষ্টি কৰাত জড়িত হৈ পৰে। এই পৰিৱৰ্তনত আছিল বঙ্গাসকলৰ প্ৰতি চাওঁতালৰ বিশ্বাস প্ৰত্যাখ্যান কৰা। মিছনেৰীসকলে বঙ্গাৰ প্ৰতি চাওঁতালসকলৰ অগাধ বিশ্বাস খণ্ডন কৰাৰ চেষ্টা কৰে। মিছনেৰীসকলে চাওঁতালসকলৰ দেৱতাসকলৰ মুখ্য দেৱতা মাৰাং বুডুকে ধৰি সকলো বঙ্গাকে চয়তানৰ সৈতেহে তুলনা কৰিছিল। তেওঁলোকৰ খ্ৰীষ্টান পৰিচয় সুৰক্ষিত কৰি ৰখাৰ উদ্দেশ্যে ধৰ্মীয় গণ্ডিৰ ভিতৰে-বাহিৰে তেওঁলোকৰ সদস্যসকলৰ বাবে কেতবোৰ আচৰণবিধি বাধ্যতামূলক কৰি দি তেওঁলোকৰ আচৰণবিধি নিয়ন্ত্ৰণ কৰাৰ চেষ্টাও তেওঁলোকে কৰিছিল। ধৰ্মান্তৰিত হোৱা চাওঁতালসকলক তেওঁলোকৰ বঙ্গাক পূজা-অৰ্চনা কৰাৰ পৰা বাৰণ কৰা

হৈছিল। বলিবিধিৰ অনুষ্ঠান-পৰ্বৰ পৰা তেওঁলোকক আঁতৰত ৰখা হয়। বেমাৰ-আজাৰৰ ক্ষেত্ৰত অথবা আন বিলাই-বিপত্তিৰ সময়ত ওঝাক নিমন্ত্ৰণ দিয়া বিধিৰো অন্ত পেলায়। তদুপৰি গাওঁৰ উৎসৱ-পাৰ্বণৰ সময়ত দান-বৰঙণি আগবঢ়োৱা বিধিও নিষেধ কৰে। প্ৰটেষ্টান্টসকল যিমানেই কঠোৰ হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিছিল, কেথলিক মিছনেৰীসকলে সিমানেই শিথিল আৰু উদাৰ হ'বলৈ আৰম্ভ কৰে। খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ সৈতে চাওঁতালসকলৰ যিবোৰ আদৰ্শ তথা বিধিৰ কোনো পোনপটীয়া সংঘাত নাই, তেনেবোৰ নীতি-নিয়মৰ ক্ষেত্ৰত শিথিলতা দৰ্শোৱাৰ বাবে তুলনামূলক ভাৱে তেওঁলোকে সফলতা লাভ কৰে। এনেদৰে তেওঁলোকৰ নীতিত চাওঁতালসকলৰ হাঁণ্ডি খোৱা আৰু সামূহিক নৃত্য-গীতৰ কোনো স্পষ্ট বিৰোধ ভাৱ ৰখা নাছিল। প্ৰটেষ্টান্ট মিছনেৰীসকলে বিচাৰিছিল যে চাওঁতালসকলৰ জীৱন-ধাৰণৰ প্ৰণালী, মূল্যবোধ আৰু আচৰণবিধি আদি পৰিৱৰ্তন কৰি তেওঁলোকৰ মূল্যবোধ, দৃষ্টিভংগী, আচৰণ বিধি আৰু জীৱন-ধাৰণৰ প্ৰণালী প্ৰচলন কৰিব লাগিব। চাওঁতাল খ্ৰীষ্টান সৃষ্টিৰ বিপৰীতে খ্ৰীষ্টান চাওঁতাল সৃষ্টি কৰাৰ মনোভাৱ তেওঁলোকে গ্ৰহণ কৰে। বিবাহৰ বিধিক লৈয়ো দুয়োটা গোটৰ মাজত বিৰোধৰ সৃষ্টি হয়। যদিও জনগোষ্ঠী বহিৰ্ভূত বিবাহৰ বিধিক খ্ৰীষ্টান চাওঁতালসকলে গ্ৰহণ কৰি লৈছিল তথাপি কিছু সংখ্যকে উক্ত বিধি আওকাণ কৰি খ্ৰীষ্টাননীতিৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰে। অ-খ্ৰীষ্টানসকলৰ মাজত সম্পৰ্কীয় ভগ্নি বিয়া পতাতো নিষেদ, কিন্তু সেয়া চাওঁতাল খ্ৰীষ্টানসকলৰ মাজত নিষিদ্ধ নহয়। অ-খ্ৰীষ্টানে যেনেদৰে বিবাহ-বিচ্ছেদ কৰিব পাৰে, সেয়া খ্ৰীষ্টানসকলৰ বাবে সম্পূৰ্ণ নিষিদ্ধ। অৰ্থাৎ, কোনো খ্ৰীষ্টানেই চাংগা বাপলা, কিৰিঙ জৱাই বাপলা আদিত ভাগ ল'ব নোৱাৰে। এগৰাকী অ-খ্ৰীষ্টানৰ সৈতে বিয়াত বহাৰ ক্ষেত্ৰতো তেওঁলোকক নিষিদ্ধ কৰা হৈছিল। আৰু অ-খ্ৰীষ্টানগৰাকীয়ে খ্ৰীষ্টান ধৰ্ম গ্ৰহণৰ প্ৰতি আগ্ৰহ ভাৱ প্ৰকাশ কৰিলেহে তেনে বিধিৰ বাবে সন্মতি প্ৰদান কৰা হৈছিল। চাওঁতালসকলৰ জীৱনচক্ৰৰ লগত জড়িত বিধিসমূহৰ ক্ষেত্ৰতো বিৰোধৰ ভাৱ সৃষ্টি হৈছিল। এজন অ-খ্ৰীষ্টান লোকৰ বাবে জন্মৰ বিধিক জনম চৌতিয়াঁৰ বুলি জনা যায়, সেয়াই আকৌ এজন খ্ৰীষ্টানৰ বাবে 'ব্যপ্তিজিম'। পৰম্পৰাগত চাওঁতাল নিয়মেৰে বিবাহ কাৰ্য্য সম্পাদন কৰাৰ বিপৰীতে এজন চাওঁতাল খ্ৰীষ্টানে বিবাহৰ ক্ষেত্ৰত ভাৰতীয় খ্ৰীষ্টান বিবাহ আইন অনুসৰণ কৰিবলগা হয়। এয়া সাধাৰণতে গীৰ্জাঘৰত যাজকৰ উপস্থিতিত কৰা হয়।

অ-খ্ৰীষ্টান লোকৰ বাবে কইনাৰ শিৰত সেন্দুৰ সানি দিয়া পৰ্বৰ গুৰুত্ব তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ যদিও এজন খ্ৰীষ্টান ধৰ্মালম্বী চাওঁতালৰ ক্ষেত্ৰত সেয়া নিষিদ্ধ আৰু গীৰ্জাত তাৰ পৰিবৰ্তে কেৱল আঙুঠি পৰস্পৰৰ মাজত সলনি কৰিলেই খ্ৰীষ্টান ধৰ্মমতে স্বামী-স্ত্ৰীৰ মৰ্য্যাদা লাভ কৰে। দৰা-কইনাক গেৰুৱা বসন পৰিধান কৰোৱা নহয়, কইনাক ডাউৰীতো অনা নহয়। অ-খ্ৰীষ্টান চাওঁতাল বিয়াত সমগ্ৰ গাওঁখনেই সাক্ষী হিচাপে থাকে, কিন্তু খ্ৰীষ্টানসকলৰ বিবাহত মাত্ৰ চাৰিজন সম্পৰ্কীয়হে উপস্থিত থাকে। ইয়াৰে দুজন দৰাৰ পক্ষৰ আৰু আন দুজন কইনাৰ পক্ষৰ হৈ সাক্ষ্য দিয়ে। অন্ত্যেষ্টিক্ৰিয়াৰ বিধিতো অ-খ্ৰীষ্টান বিধি সামান্য পৰিমাণেহে দেখা যায়। খ্ৰীষ্টান লোকে মৃত ব্যক্তিৰ ঘৰৰ পৰা দূৰতে থাকে আৰু মৃতদেহৰ অন্তিম সংস্কাৰ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত কৰণীয় একো নাথাকে। সমাধি পূবৰ পৰা পশ্চিমলৈ দীঘলীয়াকৈ খন্দা হয় আৰু মূৰটো পশ্চিমৰ দিশে ৰখা হয়। একেদৰে তেল নাহান আৰু ভাণ্ডান বিধিও পালন কৰা নহয়। তদুপৰি ধৰ্মৰ পৰিৱৰ্তনে একেধাৰে খাদ্যাভাস, শিক্ষাৰ প্ৰতি দৃষ্টিভংগী, স্বাস্থ্য আৰু অনাময় ইত্যাদি বিভিন্ন দিশত নিসন্দেহে পৰিবৰ্তন সাধন কৰে। চাওঁতালসকলক হাঁণ্ডিৰ পৰিবৰ্তে চাহ খাবলৈ পৰামৰ্শ দিয়া হয়। চাওঁতাল মহিলাসকলে শাৰী, ব্লাউজ আৰু পেটিকোট আদি বস্ত্ৰ আদৰি লয়। তেওঁলোকে ল'ৰা-ছোৱালীক মিছন আৱাসিক বিদ্যালয়ত পঢ়াবলৈ লয় আৰু বিভিন্ন পেছা গ্ৰহণ কৰাত আগ্ৰহী কৰি তোলা হয়। আনহাতে ছোৱালীবোৰক নাৰ্চৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰা হয় অথবা শিক্ষাদানৰ কামত নিয়োজিত কৰা হয় আৰু ল'ৰাবোৰক চৰকাৰী চাকৰি কৰিবলৈ উৎসাহ প্ৰদান কৰা হয়। এনেদৰে তেওঁলোকে তেওঁলোকক আগৰ সামূহিক জীৱনৰ পৰা নিলগত ৰখাৰ ফলত তেওঁলোক এখন নতুন সমাজৰ অংশীদাৰ হৈ পৰে। চাওঁতাল সমাজৰ পৰা আঁতৰত এনেদৰে এখন স্বতন্ত্ৰ সমাজৰ সৃষ্টি হয়। পৰম্পৰাগত নীতি অনুযায়ী এখন চাওঁতাল গাওঁ এক স্বতন্ত্ৰ সত্তা হিচাপে থাকে, যিহেতু তেওঁলোকৰ নিজস্ব জাহেৰথান, মৌন্‌ঝিথান আদি আৰু ধৰ্মীয় কাম-কাজ আদি চলোৱা ব্যক্তি যেনে নাইকি, কুদুম নাইকি আদি থাকে। কিন্তু এই নতুন সমাজখনে এই গণ্ডীৰ পৰা ওলাই আহি গীৰ্জা আৰু যাজকৰ মাজতে সীমাবদ্ধ হৈ ৰয়। আনহাতে হিন্দু ধৰ্ম এইক্ষেত্ৰত বহু উদাৰ আৰু সহিষ্ণু। চাওঁতালসকলক তেওঁলোকৰ নতুন ধৰ্মীয় আচৰণ আৰু ধ্যান-ধাৰণা আদিক আঁকোৱালি ল'বলৈ কোৱা হৈছিল যদিও নিজৰ ধৰ্মৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য, তেওঁলোকৰ সামাজিক আৰু

সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান আদি বিসৰ্জন নিদিয়াকৈও সি সমূহ কৰিবৰ বাবে উৎসাহ যোগোৰা হৈছিল। খ্ৰীষ্টান ধৰ্মৰ দৰে হিন্দুধৰ্মত নিজস্বতা ত্যাগ কৰি সম্পূৰ্ণৰূপে আত্মনিৱেশ কৰিব লগা হোৱা নাছিল। চাওঁতাল ধৰ্মই হিন্দু আৰু খ্ৰীষ্টান আদিৰ দৰে দুটাকৈ প্ৰমুখ ধৰ্মৰ মুখামুখি হ'ব লগা হৈছিল যদিও স্বকীয় পৰিচয় হেৰুওৱা নাছিল। বঙ্গাৰ প্ৰতি থকা বিশ্বাসো তেওঁলোকৰ মাজত অটুট আছিল। তেনেদৰে, আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ উৎসৱ-পাৰ্বণ তথা ধৰ্মীয় আচৰণ-বিধি আড়ম্বৰপূৰ্ণ ভাৱেই তেওঁলোকে পালন কৰি আহিছে।

চাওঁতাল সমাজৰ যাদু-মন্ত্ৰ সম্বন্ধে থকা লোকবিশ্বাস ঃ

ধৰ্মৰ পৰা পৃথক, কিন্তু তাৰ সৈতে ঘনিষ্ঠ সম্পৰ্ক থকা বিষয়টো হৈছে চাওঁতাল সমাজৰ যাদু বিদ্যা। চাওঁতালসকলৰ যাদু বিদ্যা আৰু ধৰ্ম ইটোৰ সৈতে সিটো জটিল ভাৱে সংপৃক্ত আৰু অলৌকিক জগতখনৰ অন্বেষণৰ বাবে এই দুয়োটাৰে নিৰৱচ্ছিন্ন ভাৱে ব্যৱহাৰ হয়। ধৰ্মীয় আৰু যাদু বিদ্যাৰ ওপৰতে প্ৰতিজন চাওঁতাল ব্যক্তিৰ জীৱনৰ কাঠামো ৰচিত হৈছে। এই সকলো ধৰ্মীয় আৰু যাদুধৰ্মী আচৰণ বিধি তথা পূজা-পাতলৰ একমাত্ৰ অৰ্থ হৈছে যে মানুহ, প্ৰকৃতি আৰু অলৌকিক বিশ্বখনৰ সৈতে ভাৰসাম্য প্ৰতিষ্ঠা কৰি সমাজৰ কল্যাণ সাধন কৰা। চাওঁতালী লোকৰ বাবে তাৰ কেতবোৰ অনুশীলন আচহুৱা যেন লাগিলেও চাওঁতালসকলৰ বাবে সেই সমূহেই হৈছে তেওঁৰ ব্যক্তি সত্তা আৰু সম্পূৰ্ণ সম্প্ৰদায়টোৰ বাবে প্ৰাচুৰ্য্য, সুৰক্ষা আৰু বিশ্বাস গঢ়ি তোলাৰ বাবে একমাত্ৰ উপায়।

সাধাৰণতে জনজাতীয় সমাজত যাদু আৰু ধৰ্ম এক অবিচ্ছেদ্য অংগ। অপ্ৰত্যাশিত প্ৰাকৃতিক ঘটনা, যথাৰ্থ প্ৰযুক্তিৰ অভাৱ আৰু বিপদসংকুল পৰিস্থিতি তথা অনিশ্চয়তাই মানুহক যাদুবিদ্যাত বিশ্বাস কৰিবলৈ প্ৰত্যয় জন্মায়। প্ৰায়ভাগ জনজাতীয় সম্প্ৰদায়ৰ ক্ষেত্ৰত যাদু বিদ্যা আৰু ধৰ্মৰ মাজত বিশেষ পাৰ্থক্য ৰখা নহয় আৰু বহুসময়ত এটা আনটোৰ পৰিপূৰক হিচাপেহে কাম কৰে। জনজাতীয় সমাজত মনৰ মনসা পুৰণ কৰাৰ বাবে দেৱ-দেৱীক পূজা কৰাৰ পাছতো আকাংক্ষিত ফলাফল লাভ নকৰিলে সেই সমাজখনে যাদু বিদ্যাৰ আশ্ৰয় লয়। সেয়েহে চাওঁতালসকলে কেতবোৰ দুষ্ট প্ৰকৃতিৰ আত্মা আৰু অপশক্তিৰ অস্তিত্বত বিশ্বাস কৰে যিবোৰক পূজা কৰা নহয়। যাদু-মন্ত্ৰৰ জৰিয়তে সিবোৰক সদায় আঁতৰাই

ৰাখিব লাগে বুলি বিশ্বাস কৰে। এনে নৈৰ্ব্যক্তিক ৰহস্যময় অসংখ্য শক্তিয়ে বিভিন্ন প্ৰাকৃতিক আৰু কৃত্রিম অবয়ৱৰ লগত জড়িত হৈ থাকে। চাওঁতালসকলে দৈনন্দিন জীৱনত ভালেমান বাখ্যা কৰিব নোৱাৰা অতিপ্ৰাকৃতিক পৰিঘটনাৰ সৈতে মুখামুখি হৈয়ে থাকে। এই সকলো ৰহস্যময় নৈৰ্ব্যক্তিক বল আৰু শক্তিৰ সৈতে যুঁজাৰ বাবে চাওঁতালসকলে বিভিন্ন তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ আশ্ৰয় লয়। এই তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰবোৰৰ একমাত্ৰ উদ্দেশ্য হৈছে বশ কৰা, নিয়ন্ত্ৰণ তথা আয়ত্বাধীন কৰা। চাওঁতাল সমাজত ধৰ্ম হৈছে গাওঁৰ সকলো লোকৰ বাবে, কিন্তু যাদু-মন্ত্ৰ হৈছে বিশেষজ্ঞ জনৰ বাবেহে। সেয়ে দেখা যায় যে চাওঁতালসকলৰ ধৰ্মৰ পুৰোহিত আৰু যাদুমন্ত্ৰৰ পুৰোহিত বেলেগে বেলেগ। চাওঁতালসকলে মংগলকাৰী বঙ্গা আৰু অপকাৰী যাদুৰ মাজতো পাৰ্থক্য বিচাৰ কৰিব পাৰে। অপকাৰ সাধন কৰা যাদুক ঋনাত্মক যাদু বোলাৰ বিপৰীতে সামাজিক আৰু মনঃস্তাত্বিক উপকাৰ সাধন কৰা যাদুক ধনাত্মক যাদু নাম দিয়া হৈছে। ধনাত্মক যাদু পৰিচালনা কৰাজনক ওঝা বুলি কোৱাৰ বিপৰীতে ঋনাত্মক যাদু কৰা গৰাকীক ডাইনী বুলি কোৱা হয়।

ডাইনীৰ অসামাজিক কাৰ্য্যকলাপ প্ৰতিহত কৰাৰ বাবে আৰু নৈৰ্ব্যক্তিক শক্তিৰ কুপ্ৰভাৱৰপৰা বাচি থকাৰ বাবে ওঝাই উপায় বিচাৰি উলিয়ায়। তেওঁৰ যাদু তেতিয়ালৈকেহে উপকাৰী বুলি ধৰা হয় যেতিয়ালৈ তেওঁ ব্যক্তিগত আখেজ তেওঁৰ সহযোগীৰ ওপৰত ঋনাত্মক যাদুৰ জৰিয়তে প্ৰয়োগ নকৰে। এগৰাকী চাওঁতাল ওঝাৰ হাতত এনে বিশেষ শক্তি থকা বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। তেওঁ সাধাৰণ মানুহৰ জ্ঞান আৰু শক্তিৰ পৰিসৰৰ বাহিৰত কেতবোৰ কাম কৰিব পাৰে।

চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে ওঝা এজনে বিশেষ কিছুমান বঙ্গা পুহি ৰাখে। সাধাৰণ মানুহে মংগলকাৰী দেৱতা আৰু অপদেৱতাৰ শক্তিৰ ভয়ত থাকিলেও ওঝাই কোনো কাৰণতে ভীতিগ্ৰস্ত নহয়। বৰঞ্চ, ওঝাই কোনো অপদেৱতাক সম্বোধন কৰাৰ সময়ত কোনোধৰণৰ স্তুতি নকৰে, ভাবুকি দিহে মাতে। ৰক্ষক বঙ্গাৰ পৰা আহৰণ কৰা জ্ঞান আৰু শক্তিৰ সহায়ত ওঝাই এটা বঙ্গাৰ বিপৰীতে আন এটাক ব্যৱহাৰ কৰে। আত্মাৰ সৈতে পোনপটীয়াকৈ যোগাযোগ কৰিব পৰা শক্তিৰ ওপৰিও এজন ৰোগ নিৰাময়কাৰী হিচাপে সাধাৰণ বস্তু আদিৰ ওপৰত ওঝা এজনৰ তান্ত্রিক জ্ঞানো থাকে। দুৰ্দশা আৰু ৰোগ

নিৰাময়ৰ ক্ষেত্ৰত কি কৰিব লাগে সেইবিষয়ে ওঝা এজনে ভালদৰে জানে। এই কাম তেওঁ ভৱিষ্য কথনৰ আশ্ৰয় লোৱাৰ জৰিয়তে কৰে। এই প্ৰক্ৰিয়াত এটা বঙ্গাই ওঝাৰ দেহত ভৰ কৰে আৰু ওঝাৰ মুখেৰে ৰোগৰ প্ৰকৃতি, ইয়াৰ প্ৰাকৃতিক অথবা অধি-প্ৰাকৃতিক কাৰণ বিচাৰি উলিয়ায় আৰু অপদেৱতাৰ ইচ্ছা ব্যক্ত কৰোৱায়। পৰম্পৰা অনুযায়ী, চাওঁতাল সকলে বিশ্বাস কৰে যে তেওঁলোকৰ পূৰ্বপূৰুষে ওঝাবিদ্যা কামৰূ গুৰুৰ পৰা শিকিছিল। কামৰূ গুৰুক আন সকলো ৰক্ষক বঙ্গাতকৈ উৰ্দ্ধত স্থান দিয়া হয়। তেৰেই যাদুবিদ্যাৰ সকলো মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ কৰে। বিশেষ প্ৰশিক্ষণৰ মাজেৰে পাৰ হোৱা শিষ্যসকলক পূৰ্বপুৰুষে তেওঁলোকৰ জ্ঞান হস্তান্তৰ কৰে। চাওঁতালসকলৰ মাজত কেৱল পুৰুষেহে ওঝাবিদ্যা আয়ত্ব কৰিব পাৰে। বঙ্গাৰ সৈতে ওচৰ সম্পৰ্ক ৰখা মহিলা এগৰাকীক ডাইনী বুলি ধৰা হয় আৰু আনকি ওঝা এজনেও নিজৰ যশস্যা আৰ্জিব লগা হয় আৰু সেয়া অটুত ৰখাৰ চেষ্টা অহৰহ কৰি থাকিবলগীয়া হয়। আনৰ আগত নিজৰ আলৌকিক যাদুবিদ্যা প্ৰদৰ্শন কৰি তেওঁ সেয়া কৰে। নাইকিৰ দৰে ওঝা এজনেও কঠোৰ নীতি-নিয়মৰ মাজেৰে জীৱন নিৰ্বাহ কৰিব লগা হয়। কোনো কাম আধৰুৱা হৈ থাকিলে সেইটো সমাধান নোহোৱালৈকে তেওঁ যৌন সম্ভোগৰ পৰা বিৰত থাকে। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে ওঝা এজনৰ বহুত শত্ৰু গঢ় লৈ উঠে কিয়নো তেওঁ বহুতকে বিতুষ্ট কৰে। ওঝা এজনে এফালে অপদেৱতাৰ লোভ, বিদেহী শক্তি, ডাইনী আৰু আনফালে মানুহৰ মাজত ৰক্ষক হিচাপে থিয় দিয়ে। তেওঁক নিৰন্তৰ নীৰিক্ষণ কৰি থকা বঙ্গাসকল যাতে অসন্তুষ্ট নহয়, তাৰ বাবে তেওঁ সাৱধানে খোজ দিবলগা হয়। সেই কাৰণত পত্নীৰ বাদে আন কাৰো লগত তেওঁ যৌন সম্পৰ্ক স্থাপন নকৰে। ওঝাৰ পদবী বংশানুক্ৰমিক নহয়। তেওঁ নিজৰ কামৰ বাবে ৰাজহুৱা মাননি নাপায় কিন্তু তেওঁৰ সৈতে পৰামৰ্শ কৰা গৃহস্থৰ পৰা মাননি লাভ কৰে যদিহে পৰিয়ালটোৰ দুৰ্দশা দূৰ হয় বা বেমাৰ-আজাৰৰ পৰা মুক্তি পায়। চাওঁতাল ওঝাৰ ওপৰত হিন্দু ধৰ্মৰ প্ৰভাব নুই কৰিব নোৱাৰি। উদাহৰণ স্বৰূপে ওঝা শব্দটো হিন্দী শব্দৰ পৰা অহা। ইয়াৰ অৰ্থ হৈছে “এক জ্যোতিষী, ভৱিষ্যদ্ৰষ্টা, মায়াবী, ভূত বশকাৰী, আৰু যাদুকৰ।” ওঝাই ব্যৱহাৰ কৰা প্ৰায়বোৰ মন্ত্ৰই হিন্দী আৰু বংলা ভাষাৰ অপভ্ৰংশহে। চাওঁতাল ভাষাত কোৱা ‘মান্তাৰ’ শব্দটো সংস্কৃত শব্দ ‘মন্ত্ৰ’ৰ পৰা লোৱা। তদুপৰি চাওঁতালসকলে স্মৰণ কৰা বহুতো চাকেট বঙ্গাৰ

নামৰ মূল হিন্দীভাষাৰ। চাওঁতালসকলৰ ওঝা আৰু হিন্দু ওঝাৰ মাজৰ এনে মিল থকাৰ্লৈ চাই এই সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰি যে দুয়োটা একে মূলৰপৰা অহা। এই বিদ্যা চাওঁতালসকলে নিজস্ব ধ্যান-ধাৰণাৰে গঢ়ি তুলিছে। অইন জনগোষ্ঠীৰ দৰে চাওঁতালসকলেও বেমাৰ-আজাৰ আদিক ভূত-প্ৰেত, অপশক্তি, ডাইনী আৰু কু-দৃষ্টিৰ ফলত ঘটা অস্বাভাৱিক বিষয় হিচাপেহে বিবেচনা কৰে। যাহওক, ইয়াৰ অৰ্থ এনে নহয় যে চাওঁতালসকলে কেৱল অতি প্ৰাকৃতিক কাৰণকে ইয়াৰ বাবে দোষী বুলি বিবেচনা কৰে। ৰোগৰ প্ৰাকৃতিক কাৰণো যে থাকে সেই কথাও চাওঁতালসকলে স্বীকাৰ কৰে। তেওঁলোকে মুখ লগা আৰু তাৰ তাৎক্ষণিক প্ৰভাৱতো বিশ্বাস কৰে। তেওঁলোকে সাধাৰণ ৰোগৰ বস্তুগত প্ৰকৃতিৰ বিষয়েও বাখ্যা আগবঢ়াইছে। প্ৰকৃতিৰ বুকুৰ পৰা পোৱা উদ্ভিদ, বীজ আৰু অইন প্ৰাকৃতিক উপাদানৰ আধাৰত মালিচ আৰু সেক দিও ৰোগৰ উপশম ঘটোৱাৰ ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰে। নিদান আগবঢ়োৱা নিৰ্দিষ্ট ব্যক্তি জনক 'ৰাৰানিক' বুলি কোৱা হয়। মূল দৰৱবোৰক 'ৰেহেত' বুলি কোৱা হয়। প্ৰায়ভাগ ৰোগৰ প্ৰাকৃতিক কাৰণ শিৰ বাগৰা বুলিয়ে ধৰা হয়। শিৰ মানে ইয়াত মাংসপেশী, স্নায়ু, ধমনী আৰু শিৰা আদি বুজায়। শিৰ বাগৰা ৰোগৰ বাবে চিকিৎসা হৈছে ইচকিৰ বা মালিচ। কেতবোৰ ৰোগ যেনে জলাতংক, মৃগী, খজুৰতি; খৰ আদি বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ ৰোগ পোকৰ পৰা হোৱা বুলি তেওঁলোকে বিবেচনা কৰে। ইয়াৰ প্ৰাকৃতিক কাৰণবোৰৰ ভিতৰত বেয়া খাদ্যাভাস, লেতেৰা খাদ্য খোৱা, প্ৰদূষিত পানীত গা ধোৱা ইত্যাদি। কিন্তু সাধাৰণতে হোৱা ৰোগৰ বাদে আন কোনো অচিন ৰোগ হ'লেই চাওঁতালসকল বিবুদ্ধিত পৰে। সন্দেহৰ বশৱৰ্তী হৈ তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰিবলৈ বাধ্য হয় যে কিবা অপদেৱতা বা অশৰীৰি আত্মা, ডাইনী বা মায়াবীৰ প্ৰভাৱতে এনে ঘটিবলৈ পাইছে। এনে পৰিস্থিতিত চাওঁতালসকলে যাদু-মন্ত্ৰ আদিৰ আশ্ৰয় লয়। এনে ধাৰণাৰ আধাৰতে এজন ৰুগীয়া ব্যক্তিৰ চিকিৎসা কৰা হয়। এইবোৰে কামত নিদিলে এজন ৰাৰানিকক মতা হয়। ৰাৰানিকেই ৰোগ নিৰ্ণয় কৰে আৰু আৱশ্যকীয় দৰৱৰ পৰামৰ্শ দিয়ে। তৎস্বত্বেও যদি ৰোগ নকমে, তেন্তে পৰিয়াল আৰু আত্মীয়-কুটুমে ভাবিবল বাধ্য হয় যে কিবা অতিপ্ৰাকৃতিক শক্তিয়ে এই ৰোগৰ মূল। এনেস্থলত ওঝাই হৈ পৰে একমাত্ৰ ত্ৰাণকৰ্তা। তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ যে ৰোগৰ ক্ষেত্ৰত কোকৰাঝাৰৰ চাওঁতালসকলৰ খুব কমেইহে আধুনিক দৰৱৰ আশ্ৰয় লয়। তদুপৰি আধুনিক

দৰৰৰ ওপৰত চাওঁতালসকলে বিশ্বাস নকৰে। ফলত অতিপ্ৰাকৃতিক কাৰণকে ৰোগৰ কাৰক বুলি ধৰা হয় আৰু তেওঁলোকে ওঝাৰ কাষ চপাটোয় উত্তম উপায় বুলি বিবেচনা কৰে আৰু ভাবে যে ওঝা গৰাকীয়েহে বঙ্গাক বশ কৰি ৰোগ নিৰাময় কৰিব পাৰিব। ৰোগীজন কিমান দিন ধৰি ৰোগত পৰি আছে আৰু তাৰ বাবে কেনেধৰণৰ নিদান গ্ৰহণ কৰিছে সেইবিষয়ে ওঝাজনে বুজ লয়। তাৰ পাছত তেওঁ ৰোগীৰ নাড়ী চায় আৰু জিভা পৰীক্ষা কৰে। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে ওঝা এজনে এনেদৰে ৰোগৰ কাৰণ নিৰ্ণয় কৰিব পাৰে। তাৰ পাছতে তেওঁ জৰা-ফুকাৰ কাম আৰম্ভ কৰে। এই প্ৰক্ৰিয়াত তেওঁ ৰোগীক সম্মুখত লৈ বিভিন্ন মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ কৰে আৰু কেতবোৰ ঝাৰনি (যাদুৰ মন্ত্ৰবিশেষ) পাঠ কৰে। এই মন্ত্ৰ আৰু ঝাৰনিৰ অন্তৰ্নিহিত আলৌকিক শক্তিয়ে অমংগলীয়া শক্তিক আঁতৰ কৰে। দুষ্ট আত্মা আৰু অশৰীৰি অপদেৱতাৰ ক্ষেত্ৰত এই মন্ত্ৰ আৰু ঝাৰনিৰ উচ্চাৰণে ভাবুকি স্বৰূপে কাম কৰে। যদি ৰোগী ইমানতে সুষ্ঠ হৈ নুঠে, তেন্তে ওঝাই দৈৱজ্ঞানৰ যোগেদি ৰোগৰ পৰম কাৰণ আৰু প্ৰকৃত কাৰণ জনাৰ চেষ্টা কৰে। দিব্যজ্ঞান লাভ কৰাৰ ধাৰণা সমগ্ৰ বিশ্বতে ভিন্ন প্ৰকৃতিৰ হ'লেও ইয়াৰ উদ্দেশ্য একেটাই-অসংখ্য অলৌকিক শক্তিক আহ্বান জনোৱা। সফল হ'লে ওঝাক তেওঁৰ সেৱাৰ বাবদ মাননি আগবঢ়োৱা হয়। অৱশ্যে ৰোগীৰ ৰোগ সম্পূৰ্ণৰূপে নিৰাময় হৈছে নে নাই সেয়া জানিবৰ বাবে ৰোগীৰ পৰিয়ালবৰ্গই আৰু আত্মীয়-কুটুমে কেবামাহো অপেক্ষা কৰে। এবাৰ আশ্বস্ত হোৱাৰ পাছত তেওঁলোকে ওঝাক জনায় যে ৰোগী সম্পূৰ্ণৰূপে সুস্থ হৈ উঠিছে আৰু তাৰ বাবে তেওঁলোকে কৰা প্ৰতিশ্ৰুতি পালন কৰিবলৈ সাজু। চাকেট বলি বিধি পালন কৰিবলৈ তেওঁলোকে প্ৰস্তুতি চলায়। দিন এটা থিৰাং কৰি মৌন্‌ঝি, পাৰাণিক আৰু অনান্য আত্মীয়-কুটুমক নিমন্ত্ৰণ জনোৱা হয়। শুদ্ধিকৰণৰ বাবে গা ধোৱাৰ পাছত ওঝাই চোতালত বেদী তৈয়াৰ কৰে আৰু চাকেট জন্তুটোক বঙ্গাৰ নাম লৈ বলি দিয়ে। বলি দিয়া জন্তুটোৰ মূৰটো ওঝাৰ বাবে পৃথকে ৰখা হয়। যকৃত আৰু হাওঁফাওঁ চাউলৰ লগত খিচিৰি ৰন্ধা হয় আৰু ওঝা, মৌন্‌ঝি, পাৰাণিক আৰু ঘৰৰ পৰিয়ালে ভোজন কৰে। বাকী অংশখিনি তিনিটা ভাগত ভগোৱা হয়। ইয়াৰে এটা ভাগ ওঝাজনৰ, এটা গৃহস্থৰ আৰু বাকীখিনি উপস্থিত ৰাইজক দিয়া হয়। সকলোৰে খোৱা-লোৱা শেষ হোৱাৰ পাছত ওঝাজনক তেখেতৰ 'দাদনি' অৰ্থাৎ মাননি যঁচা হয়। ওপৰত উল্লেখ কৰি অহাৰ দৰে ওঝাৰ

দায়িত্ব বংশানুক্রমিক ভাৱে প্ৰবাহিত নহয়। চাওঁতালসকলে ওঝাবিদ্যাৰ নিয়মিত বিজ্ঞান চিনাক্ত কৰে। এই বিজ্ঞানৰ প্ৰশিক্ষণ ল'বৰ বাবে গাওঁৰ চাওঁতাল ডেকাল'ৰাক বাঁচনি কৰা হয়। তেওঁলোকে ওঝাবিদ্যাৰ জ্ঞান লাভৰ বাবে ভাদৰ (আগষ্ট-ছেপ্তেম্বৰ) মাহত আৰম্ভ কৰে আৰু দাঁশাই উৎসৱৰ সময়ৰ আহিন মাহত, মন্ত্ৰ, বান্ধোন আৰু ঝাৰনি শিকোৱা হয়। তেওঁলোকক শব্দ আৰু তাৰ প্ৰয়োগৰ বিধি সম্পৰ্কে শিকোৱা হয়। ঝাৰণিৰ ক্ষেত্ৰত তাত সুৰৰ বিষয়েও শিকোৱা হয়। এই পাঠ্যক্ৰমত বিভিন্ন গীত-নৃত্য, নাটক, আত্মা ধাৰণৰ পদ্ধতি (ৰাম)ৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়া হয় যিবোৰৰ বেছিভাগেই দাঁশাই উৎসৱত প্ৰয়োগ কৰা হয়। মন্ত্ৰ, বান্ধোন আৰু ঝাৰণি প্ৰত্যাশিত ফলাফল দৰ্শোৱাত ব্যৰ্থ হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত কেতবোৰ প্ৰাথমিক দৰৱৰ প্ৰয়োগৰ বিষয়েও শিষ্যসকলক প্ৰশিক্ষণ প্ৰদান কৰা হয়। কিন্তু ওঝাবিদ্যাৰ এইটো প্ৰাৰম্ভিক স্তৰহে। এই প্ৰশিক্ষণ গ্ৰহণ কৰাজনে ওঝা হিচাপে কাম কৰিব নোৱাৰে যদিও এই পাঠেই তেওঁলোকক ওঝাবিদ্যাৰ বিষয়টোত প্ৰাথমিক আভাসহে দিয়ে। ওঝা হিচাপে স্বীকৃতি পাবলৈ হ'লে গুৰুৰ অধীনত কঠোৰ প্ৰশিক্ষণ ল'ব লাগে। এই নিৰ্দেশনা দাঁশাই পৰবৰ দুদিন বা তিনিদিন আগত শেষ হয়।

চাওঁতালসকল ডাইনীক লৈ যথেষ্ট সন্ত্ৰস্ত। ডাইনীয়ে সমাজত অস্থিৰতাৰ সৃষ্টি কৰে আৰু মানুহৰ অপায়-অমংগল, আনকি মৃত্যুৰ বাবেও ডাইনী অন্যতম কাৰণ। অসমৰ গ্ৰাম্যাঞ্চলৰ সাধাৰণ শ্ৰেণীৰ লোকৰ মাজত ডাইনী বিশ্বাস এতিয়াও আঁতৰি যোৱা নাই। সেয়েহে এজন ৰোগীৰ ওপৰত ডাইনীয়ে তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ কৰিলে ৰোগৰ পৰা সহজে আৰোগ্য লাভ কৰা সম্ভৱ নহয় বুলি সন্দেহ কৰা হয়। মুণ্ডা, ওৰাও, ভিলসকলৰ মতে পুৰুষ-মহিলা সকলোৱে ডাইনী বিদ্যা অনুশীলন কৰাৰ কথা বিশ্বাস কৰাৰ বিপৰীতে চাওঁতাল সকলে মহিলাকহে ডাইনী বুলি অভিহিত কৰে। এই লোকবিশ্বাসৰ আঁৰত এক প্ৰবাদ প্ৰচলিত আছে। প্ৰবাদ মতে মহিলাসকলে তেওঁলোকৰ স্বামীৰ ছদ্মবেশত গৈ মাৰাং বুডুৰ পৰা ডাইনী বিদ্যা শিকিছিল। এই ভুলৰ শুধৰণি কৰাৰ বাবেই মাৰাং বুডুই পুৰুষসকলক ডাইনী পৰাস্ত কৰাৰ বিদ্যা শিকায়। চাওঁতালসকলৰ মাজত ডাইনীক 'ডান' বুলি কোৱা হয়। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে ডাইনী বিদ্যা শিকা মহিলাই নিজকে সলনি কৰি সমাজত যথেষ্ট ক্ষতি কৰে। যদিও কিছুমান ৰোগ সাধাৰণ উপায়ে সমাধান কৰিব পৰা যায়, কিন্তু যদি ডাইনীৰ কু-

দৃষ্টি সেই ৰোগীৰ ওপৰত পৰে, তেন্তে সেই ৰোগেই কালান্তক হ'ব পাৰে। চাওঁতালসকলে বিশ্বাস কৰে যে ডাইনীয়ে নিজৰ মোহিনী শক্তিৰে অপকাৰী বঙ্গাক আকৰ্ষিত কৰি প্ৰভাৱিত কৰে আৰু নিজৰ কামত খটুৱায়। তেনেদৰে অপদেৱতায়ো ডাইনীৰ যোগেদিয়েই সিহঁতৰ পৈশাচিত উদ্দেশ্য চৰিতাৰ্থ কৰে। যদিও সিহতে বঙ্গাৰ সৈতে একেলগেই কাম কৰে, তথাপি বঙ্গাৰ সমান মৰ্য্যাদা সিহতে লাভ নকৰে। ডাইনীয়ে মায়াবী বিদ্যাৰো অনুশীলন কৰে আৰু পাৰ্থিৱ সামগ্ৰী ব্যৱহাৰ কৰি অপদেৱতাক প্ৰভাৱিত কৰিব পাৰে। ডাইনী বিদ্যা গোপন প্ৰশিক্ষণৰ যোগেদিহে আয়ত্ব কৰিব পাৰি। যিকোনো বয়সৰ মহিলাই ডাইনীবিদ্যা আয়ত্ব কৰিব পাৰে। লোকবিশ্বাস মতে ডাইনীবোৰে নিজেই সেই পদক্ষেপ লয়। তেওঁলোকে ছোৱালীক তেওঁলোকৰ শিষ্য হ'বলৈ বাধ্য কৰায় যাতে তেওঁলোকৰ মৃত্যুৰ পাছতো পৰম্পৰা অব্যাহত থাকে। তেনে দীক্ষা অন্ধকাৰ ৰাতি অৰণ্যৰ মাজত বা মুকলি পথাৰত প্ৰদান কৰা হয়। তাতেই তেওঁলোকক তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ আৰু মোহিনীবিদ্যা তথা গীত-মাতৰ দীক্ষা প্ৰদান কৰা হয়। সকলো কলা ভালদৰে আয়ত্ব কৰাৰ পাছত তেওঁলোকক বঙ্গাৰ সৈতে পৰিচয় কৰাই দিয়া হয় আৰু সকলো বঙ্গাৰ নাম তেওঁলোকে মনত ৰাখিব লাগে। তাৰ পাছত কোনো এটা বঙ্গালৈ তেওঁক বিয়া দিয়া হয়, যাৰ বিনিময়ত তেওঁ 'হত্যা'ৰ কলা শিকে। প্ৰশিক্ষণৰ অন্তত, তেওঁ শিকা বিদ্যাৰ অনুশীলন কৰাৰ বাবে ডাইনী প্ৰশিক্ষকৰ অধীনত কোনো এগৰাকী আত্মীয়ৰ ওপৰত সেইটো প্ৰয়োগ কৰাৰ বাবে কোৱা হয়। এই কামত অমান্তি হ'লে তেওঁ পাগলি হৈ মৃত্যু মুখত পৰে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। ব্যক্তি, পৰিয়াল অথবা সমগ্ৰ এখন গাওঁক বিপদাপন্ন কৰাৰ বাবে ডাইনীৰ হাতত ছয়টা পদ্ধতি থাকে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। ইয়াৰে প্ৰথম পদ্ধতিটো হৈছে ব্যক্তিজনৰ যকৃত উলিয়াই ভাতৰ লগত ৰান্ধি খোৱা। কিন্তু বঙ্গাৰ অনুমতি নোহোৱাকৈ আৰু ভুক্তভোগীজনৰ পৰিয়ালৰ কোনো এগৰাকী সদস্য ডাইনী নহ'লে এই কাম কৰিব পৰা নাযায়। আন এক উপায় হৈছে ডাইনীগৰাকীয়ে এটা ক'লা মেকুৰীৰ ৰূপত আহি ভুক্তভোগী শুই থকা অৱস্থাত ঘৰত সোমাই ব্যক্তিজনৰ মুখৰ পৰা লেলাওটি চেলেকি খোৱা। কেতিয়াবা ব্যক্তিৰ প্ৰতিকী ছবি আকি তাত আক্ৰমণ কৰিও নিজৰ উদ্দেশ্য সাধন কৰিব পাৰে। এই পদ্ধতিক অনুকৰণ বুলি জনা যায় আৰু এয়া খুবেই বিষাক্ত ক'লা যাদু। বাকী তিনিটা পদ্ধতি ডাইনী গৰাকীয়ে নিজে ৰূপায়ন নকৰি

অপদেৱতাৰ হতুৱাই সেই কাম কৰে। এগৰাকী ডাইনীয়ে এটা শিলত থাপনা বঙ্গাৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে আৰু সেয়া ভুক্তভোগীৰ ঘৰত বা গোহালিত পুতি থয়। এনে শিলৰ ওপৰেৰে পাৰ হৈ যোৱা যিকোনো ব্যক্তিয়ে নৰিয়াত পৰে আৰু আনকি কেতিয়াবা মৃত্যু মুখতো পৰে। থাপনা বঙ্গা সমগ্ৰ গাওঁ এখনতো প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰি। আন এক পদ্ধতি হৈছে ৰোগৰ বীজ গাওঁৰ চুকে-কোণে সিঁচি দিয়া। শেষৰটো উপায় হৈছে এটা প্ৰেতাত্মাৰ জৰিয়তে নিজেই সকলোৰে দুৰ্গতি কৰা। গাওঁত উদ্ভৱ হোৱা দুৰ্যোগ বা বেমাৰ-আজাৰৰ পৰিস্থিতিত এনে যিকোনো ধৰণৰ ডাইনী সম্বন্ধীয় সন্দেহৰ উদ্ভৱ হ'লেই সেয়া সামুহিক চিন্তাৰ বিষয় হৈ পৰে। প্ৰথমে মৌন্‌ঝি গৰাকীয়ে গাওঁ সভাৰ বিষয়ববীয়া সকলৰ সৈতে গাওঁৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ডাইনীক তেওঁৰ অপকৰ্ম বন্ধ কৰাৰ বাবে আৰু ৰোগীক এৰাৰ বাবে উচ্চ স্বৰত সাৱধান বাণী শুনায়। যদি এই সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱা যায় যে ডাইনীয়ে ইয়াৰ আঁৰত কাম কৰি আছে, তেন্তে সেই ডাইনী ক'ত লুকাই আছে সেয়া জনাৰ বাবে চেষ্টা কৰা হয়। কোনো প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণ নথকা হেতুকে বিভিন্ন ধৰণৰ মঙ্গল চোৱাৰ প্ৰণালীৰ আশ্ৰয় লোৱা হয়। ইয়াৰ ভিতৰত সেন্দুৰ সনা পদ্ধতিটো প্ৰধান। এই পদ্ধতিত ভালেকেইটামান গছৰ ঠাল আনি মাটিত ৰখা হয় আৰু চাণ্ডো বঙ্গা অৰ্থাৎ সূৰ্য্যক সাক্ষী কৰি প্ৰথম ঠালটো ৰখা হয়। এনেদৰে ৰোগীজনৰ ওৰাক বঙ্গা, পত্নীৰ পিতৃ, ঘৰৰ আন পৰিয়াল আৰু গাওঁৰ পৰিয়ালবোৰৰ হৈ একোটাকৈ ঠাল ৰখা হয়। ঠালবোৰত সেন্দুৰ লগোৱা হয়। তাৰ পাছত চাণ্ডো বঙ্গাক আহ্বান জনোৱা হয় আৰু কেইঘন্টামান পাৰ হৈ যোৱাৰ পাছত কোনটো ঠাল লেৰেলিছে সেয়া পৰীক্ষা কৰা হয়। সম্পূৰ্ণ নিশ্চিত হ'বৰ বাবে এই পৰীক্ষা গাওঁৰ সীমাৰ বাহিৰতো বাৰম্বাৰ কৰা হয়। একেদৰে গছ এডালৰ ডাঙৰ ডাল এটা লৈ তাত পৰিয়ালবৰ্গৰ সকলো তথা অনান্য লোকৰ বাবে পাতত চিন দিয়া হয় আৰু ডালটো বগা উই হাঁফলুৰ ওপৰত ৰখা হয়। কোনটো পাতত প্ৰথমে পোকে ধৰে সেয়া চোৱা হয়। অৱশ্যে সেইটো চাই ডাইনী কাৰ ঘৰত আছে সেয়াহে নিৰ্ণয় কৰা হয়। এই পদ্ধতিৰে ডাইনীৰ কাম বুলি থিৰাং কৰাৰ পাছত অইন তিনিজন ওঝাৰ দ্বাৰা এই কথা নিশ্চিত কৰা হয়। যদি সূৰ্য্য দেৱতাক সাক্ষী কৰি কৰা এই নিশ্চিতকৰণৰ পৰীক্ষাত একে ফলাফল পোৱা নাযায়, তেন্তে বিষয়টো নিষ্পত্তি কৰা হয়। কিন্তু যদি এই কথাত একমত হোৱা যায় যে

ডাইনীয়ে এই কামত জড়িত হৈ আছে, তেন্তে ডাইনী ক'ত লুকাই আছে সেই বিষয়ে অনুসন্ধান কৰা হয়। কেৱল 'জান গুৰু'ৱেহে এইক্ষেত্ৰত অপৰাধীজনক বিচাৰি উলিয়াব পাৰে। এইজন জান গুৰুই চাওঁতালসকলৰ ডাইনী সন্ধানকাৰী হিচাপে কাম কৰে যি গৰাকীয়ে অলৌকিক শক্তিৰ যোগেদি সত্য উদ্‌ঘাটন কৰিব পাৰে। জান গুৰুৰ অসমীয়া প্ৰতিশব্দ হ'ল সৰবজান। চাওঁতাল সমাজত ডাইনীৰ সন্ধানৰ ক্ষেত্ৰত উচ্চতম ন্যায়ালৰ দৰে কাৰণ জান গুৰুৱে এবাৰ কাৰোবাক ডাইনী বিবেচিত কৰিলে সকলোৱে সেয়া মানি ল'বলৈ বাধ্য।[২৮] পৰিয়ালৰ লোকে জান গুৰুৰ ওচৰলৈ যোৱাৰ সিদ্ধান্ত ল'লে ৰোগীজনৰ পুৰুষ আত্মীয়সকল পৰিয়ালৰ পুৰুষ সদস্য সকলৰ সৈতে জান গুৰুৰ ওচৰলৈ যায়। আনহাতে গাওঁত মহামাৰীয়ে দেখা দিলে গাওঁৰ মৌন্‌ঝি জনেও সমজুৱাৰ সৈতে জান গুৰুৰ ওচৰলৈ যায়। যাত্ৰা পথত তীক্ষ্ণ নজৰ ৰখা হয় যাতে দলৰ কোনো সদস্যই জান গুৰুক আগতিয়াকৈ কোনো খৱৰ দিব নোৱাৰে। সাধাৰণতে দূৰৰ আন কোনো গাওঁৰ জান গুৰুৰ ওচৰলৈ যোৱা হয় যাতে ঘটনা সম্বন্ধে তেওঁ কোনো আগতিয়াকৈ সম্ভেদ নাপায়। জান গুৰুৰ গাওঁ পোৱাৰ পাছত সেই গাওঁৰ মৌন্‌ঝিৰ ওচৰলৈ গৈ জান গুৰুৰ সৈতে পৰিচয় কৰাই দিবলৈ অনুৰোধ জনোৱা হয়। তাৰ পাছত জান গুৰুৱে দিয়া সময় অনুসৰি তেওঁলোকে জান গুৰুৰ ঘৰত উপস্থিত হোৱাৰ পাছত জান গুৰুৱে নিজৰ গৃহত অথবা গাওঁৰ 'জাহেৰ থান'ত ডাইনী সন্ধান পৰ্ব আৰম্ভ কৰে। জান গুৰুৱে পোনতে আৰৈ চাউল মুঠি মুঠি কৈ বিভিন্ন বঙ্গাৰ নামত বেলেগ বেলেগ স্থানত ৰাখে। তাৰ পাছত আৰৈ চাউল ৰখা স্থান সমূহৰ ওচৰত বেল পাতৰ একোটাকৈ দম ৰাখে আৰু শেষত তেলৰ সৈতে সেন্দুৰ মিহলাই আৰৈ চাউলৰ দম সমূহৰ ওচৰত সেই সেন্দুৰেৰে ফোট দিয়ে। তাৰ পাছত জ্বলি থকা আঙঠাৰ ওপৰত ধূনা ছতিয়াই শঙ্খ ফুৱাই বঙ্গাৰ আৰাধনা আৰম্ভ কৰে। এনেদৰে আৰাধনা কৰাৰ কিছুসময় পাছত তেওঁৰ গাত দেও লম্ভে আৰু একাদিক্ৰমে তেওঁলোকে কোন গাওঁৰ পৰা আহিছে; সেই গাওঁৰ মৌন্‌ঝিৰ নাম; কোন মানুহৰ বাবে তেওঁলোক আহিছে তেওঁৰ পৰিয়ালৰ প্ৰতিগৰাকী সদস্যৰ নাম ব্যক্ত কৰে আৰু অৱশেষত তেওঁলোকে যি সমস্যা লৈ আহিছে সেই সমস্যাৰ অন্তৰালত থকা অপশক্তি অথবা ড াইনীৰ বিশদ বিৱৰণ উল্লেখ কৰে। কোন গৰাকী মহিলাই এই কাৰ্য্যৰ বাবে দায়ী সেই কথা জনাৰ লগে লগে গাওঁবাসীয়ে তেওঁক কঠোৰ শাস্তি প্ৰদান

কৰি গাওঁৰ পৰা বহিষ্কাৰ কৰে। ডাইনীৰ অপকৰ্মৰ ফলত ব্যক্তি গৰাকী জীয়াই আছে নে মৃত্যু ঘটিছে তাৰ ওপৰত শাস্তিৰ পৰ্যায় নিৰ্ভৰ কৰে। ভুক্তভোগী গৰাকী যদি জীয়াই আছে, তেন্তে গাওঁৰ সকলোৰে মিলি ডাইনীজনীক শাৰীৰিক অত্যাচাৰ চলায় আৰু বৃহৎ পৰিমাণৰ জৰিমনা বিহে। বৰ্তমান সময়তো সমগ্ৰ চাওঁতাল সমাজৰ লগতে কোকৰাঝাৰৰ চাওঁতাল সমাজতো ডাইনীৰ সন্দেহত মাৰ ধৰ কৰা অথবা হত্যা কৰা ঘটনা অধূনা পৰিলক্ষিত হয়।

প্ৰসংগ টোকা ঃ

১)	ফুলকুমাৰী কলিতা, লোক-সংস্কৃতিৰ দাপোন, পৃ- ১৮-১৯

২)	বৰুণ চক্ৰৱৰ্তী, লোক বিশ্বাস ও লোকসংস্কার, পৃ-১২

৩)	উল্লিখিত, পৃ-২০

৪)	ৰমেশ বৰা, অসমীয়া আৰু বড়ো জনগোষ্ঠীৰ লোকবিশ্বাস আৰু লোকাচাৰ এটি তুলনামূলক অধ্যয়ন, পৃ- ২৫

৫)	বৰুণ চক্ৰৱৰ্তী , লোকবিশ্বাস ও লোকসংস্কার, পৃ-২০

৬)	তথ্য জ্ঞাপক, সৰোজিনী হাসদা, ম, ৫০, শিয়ালমাৰী, কোকৰাঝাৰ।

৭)	তথ্য জ্ঞাপক, চানুৰাম হেমব্ৰম, পু, ৫৫, উত্তৰ পাটগাঁও, কোকৰাঝাৰ।

৮)	তথ্য জ্ঞাপক, শিবু হাসদা,পু, ৫৫, শিয়ালমাৰী, কোকৰাঝাৰ।

৯)	উল্লিখিত

১০)	উল্লিখিত

১১)	উল্লিখিত

১২)	তথ্য জ্ঞাপক, চানুৰাম হেমব্ৰম, পু, ৫৫, উত্তৰ পাটগাঁও, কোকৰাঝাৰ।

১৩)	তথ্য জ্ঞাপক, সৰোজিনী হাসদা, ম, ৫০, শিয়ালমাৰী, কোকৰাঝাৰ।

১৪)	E.G. Man, Sonthalia and The Sonthals, P-101.

১৫)	Ibid, P-102

১৬)	তথ্য জ্ঞাপক, মঞ্জুলা হাসদা, ম, ৫২, উত্তৰ পাটগাঁও, কোকৰাঝাৰ।

১৭)	উল্লিখিত

১৮)	W.G. Archer, The Hill of Flutes ঃ Life, Love and Poetry in Tribal India, A Portrait of the Santals, PP. 328-329

১৯)	তথ্য জ্ঞাপক, চানুৰাম হেমব্ৰম, পু, ৫৫, উত্তৰ পাটগাঁও, কোকৰাঝাৰ।

২০)	লীনা শৰ্মা, অসমৰ চাওঁতাল জনগোষ্ঠীৰ সমাজ আৰু সংস্কৃতি, অপ্ৰকাশিত গৱেষণা গ্ৰন্থ, পৃ-২১৬

২১)	তথ্য জ্ঞাপক, বৃন্দাবন হেমব্ৰম, পু, ৫২, শ্ৰীৰামপুৰ, কোকৰাঝাৰ।

২২) N. Datta Mazumder, The Santal : A Study in Culture-Change, পৃ-১০১

২৩) V.K. Kochar, Village Deities of the Santhal and Associated Rituals, পৃ-৬১-২৪১

২৪) C. L. Mukharjee, The Santals, পৃ-১১৫

২৫) খেৰৱাড় আন্দোলন হ'ল ১৯ শতিকাত আৰম্ভ হোৱা এটি সামাজিক, ৰাজনৈতিক আৰু ধৰ্মীয় আন্দোলন। 'ভাগৰীথ' নামৰ এজন চাওঁতাল ব্যক্তিৰ দ্বাৰা আৰম্ভ হোৱা এই আন্দোলনৰ ফলশ্ৰুতিত ধৰ্মীয় আৰু সামাজিক ক্ষেত্ৰখনত বহুতো সংস্কাৰ সাধন কৰি জনগোষ্ঠীটোক হিন্দুত্বৰ দিশত আগবঢ়াই লৈ যোৱা হৈছিল। তেওঁ 'ৰামচন্দ্ৰ'ৰ পূজা আৰম্ভ কৰি বিভিন্ন হিন্দু ৰীতি যেনে — মাংস খোৱা বাৰণ, সন্ধিয়া ঘৰৰ মহিলাৰ দ্বাৰা চাকি জ্বলোৱা, সদায় গা ধোৱা, জীৱ-জন্তু আৰু মানুহক দয়া কৰা, হাঁড়ি খোৱা বাৰণ আদিৰ প্ৰচলন আৰম্ভ কৰিছিল। লগতে লগুণ লোৱা আৰু নিৰামিষ খোৱা প্ৰথাও প্ৰচলন কৰিছিল।

২৬) P.O. Bodding, Materials for a Santali Grammer, Pt-II, পৃ-২৯

২৭) J. Troisi, Tribal Religion: Religious Beliefs and Practices Among the Santals, পৃ-৩৮৪-৫

২৮) P.O. Bodding, Studies in Santal Medicine and Connected Folklore, পৃ-৪১